

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt.
 vidéken félté 5 frt. egész év 10 frt. új pénzben. A lapot
 illető közlemények és fizetések bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 14 újrért.

Megjelenik minden vasárnap.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottyaútcza
 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: dr. Markusovszky Lajos. Kiadó: Müller Emil.

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Folyt.) Semmelweis J. egyetemi tr.-tól
Magángyakorlat: Gümös vérköpés terhes nőnél a hetedik hóban, dr. Kun Tamástól. — **Lapszemle:** A süketnémaság lényege. — Az agyag mint leghatásosabb és legártalmatlanabb szer kútegeknél és bűzös izzadásoknál. — A syphilitatio kérdéséhez, stb. stb.
Tárca: Orvosi ügyeink. — Budapesti orvosegylet. — Vegyesek.

A gyermekágyi láz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis J. egyetemi tanártól.

(Folyt.)

Az említett dr. Routh-vali levelezésből kiviláglik Simpson tanár tévedése, gyermekágyi-lázról tanaimat az angol orvosokéval azonosnak tartván. Jólehet az angol orvosok tapasztalák, hogy a szétbomlott állati anyagoknak egészséges gyermekágyas nőkrei átvitele gyermekágyi lázat hoz elő, de ők ebből egészen más következtetést húztak, mint én, mit is a következő angol észleletekből később bebizonyítandunk.

Dr. Arne th-nek ezen angol észleletekre vonatkozó munkájában *) következőket olvasunk:

Egy egész hosszú sorozata az angol észleleteknek bizonyítja, hogy a rothadt anyagoknak általában, különösen pedig a hulla maradványoknak a szülő nőkrei átvitele gyermekágyi-lázat hoz elő. De ők ezen eseteket, mint alább látandjuk, egész másként magyarázzák.

„E tárgy fölött megjelent szakiratok közül Londonban misem gerjeszte nagyobb figyelmet, mint Storrs Robertnek egy hírlapi cikke. S. írásba kereste meg kartársait e tárgy feletti észleleteik s nézeteik nyilvánítása végett. E tudakozódás eredménye következő lön:

„Reed el Sheffieldben egy roszindulatú lágyék-fekély s a borék és ülepen orbánczos lobban szenvedő fiatal embert kezelte, kit naponta bekötött s ki végre meghalt. Nővére ki őt ápolá arcán és fején hasonlókép orbánczot kapott, mihez később hagymázos jellegű láz csatlakozék, melynek két nap múlva áldozatául esett. — Mig Reed el ezen beteget kezelte, 1843-ik évi october 26-ától novemb. 3-ikáig, őt nőnél nyújtott szülési segélyt, kik mindnyájan gyermekágyi-lázat kaptak és elhaltak. Ezen szerencsétlenekhez köz-

vetlen a fekély tisztogatása után ment. Ellenben két, szintén az ő segélyét igénybe vevő szülőnő, mivel ezeket ama szerencsétlenséget okozó beteglátogatás után több óra múlva látogatta volt, jelentéktelen megbetegedés után felgyógyultak. R. az említett szülőnők meghalálózása után megszünteté látogatásait e fiatal embernél, saját magát tekintvén a betegség elterjesztőjéül, és ez idő óta gyakorlatában oly kevés gyermekágyi-lázzal találkozott, mint azon orbánczos beteg kezelése előtti időben.“

Sleight Hullban jelenti, hogy ő egy fenés orbánczos beteget kezelte s ugyan ezen időben egy szülési esethez is hivatott, bár a szülés könnyen és szerencsésen ment végbe, a nő mintegy 20 óra múlva gyermekágyi-lázat kapott és 18 órai betegség után meg is halt.“

„Hardey szintén Hull-i lakos, egy lágyék és egy melli orbánczos tályogot kezelte; ezen időben igen hulltak vetelés után a juhok, marhák és galambok. H. egy hó leforgása alatt 20 szülőnőt ápolt s ezek közül 7 elhalt; mindegyiknél a szülés rendes lefolyású volt, de ezen szerencsétlen kimenetelnek semmi oka nem vala fölfödözhető, az egész környéken senki nem lepetett meg hason bántalom által.

Gyakori halvány mosások és egy egészen új öltözék, megszünteté e kór további terjedését.“

„Hullban egy kizárt sérv műtétele után támadt fenésedés következtében elhalt férfi bonczolatánál három orvos jött össze. A hulla-részeket mindnyájan megérinték. Ezek közül egyik a bonczolat után azonnal egy szülőhöz hivatott; ez és még néhány általa kezelt szülők gyermekágyilázban haltak el. Szinte ez történt két szaktársával is, kiknek gyakorlatában a hulla-vizsgálat után hasonlókép több gyermekágyi-láz mutatkozott. A véletlen bizonyos idő múlva ismét összehozta őket s egymásnak elpanaszolák szerencsétlen eseteiket. Szülészeti gyakorlataikat egy időre megszünteté, s később ismét elkezdvén azt, gyermekágyi-láz miatt nem panaszkodhatának.“

„S. Allen Yorkban betegeinek egy egész sorát veszte el gyermekágyi-lázban, hanem csak az esetek elsejét bírta orbánczozal összeköttetésbe hozni. —

*) Ueber Geburtshilfe und Gynaekologie in Frankreich, Grossbritannien und Irland. Wien 1853, Bei Wilhelm Braumüller.

Gyakorlatában két havon át már egy gyermekági-láz sem fordult elő, midőn egyszerre egy, segéde által ápoló szülő megbetegedvén, segéde e szülésnél egy felső öltönyt viselt, melyben az előtte való éjt egy gyermekági-láz betegnél töltötte. — Az érintett nő férje a gyermekági-láz minden jellegével bíró hashártyalobot kapott, miben meg is halt. Tudomása szerint gyakorlatában ez volt az első eset, hol ezen kór a beteg környezetére is átment.“

„Ennyire mennek a Storrs által felszólított szaktársak írásbeli nyilatkozataik.“

Storrs saját észleletei eredményét említi föl, melyek véleménye szerint eléggé bizonyítják e kór ragályosságát, és azt is, miként eseteinek nagyobb része állati méregben találja eredetét, mely másoknál is rozindulatú kórokat okoz, az orvosi kezelést meghiúsítja, s ép e miatt e kórt elhárító szerek kimutatását szükségessé teszi. —“

„1841 Jan. 8-án Storrs D. nőnél nyújtott szülési segélyt, ugyanazon nap Richardson asszonynál is foglalatostokodék, ki üszkös orbánczban szenvedett, mindkét nő ugyan egy szolgáló által apoltatá magát. D. gyermekági-lázban halt el, sőt nővére ki őt ápolá, hagymázba esett.“

II. „Jan. 13-án Storrs B. szülönőnél volt, ez is meghalt, rá néhány napra B. napája hagymázba esett és meghalt. Azon nő, ki mindkettőjüket ápolá, valamint ennek fia is hagymázba estek, de fölgyógyultak.“

III. „Szinte jan. 13-án Storrs Par asszony szülésénél volt jelen, ki szinte elhalt, férje hagymázos jellegű orbánczot kapott, de felgyógyult. Az elhunyt-nak szomszéd barátója orbánczot, mellhártyalobot és tályogot kapott, de felüdült, az ápoló nő azonban nem volt oly szerencsés, mert hagymázban múlt ki.“

„Egy IV-ik és V-ik beteg felépült, hason kórt senkinek sem okozott.“

VI. „Febr. 12-én Storrs a már említett Richardson úrnőnél egy tályogot nyitott föl és erre a három angol mértföldnyire lakó P. úrnőt látogatá meg, ki szintén meghalt. Nővére hagymázos jellegű orbánczot és herpest kapott, mire egy borzasztó emlőtályog következett.“

VII. „Storrs P. úrnő szülésénél nem vala jelen, csak a szülés után látogatá meg; hanem P. úrnő Bt. asszonynak ez előtt pár nappal köldök-zsinór fenésedés következtében meghalt gyermekét terítette ki. — Storrs az említett kóresetek alatt Bt. nő szülésénél nyújtott segélyt, Bt. nő meghalt, csakhamar utána gyermeke is köldök-zsinór és a nemi részek fenésedése következtében.“

VIII. „W. úrnő Storrs keze alatt szült és meghalt, ő előtte való reggel Richardson úrnőnél egy tályogot nyitott föl.“

„Storrs 14 napig tartó útra kelt, így hívé magát egészen megtisztíthatni.“

IX. „Mart. 21-én éjjel Storrs, W. szülönőnél volt, miután előtte való reggel Richardson úrnőnél ismét egy tályogot nyitott volna föl, W. úrnő szinte meghalt.“

X. „Hasonló sorsra jutott 22-kén szült Dk. asszony is.“

„Néhány hó múlva, miután ezen gerj már valamennyire kialudt, Storrs tr. segéde Richardson úrnőnél egy kötést alkalmazott, erre következő nap egy fiatal nőnél nyújtott szülési segélyt, ki is heves hashártyalobot kapott, még is kétszeri érvágás után felépült. — Ennél e kór inkább stenicus jellegű volt.“

Storrs reményli ezen éretekezés által eléggé bebizonyítottnak (miből azért közlénk oly hosszú kivonatot, minthogy a gyermekági-láznak ilyenén angol nézet értelmébeni eleterjedésében kétkedőknek mindenütt ez tartatik eléjük):

1. Hogy a gyermekági-láz érintés által átvihető.
2. Hogy ezen kór állati méregből, különösen orbáncz és ennek következményeiből s néha hagymázból származik.*)

3. A gyermekági-láz, nem tekintve a beteg környezetét, majd orbánczot, majd hagymáz, sőt a férfi nemnél szintén a gyermekági-lázhoz igen hasonló lázat hoz elő.

4. Hogy általában a legészszerűbb és legondosabb kezelést is eredmény nélkülivé teszi.

Dr. Storrs ezen szomorú tapasztalás érzetében, jegyzékében javasolja, hogy hasonló szerencsétlenségek megakadályozása tekintetéből, a szülész szülönőhöz soha ne menjen oly öltözékben, melyben már más beteget is meglátogatott; ezen elővigyázat különösen a felső öltönyre, mint ezen kórt okozó anyag leggyakoribb átvivőjére fordítandó. — Ha pedig hagymáz vagy orbáncz uralkodnék, ezen figyelem a gyermekági-nőkre is kiterjesztendő.

„Bármily bonczolat, orbáncz, vagy hagymázos egyéneken tett műtét után a sebész legfőbb kötelessége, mielőtt szülőhöz nyúlna, kezeit a lehető legszorgosabban megmosni, s öltözékét egészen megmástitani, a kéztyüket sem vévén ki, mert a kéz és kar a mérget leggyakrabban átvivő testrésze.“

„Ha ezen kór egy orvos gyakorlata körében meghonosodott, 2–3 hétre hagyja el lakát, egészen változtassa meg öltözékét, szorgalmasan mosakodjék és kerüljön minden oly kóresetet, mely ezen állati méreg forrásául szolgálhat.“ (Folyt. köv.)

*) Nuneley még tovább megy („A treatise on the Nature, Causes and Treatment of Erysipelas“ London 1849), mi a következő nyilatkozatából kitetszik:

87-ik lapon írja: A gyermekági-láz és az orbáncz azonossága (identity) bebizonyítására a legjelesebb okokat és tényeket hozandom föl bizonyos pontok alatt.

89-ik lapon így szól: Bizonyos vagyok arról, hogy az orvosi tudományban általános beegyezés által bevezetettnek tekintett több kérdés közül általában egy sem nyugszik biztosabb alapokon, mint azok, melyeket a gyermekági-láz és az orbáncz azonossága bebizonyítására felhozánk. — Egyébiránt megjegyzendő, hogy a londoni 1842-ik évi halott-névjegyzék 251 személyt említ meg, mint orbánczban elhunytat.

MAGÁNGYAKORLAT,

dr. Kún Tamás községi s uradalmi r. orvostól.

Gümös vérköpés terhes nőnél a hetedik hóban.

1859-ki november hó közepén R. úrnőhöz vittek T.-Dobra. A beteg nő panasolván, hogy már néhány nap óta köhécsele, és köhögésével piros vérrrel vegyült nyákot vet ki: először is a kórelőzményhez tartozó adatokat igyekeztem összeszedni. Elbeszélé a beteg nő, miszerint szülői egészségesek voltak, és nem emlékezik hogy valaha ily bajban szenvedtek volna, hanem egy nővére tüdővészben halt el. Leánykorában mint 15 éves kapta meg havi baját, mi sokszor rendetlenül és néha három héti időszakban jelent meg. Apró köhécselesei leány korában is voltak, mielőtt kissé meghűtö magát. Férjülése óta három gyermeket szült, negyedikkel most van teherben és mindenik gyermekágyában jelentékeny méhvérfolyás állott be nála a tizedik nap körül, mitől mindannyiszor orvosi segély következtében szabadult meg. Mostani baját, saját vallomása szerint, meghűlés idézte elő, mit eléggé tanúsított a nála jelen volt náthahurut. Jelen állapotának következő rajzát vehetem: a nő sugár, finom testalkatú, hosszúkas nyakkal alig észrevehető boltozatú mellkassal, finom, fehér, pirosuló bőrrel, fekete dús hajjal és ígézve fénylő fekete szemekkel. Karjain és kézfejein a visszerek dúzzadva átlátszóak, idegzete, mire az egész testalkat mutatott, finom és az izomrendszer rovására túlfejlődött volt. Pontos és minden oldalrólí kérdezősködés után is terhe hetedik hónaposnak bizonyult. Az egész testalkat, — bár leginkább mostani kórismészeink némelyike halhali sem akar többé az ily elnevezésekről, — tüdőbajra hajlamú legpéldányosabb külemre mutat (habitus phthisicus).

Az alanyi (subiectivus) kórjelek szorgos kifürkészésével nem is akarván a különben is érzékeny idegzetű nőt zaklatni, csupán azt említem meg, hogy napjában többször jelentkező fáradtságról, és melle mindkét oldali felső részének nehézségéről, továbbá étvágyhiányról és álmatlanságról panaszkodott. Székelés 4—5 napban szokott előállani, de egészséges korában is mindig szorulásban szenved. A tárgyilagos kórjelekre menvén által: szemhéj-szeleite hurutosan kivörösödve s zeme környékét kissé dúzzadva találtam. Nyelve fehér sárgás tapadékkal vastagon volt bevonva elannyira, hogy még nyelve hegye sem volt tiszta. A hasüregben létező zsigereket, a teher magas állása miatt nem lehetvén megvizsgálni, annyit biztosan mondhatok, hogy a nőt terhén kívüli állapotban is vizsgálván már, semmiféle bajt sem fedezhettem fel. A góg és gögsíp mentében legkisebb fájdalom sem mutatkozott. Kopogtatásra, a mellkas egész környékén semmi rendellenest sem tapasztaltam. Hallgatódzásra a tüdők mindkét oldali hegyén hurutos bántalomra mutató finom nyákzörejt vettem ki. A szív szabályszerű állapotban volt. Köhögéséről és a kiköpésről meggyőződtem, hogy az könnyű s a nyák piros vérrrel vegyült.

A gümös hajlam jelenlétét a test szerkezetéből és némely szervek működésének zavarából valószínűleg fölismerjük. Valószínű ismeretünk istápolva lévén a családi viszonyok által is, meglehetősen biztossággal megmondhatjuk, egy vagy más egyének gümös hajlamát. Ámde még is igen nagy ovatosságra int bennünket azon tapasztalati tény, miszerint némely szervben, és kedvező körülmények közt oly lassan és rejtőzve kezd fejlődni, sőt gyakran kétkedésre jogosító szünetekkel kecsegtet, hogy az élön vagy épen semmi jelét sem tapasztaljuk, vagy csak igen kétes és bizonytalan adatok nyomába jöhetni, melyek a kórhajlam isméjének és annyival inkább kezdődő fejlődése megismerésének biztos alapjául nem szolgálhatnak. Például hozhatni föl a máj, lép, méh stb. szervekben, sőt a tüdők csúcaiban is gyakran észrevétlenül lerakódó első gümöszemecskéket, melyeknek jelenlétéről szintugy meglehetősen idő lejártával kényszerülünk meggyőződni, mikor már fenyegető jelek kezdenek mutatkozni.

Mindezeket fontolóra vévén, a fent említett nő kórisméjét az imént leirt adatok nyomán, de a testalkat igen kifejező

küleméből, és a már több ízben is előfordult hurutos, hörghurutos bántalomból, sőt véres kiköpésből és a mi több a családi élet történelméből is merítve az adatokat, akként állapítam meg, hogy az gümös vérköpés. Ámde kinek mint tesszik a kórismészek közül; némelyek a vérköpést csak mint kórjelt tekintik; mások mint önálló betegséget adják elő; én a gyakorlati élet embere lévén, a vérköpést mint kórt veszem, a gümöt pedig jelleg gyanánt tekintvén, a szóban lévő nő baját gümös vérköpésnek neveztem, kitünő csorvás epés szöveménnyel.

Mi a gyógytervet illeti: az orvosnak jelen esetről föladata lévén, a gümös folyamat kifejlődését akadályozni, s ez által a beteg nőt a terhességen szerencsésen keresztülvezetni; először is a kitünő csorvás epés szöveményt eltávolítandó, himboj olajból hashajtót rendeltem, nem tartván czélszerűnek a hetedik hóban terhes és különben is izgatott állapotban lévő nőt sem sós, sem gyantás tartalmú szerekkel nyugtalanítani. Negyedik napon az olvasztva csöndesen ürítő s a máj működésére s az epeelválasztásra jótékonyan ható szerek közül a Seignett-féle sót választam mézgas főzetben. Az epés szövemény kisebbedése mellett tapasztalván azt, miszerint a terhes nő állapotja javulni kezd, vagyis mellüreg bántalmai, minők a köhögés, vérköpés gyérülnek, izgékony láza pedig annyiban szelidül, hogy délelőtti órákban vidámabb és elevenebb: főntebbi gyógytervem mellett hűségesen megmaradtam és e mellett lágyító, nyákos főzet páráját csöndesen szívattam be vele, könnyű emésztésű s tápláló étrendet szabván ki számára. A csorvás epés szöveményre folyvást figyelemmel lévén, néha egy kis borostyánmedgyvíz vagy pedig eczetsavas szunyal adagolása lön szükségessé. És ily egyszerű gyógymód mellett oly meglepő javulásnak voltam tanúja, hogy múlt január hó utolsó felében a beteg nő már egészen ágyán kívül, csak néha köhécsele, és az érett turha könnyen váladozott föl nála s arczái megtisztultak a sárgás színezettől, vörösré kidagadt szemhéjai kitisztultak és lelohadtak, február közepe táján pedig szerencsésen el is szülte magzatját. A beteg nőt, ki még sohasem szoptatott, már háromszori gyermekágyában környékezé nagy méhvérár, mi ellen mindannyiszor orvosi segélyhez volt kénytelen folyamodni. Mint mondá gyermekágya tizedik napján szokott az megjelenni. Ettől mostani állapotjában még inkább félvén a beteg, folytonosan orvosi felügyelet alatt volt. A vérár csakugyan megjelent a 17-ik napon, még pedig nagy rohammal, miszerint a legerélyesebb eljárás lön szükségessé. Hánygyökér, Haller savanya, mákony, továbbá hathatós zsongító szerek, kinal, kénsavas vas és a méhedényre különösen ható anyarozs és ennek kivonata (Ergotin) két hét alatt eltávolíták ugyan a bajt, de kisebb nagyobb mértékben, néha-néha mutatkozott még mártius hóban is, de a belső szereléshez a méhtájnak zsongítva erősítő léles bedörzölései (Spiritus frumenti, matricariae, serpylli stb.) és Hoffman életbalzsama, meg cser, vas és timsós fürdők járulván, a beteg nő baja teljesen elmúlt, úgy hogy ápril és május hónapokat honn meglehetősen erőben, junius s julius hónapokat pedig az erdőbényei tim-gáliczos fürdőben kitünő haszonnal töltö el.

L A P S Z E M L E.**(K.Gy.) A süketnémaság lényege.**

Dr. Erhard berlini fülgyógyász a süketnémaság lényege és tünetei ismeretéhez következő észleletek közléte által járul: A süketnémaság leglényegesebb csalhatatlan criteriuma a hangtalan ugató beszédben áll. Ahhoz sem a hallás tökéletes hiánya, sem a beszédnek meg nem érthetése a beteg részéről nem szükséges, a mint arról minden süketnéma-intézet látogatása által meggyőződhetünk. Különböző hosszúságú azon idő, mely alatt a süketnémákka lett betegek elsődleges hallbántalma következtében a másodlagos beszéd- vagy hang-bántalom (Sprach- od. Stimmleiden) kifejlődhetik, és a hallás ugyanazon fokú csökkenése (Bein-

trächigung) mellett leginkább függ a beteg korától, szellemi kifejlődésétől és a már jelen volt szövegértés fokától.

Mennél fiatalabb az egyén, annál csekélyebb foka a hallás csökkenésének elégséges a másodlagos tünetek rövid idő alatti előidézésére. Ezen tényről leginkább különböző korú gyermekeknél lehet meggyőződni, ha azoknál vörheny folytán süketnémaság fejlődik. Ha egy hangoló villát (Stimmgabel) lehető egyforma erővel megütünk s azt a süketnémán szülöttek egyes testrészeire alkalmazzuk, azt fogjuk találni, hogy a beteg annak rezgéseit (Schwingungen) a különböző testrészekben különböző erősen érzi, azonban a koponyacsontokon megszűnik a rezgések általi érzés perceptiója.

A süketnéma érzés (Gefühl) által tanul beszélni, az egészséges a hallás segédelmével.

A mi a süketnémaság anyagi okait illeti, nagy különbség van a veleszületett és a szerzett baj között, miután a hallérezékben csekély jelentőségű kóros folyamat képes a beszéd megtanulását akadályoztatni, holott több kívánatlik a már megtanult beszéd elfelejtéséhez. Szerző dönthetlen tétel gyanánt állítja, hogy nem létezik süketnémaság az idegkészlék (nervöser Apparat) épsége mellett. Mindazon egyéb kóros állapotok, melyek süketnémánál találhatók, u. m. a külfül idomtalanúságai (Difformitäten), a halljárat és kürtök (Tuben) összenövésai, a dobhártya átlakadásai, a mondolák túltengése, valamint a hallás épsége mellett is föllépő fülfolyások, sőt a csontszű is csak esetleges bonyolódások, soha azonban a süketnémaság okai gyanánt nem tekinthetők. A tömkelegben, az agy alapján vagy a hallideg erpontja körül a negyedik agygyomrocsban fészkelő kóros folyamat széke szerint szerző környéki, alapi és idegközponti sükettséget különböztet meg.

Szerző azon véleményben van, hogy csak idegközponti kórfolyamat képes szerzett süketnémaságot eredményezni, minthogy általában a nehézhallás minden oly esetében, hol a tájboncztan és körelőzmények figyelembevételével a kórfolyam széke a hallideg erpontja körül föltételezhető, csakhamar a hangnak elváltozása és a beszédnek igen nehéz megértése tapasztaltatnak, holott ezen tünetemény hiányzik a környéki és alapi nagyot-hallásnál. Ezen központi kórfolyam föllépése különbözik a szerint, a mint ez vagy az agykéregbeni lob és izzadmány, s az utóbbinak a gyomrocsok belső falaiba való elterjedése, vagy véromleny által föltételeztetik, és vagy heveny s fájdalmas, vagy fájdalom nélküli. A 4-ik agygyomrocsbani kóros folyamatok jellegző körjelei a baj elején szerző szerint: tántorgás, zavarok az egyensúly és mozgásban, és bizonytalan járás észleltetnek, holott a hallidegnek az agy alapjani bántalmainál többnyire a hallidegtől itt kísért arczideg elágazásaiban bénulási tünetemények támadnak. — E szerint látjuk az idegközponti sükettséget föllépni heveny módon és nagyfokú fájdalmakkal a vörhenyben, a hagymázban, a fogzás alatt s mindezen esetekben agykérlob jelenléte is kideríthető lesz; rögtön és fájdalmatlanul lép föl a sükettség, nagyfokú rázkódások, például esés, a fejtetőre irányzott erős ütés, nagyfokú hökhurut után, továbbá a váltóláz első szakában (Froststadium) — ha hosszú ideig tart — és lázas kütegek rögtöni eltűnése következtében. A szerző és mások tapasztalatai szerint vörhenyből közel $\frac{1}{4}$ része származik a süketnémának. Ritkán lép föl a süketnémaság, mint örökölt baj. Irlandban 77 félig-süketnéma házasságban (azaz, hol vagy a férfi vagy a nő vala süketnéma) 182 gyermek lön születve, kik közül egy sem vala süketnéma s csak egy néma; azonkívül pedig tökéletesen süketnéma házaspártól nemzett 14 gyermek között csak egy süketnéma találkozott. — Midőn Európában középszámmal 1500 egyénre esik egy süketnéma, Schweiznak némely cantonjaiban már 206 lakosra számítatik egy; ellenben kedvezőbb arányt találhatni Belgium, Holland és Bajorországban.

A szerző gyógymódjának alapelvei: ott hol a hallás önmagától lassanként javulni kezd, a természet gyógyfolyamába semmikép bele nem avatkozni; megrögzött esetekben, hol a szokásos elvezetés és belső szerelés nem sokat eszközölnek, megrázó kódtató módszert ajánl (Erschütterungsme-

thode). Ez abban áll, hogy a beteg gyermek 6—8 héten keresztül esténként langyos sósfürdőbe ültetettvén, most a nyakszirttájra a csecs-nyujtvánnyal egyirányban hüvelyknyi vastagságú hideg víz zuhany irányoztatik (a szoba magosságából) 5 perczen át, aztán ez 5 percznyi szünet után újra 5 perczig ismételtetik, úgy hogy a 20 perczig tartó fürdés alatt 10 perczig zuhanyoztatik és 10 perczig szünet van. Utána a nyakszirt erősen dörzsöltetik (frottirt) és a gyermek ágyba hozatik. Ezen eljárás mellett szerző rövid idő alatt látszólag igen kedvező sikert tapasztalt; a javulás ugyan is szemlátomást háttérbe szorult a zuhanyozás félbehagyása után, s annak újabbi alkalmazására ismét beállt. Szerző egy észszerű fülgyógyászat érdekében általában sürgetőleg tanácsolja, hogy a süketnémák javulására nézve döntő itélettől tartózkodjunk mindaddig, miglen megmérhető javulás a hallásban és avval egyidőben hangdúsabb beszéd (klangreihere Sprache) nem állanak be. Ilyetén javulást szerző szerint eddig csupán a vis medicatrix naturae mutathat fel. — A villam-delejeség (eletromagnetismus) alkalmazásától szerző soha sikert nem tapasztalt.

(M) Időszakai verezés (Hydruria periodica) Scanzoni tanártól

Egy 30 éves, erős testalkatú orosz hölgy, kinek hőszáma mindig rendes volt, s ki hat élő gyermeket szült, négy héttel utolsó lebetegedése után 1856-ban rögtön nagy mennyiségű, tiszta, színtelen és szagtalan folyadék elválasztása által lepetett meg, mely három napi tartam után önkényt megszünt. Négy héttel később a tisztulás igen csekély mértékben jelentkezett, s néhány óra múlva meg is szünt, ellenben a bő vízelválasztás újra előállott s ismét 3 napig tartott. Ez idő óta a hőszám igen rendetlenül járt, s ha meg is jelent, közönségesen egy fél nappal tovább nem tartott, s halvány és híg volt. De közvetlen a tisztulás megszünése után, a vizes elválasztás beköszöntött s két év folytán csaknem rendszeren minden négy hétben ismétlődött. Fájdalom vagy más tünetemények se meg nem előzték, se nem kísérték a folyadék kiürülését. A beteg ezen mindenkor tiszta átlátszó folyadék mennyiségét nyolcz pintre becsülte. A kiválasztás rendszeren folytonos volt, néha időszakonként növekedni látszott. — A beteg előbb Moszkvában, később Párisban, nevezetesen J o b e r t által gyógyszereltetett, ki a bajt hydrometrának tartotta, s belső különféle szerek adagolása mellett, a méh nyakát is három izzó vassal égette. Hat hónapi sikeretlen gyógyítás után a beteg Kreuznachba, s onnan Scanzonihoz Würzburgba jött. A tanár a méh fölötté csekély nagyobhadásán s kífokú anaemián kívül semmi rendellenességet föl nem födözhetett. Nem sokára aztán alkalma lévén egy ily rohamnak tanúja lenni, s meggyőződven arról, miszerint a méh ürege épen nincs kitágítva, kételkedni kezdett azon, hogy e folyadék a méhből választatik el. Kételyét Scherer vizsgálata tökéletesen igazolta; a folyadék igen vizes húgynak bizonyult, mivel huyanyt (ureum) és húgysavat (acid. uricum) tartalmazott. A vízelési roham negyed napra megszűnt. — S. a betegnek a wildungeni vasas víz ivását rendelte, mire már a legközelebbi roham elmaradt. Vasas szerek használata mellett a baj azóta nem ismétlődött, s a hőszám bővebben és szabatosabban jelent meg.

Scanzoni e rendkívüli esetet vése túlválságnak (hypercrinia renum) nevezi és tartja, mely a hőszám által a húgyrendszerben előidézett vértörődés eredményének tekinthető.

A kórrajzból kiviláglik azon összeköttetés, melyben a húgyelválasztás a hőszámmal áll, s alig tévedünk, ha a rövid és csekély menstruatit okozati viszonyba hozzuk a vesék vértörődésével, mely ismeretlen oknál fogva mindig akkor állott elő, midőn a tisztulásnak kellett volna beköszönteni. Hogy a vérkeringés rendellenessége az idegrendszer valami kóros állapotából eredhetett, az már onnan is kitűnik, hogy a vizelet kiválasztása egyfolytában szakadatlanul történt, mi a húgyhólyag — bár ideiglenes — hűdése nélkül nem képzelhető. Végre a beteg anaemiáját sem hagyhatjuk említés nélkül, mely kis mértékben volt ugyan jelen, de mindamellett úgy az idegbántalomra, mint a vizelet vizes természetére befolyással

lehetett. Az eset mindenestre érdekes physiologiai tekintetben s érdekes a kórismére nézve is, melynek megállapításánál soha eléggé óvatosak nem lehetünk. (*Würzburger med. Zeits. M. Times* okt. 20-ki sz.)

(K.Gy.) Az agyag (Thonerde) mint leghatásosabb és legártalmatlanabb szer kútegeknél és bűzös izzadásoknál.

Dr. Schreiber Lipszében a közönséges agyagot, mint az a fazekasok által földolgoztatik, igen melegen ajánlja külső használatra az említett bajokban. Tudva lévő dolog, hogy az agyag a legerősebb beszívódási tehetséggel (Inbibitionskraft) bír, olajos, zsíros, avas s efféle folyadékokra nézve. Ezen a háztartásban ismeretes tapasztalaton alapúl az ilyen folyadékok által támadt foltok agyaggal bevonása. Már innen is lehet következtetni hasonló hatásra, ha az agyag élőtesten alkalmazásba jó, mit a tapasztalat is bebizonyított. Az orvosok és anyák előtt ismeretes azon borzasztó kin, melyet a viszketeg, tinea és herpeticus bőrbajok által meglepett gyermekek, minden nyugalmat rabló viszketve égető fájdalmaik miatt szenvednek. Az ily kútegek többnyire betvegyn alapulván, annak orvosi szereket általi javítása hosszú időt vesz igénybe. A helybeli fájdalom enyhítésére ezen hosszú úton ezerféle szer lön ajánlva, melyek közül sok ártalmas, sok sikertelen, sok ismét igen nehezen alkalmazható, főleg hosszabb időn keresztül.

A leghatásosabb, legártalmatlanabb, legegyszerűbb s legolcsóbb palástoló szer mindezeknél az agyag, melynek szerző azonkívül a kór megrövidítésére nézve is jótékony hatást hajlandó tulajdonítani. Alkalmazását ekkép javasolja: miután az agyag vízben fellágyítottik és finom szitán keresztül köveces részzeitől megtisztítottik, puha kenőcs alakjában készhátnyi vastagságban fölkenetik a szenvedő részre, a körülményekhez képest egyszer vagy többször napjában. Ha hosszabb idő múlva leporlik, megtisztítottik a felület és bekenetik újlag. A seb-váladék (Wundsekret) az agyag által beszívattván, az által megszűnik annak izgató hatása a lemeztelenített bőrdegekre, s a levegő elzáródása által meggátoltatik annak vegyi felbomlása, egyéb izgató anyagokra. A fájdalom elenyészik; káros hatásnak nyoma sem tapasztaltatik, s a gyógyfolyam háborítlanul mehet végbe, és gyorsabban is történik. — Önkényt értődik, hogy a szer ezen jótékony hatásánál fogva nem csak gyermekek, hanem minden korúak hasonló bajainál is alkalmazásra méltó. Elméletileg igazolva volna kísérletképen a fekélyes és genyedő sebeknél is.

Azonban tagadhatlanul legkitünőbb szer az agyagkenőcs azon bűzös izzadásoknál, melyek felnötteknél a váll alatt és a lábakon oly gyakoriak, és legtöbb esetekben minden szereléssel makacsúl dacolván, az illetőket majdnem kétségbe ejtik. Itt elégséges az agyagkenőcsnek reggelenkinti alkalmazása az izzadó felületre, hogy a bűznek legkisebb nyoma is eltávolíttassék. A kenőcs soká puha maradván, az illetőket járásban nem gátolja. Szerző számos esetről tesz említést, hol az illetők ezen baj következtében, a legnagyobb tisztaság dacára, minden társaságot kerülni kénytelenítve valának, de azóta, hogy reggelenkint beagyagolják magukat, mit sem tudnak többé bajukról és visszaadattak az életnek és társaságnak.

(M) A syphilisatio kérdéséhez, F a y e tanártól.

Dr. F a y e szülészeti tanára Christianiában 1855, 1856 és 1857-ik évre vonatkozó kórodai jelentésében bővebben megemlékezik a bujasenyvről is, és a bujaoltásról, mint annak gyógymódjáról, mit a skandináv orvosok nagy figyelemre méltattak. Szerinte a veleszületett bujasenyv (syphilis congenita) Norvégia nagy városaiiban gyakran jön elő, és sok gyermek már születése előtt lakol szülei betegsége miatt. Ellenben örvendetes, hogy a bujasenyv az egész országban s különösen annak a városoktól távolabb fekvő vidékein mindinkább fogy.

Mily befolyása lehetett ezen eredményre — így nyilatkozik a szerző — a különféle gyógyeljárásoknak, azt nehéz volna meghatározni; annyi azonban bizonyos, hogy a legtöbb kór-

házban higanyt (hydr.) használtak, és sok helyütt vizsgálatokat tettek prophylacticus szempontból, melyek most már főlegessé váltak. A radesyge hasonlóképen gyérült és szinte ritka betegséggé vált. Ez ellen is leginkább higany és úgynevezett másító (alterans) főzetek alkalmaztattak.

F. tanár több példát említi, hol a syphilisatio által gyógykezelt anyák vagy holt gyermeket szültek, vagy kikként a bujakór már csecsemőkorukban lépett föl. „Az első és egyetlen egészséges gyermek, ki ily higany nélkül gyógyított bujasenyves anyától származott s ki több hónapig (3 hónapig) egészséges is maradt, ez év elején született. De ez esetben sem gyógyított az anya syphilisatioval, hanem egyszerűen elvonó gyógykezeléssel (empl. tartari stibiati). A gyermeket az anya szoptatja. Valjon ezután is egészséges marad-e, csak idővel tudhatni meg.“

Az imént említett beteg anyákon a bujasenyvnek semmi külső jelét nem lehetett észlelni, hanem kitünő hajlammal bírtak sejtszövetlobokra (pelvo cellulitis, mastitis). A szerző szerint semmi sem bizonyítja világosabban, hogy bujasenyv lap-pang a testben s hogy az a petefészkekre (ovaria) is kiterjed, mint az, ha látszólag egészséges nők bujakóros gyermekeket szülnek. Bármily nagy lett légyen is a higanynyali visszaélés, s bármily szükséges legyen is további kísérletek által ezen szer hatásmódját a szervezetre kikutatni: azon tényt semmi esetre sem tagadhatni, hogy oly nők, kik előbb ismételve bujakóros gyermekeket szültek, annak használata után a terhesség előtt vagy alatt — utóbb egészséges gyermekeknek örvendettek; s hogy ellenkezően syphilizált nők bujakóros gyermekeket szültek. (*Medical Times* 1860 oktob. 20-ki sz.)

(P.Zs.) Szülési súlyos rángóres (Eclampsia parturientium, difficilis) gyógyulása hangyhalvag belégzése által.

Azon vészjóslatú kór, melynek előfordulása szüléseknél e néven ismeretes, s mely legtöbbször vészes kimenetű mind a szülő mind a szülőltre nézve, egy kiváló esetben a hangyhalvag belégzése kívánt sikert nyújtott. Ez eset következő lefolyását volt.

Egy fiatal 24 éves nő, baj nélkül lefolyt első terhesség után, reggeli 2 órakor lepetett meg az első szülfájdalmak által, ezt szekeröltetés és hányás követte s nem sokára vérrel csikolt víz hirdette a szülés harmadik korszakát. Dél tájban, midőn már a magzatfő átmenetben volt, rögtön nehézköri görcsös roham lepte meg a szülőt, miáltal a magzat az áthatolhatóság egyéb jó föltételei mellett rögtön kiürítettett; ezt követte a szülep, s az anya, ki a görcsroham alatt öntudat nélkül volt, most magához tért minden fájdalom panaszlása nélkül. — Azonban három negyed óra múlva új görcsroham állt be, melyet esti öt óráig hat hasonló követett, görcsellenes ital használata mellett is, és a mint a görcsrohamok ismétlődtek, azon mértékben csökkent az öntudat időközben is.

Ez időben s a hatodik roham után a beteg állapota kábult, arca duzzadt, hasa puffadt s petyhüdt, a méh összehúzódva, a kifolyás rendes s az érverés olvashatlan sebes volt. A rohamok csakhamar 10—15 percenkint követték egymást. Egy terecs chloroform másfél obon borostyán-vízben kanalan-kint adagolva nem gátolta a rohamokat. Tanácskozás következtében tíz obonyi vér vétetett s calomel jalappával rendeltetett.

A bevett szer kivettetett a roham alatt, a baj növekedett, időközben a kábult állapot mindinkább súlyosodott, s a légzés hörgő maradt, a hangyhalvag belégzése a család által elleneztetvén, 24 nadály alkalmaztatott a fül mögé.

Ejféltáján már 22 roham számláltatott meg, megszüntetésük minden reménye nélkül. Vészes kimenet volt várható, ekkor a hangyhalvag óvatos beszívattása megkezdett. Némely tünetemények azonnal javulni kezdtek, és két órai gyöngö beszívattás után, úgy hogy a beteg a kábítás első fokán tartatott, a rohamok megszüntek, az érverés olvasható lett s természetesnek látszó álmom állt be.

További kórjeles gyógyítás után a beteg felgyógyult. Ezen pontosan észlelt, úgy mint más orvosok által is ha-

sonlóképp leírt esetek, melyekben a görcsroham a szülést követte, azt bizonyítják, hogy a szülési ránggörcsnek nem a magzat méhbeni jelenléte a föltétlen okozója, mint azt igen sokan hiszik és vallják, ámbátor nemkevesebbé szükséges a magzat kiküszöbölését siettetni, már csak azért is, hogy a rohamok halálos behatása alól fölmentessék: mindazáltal tévedés azt hinni, hogy a szülés megtörténtével a rohamok mindenkor megszűnnek.

Ez eset egyúttal újabb bizonyítéka a hangyhalvag egyes gyógyhatásának a ránggörcs ellen. (L'Union médical.)

(K.A.) Sósav idült emésztetlenség ellen.

Dr. Schottin Drezdában a sósavat idült emésztetlenség ellen kitűnő sikerrel alkalmazta. A gyógyhatás két főmozgáson alapszik: először a sósav, mint erős sav, az erjedési folyamatot (Gährungsprocess) megszünteti, és másodsor a protein-anyagok oldékonyságát előmozdítja s bizonyos mértékben a gyomornedv elválasztási zavarát helyreállítja, ennél fogva idült emésztetlenség ellen a legtermészetesebb gyógyszerül szolgál.

Gyermekeknél, kik gyomor- és bélhurutban szenvednek S. a föleresztett sósavat, 6—15 cseppes adagokban, mézgás keverékben adja, melyhez egész a székelés szabályzásáig néhány csepp mákonyfestyent vegyít. E szert rendszeren az étkezés után fél órával nyújtja, ételül pedig húslét és tejet rendel. — A későbbi életkorban az erők lassankinti fogyatkozása mellett gyakran fordulnak emésztési zavarok elő, melyeknek oka a legtöbb esetben csupán a gyomornedv csekély elválasztásában keresendő. E tekintetben két gyógyjavalatnak kell eleget tennünk, és ez az erjedési folyamat eltávolításában s a gyomornak a nedv elválasztására való izgatásában áll. S. e célra kis adag konyhasót és kinalt, erre kevés idő múlva kénsavat ad. Ez által a konyhasó kénsavas szíkélegre és sósavra oszlik.

S. naponkint négyszer ostyába göngyölve $\frac{1}{2}$ terecs konyhasót $\frac{1}{3}$ szemer kinallal vegyítve rendel, mire a beteggel néhány korty vizet s 5 percczel később fél pohár vízben 8—12 csepp Haller folyadékot itat. — Felnőtteknél S. csupán a kénsavat használja részint konyhasóval, részint e nélkül, miután az illetők úgy is elegendő mennyiségű konyhasót fogyasztanak el étel közben. — Az iszákosok rendszeren két ekkora adag konyhasót és kénsavat igényelnek, — A sósav hatását hagymáz, vérszegénység és sápkór ellen S. szintén onnan származtatja, hogy az a hiányzó gyomornedvet helyettesíti. — Hasonló hatás tulajdonítatik a sósavnak a cukros húgyár ellen, melynél a legritkább esetekben a gyomornedv túlmennyiségben élvezett protein-anyagok föloldására elégségesnek mondatik. (Arch. d. Heilk. I. B. — Revue der Halle. okt. 1860.)

Scelerema újszülöttnél, Gyógyulás.

Az éretlen, kiválóan rozszúl táplált újszülött egész testén intenzív vörös, a végtagokon majdnem feketés bőrszínnel bírt, teste kemény és hideg tapintatú vala, különösen a sötétebb színezetű helyeken. Hangja alig kivehető, a szopás lehetetlen, az érverés alig érezhető s a szívlüktetés igen gyenge. A szerelés az egész test gyömöszölésében (Massiren) állott, az izmok mozgatásával s a légzés mesterséges élesztésével, és azt eredményezte, hogy a hang erősebbé, a mellkas emelkedése pedig tetemesbbé vált. Ezen kezelés napjában többször ismételtett, a gyermek mely flanelbe takartatott, illatos fürdőbe tétetett és kevés tejjel tápláltatott. 3 nap múlva két szerre 200 gramme tej fecskendeztetett be; 24 óra múlva eltűnt volt a bőr rendellenes színezete, az állati melegség visszatért, a légzés és egyéb működések tökéletesen rendes kerékvágásba jöttek. — Ugyan e szerelés állítólag egy második esetnél is sikeresnek bizonyult be. (Bull. théor. — Journal f. Kinderkrankheiten 1860. II. f.)

T Á R C Z A.

Orvosi ügyeink.

* * * A physiologia, mint tudjuk, rendezett és nem rendezett mozgásokat különböztet meg. A rendes mozgások valamely végcéllal összhangzásban, megfelelő mérték és mód szerint történnek; a rendezetlenek mülékony, erős inger behatására a legkülönbözőbb mozdponokat egyszerre vagy váltokozva futják át s minden világos összefüggés nélkül fölzaklatják az egész szervezetet vagy annak egyes részeit. Ezeket görcsöknek, rángásoknak nevezzük. Az, mit imént az organikus életben tapasztalánk, az erkölcsi világban s az emberi társadalom és állam életében is előfordul. Mi nemzeti létünk egy új korszakának küszöbén állunk. A hatalmas lendületnél, melyre közéletünknek az ősi alkotmányos formák föltámasztása által kapnia kell, a nemzet ereiben és idegeiben újra szabadban keringő életerők tettszomjánál a sajtónak kötelességévé válik keresni az utakat, vizsgálni az eszközöket, kijelölni a mennyire lehet az irányt, melyen a mozgalomnak indulni, rendeztetni s az üdvös cél elérésére intéztetni kell.

E kötelesség szabta törekvésnél senki csodálkozni nem fog, ha az egy évtizeden át félszavakra és homályos célzásokra ítelt sajtó, szabadabb lélekzetének első pillanatában egy kissé tétováz, s talán nagyon is hangosan szól ott, hol csupán egy intéssel is beérhetné, ellenben hallgat, vagy csak suttogva beszél oly helyütt, hol határozott nyilatkozatra volna leginkább szükségünk. Ezek mind, részint a múlt idő elfojtó nyomásának, részint a mostani állapot bizonytalanságának természetes következményei. Midőn lehullanak tagjainkról a bilincsek s szabadabban használhatjuk azokat, ki veendő rosz néven, ha mozgásaink az arány szabályainak pontosan meg nem felelnek s a célba vett ponton néha innen maradnak, néha meg túlcspanak.

Lapunk keletkezése óta az orvosi ügy legfontosabb kérdéseire nézve alig szólhatánk haszonnal valamit, mert e tér úgy mint a hazánk jólétét érdeklő egyéb kérdések és intézvények, a gyámnokoskodó bureaucratia által az orvosok befolyása elől szigoruan el volt zárva s legközelebbi ügyeink — csupán a klinikák építési ügyét s az orvosegylet szabályait említem meg — vagy nálunk nélkül és ellenünk döntettek el, vagy mind e mai napig függőben maradtak.

Egészségügyi szervezet fölfegyverzett Minervakint Jupiter fejből ki nem kelhet. Ha a közigazgatás valamely terén a helybeli viszonyok s a gyakorlati élet ismerete szükséges, — s ha valahol az államszervezetben az érdeklettek közremunkálása nélkül életrevaló intézmények nem létesülhetnek, úgy ezt legnagyobb joggal az egészségügyi térről mondhatjuk el.

A szóban lévő téren két főpont vonja leginkább magára figyelmünket, melyre nézve szerény véleményünket t. ügyfeleink és polgártársaink elé óhajtjuk terjeszteni. Egyik az ország közegészségi ügye, másik az orvosi kar és tanintézet szervezése. Azt hiszem, nem szükséges sem az egyik, sem a másik tárgy fontosságáról szólanunk; e kettő egymással összefügg, s csak együtt virágozhat föl, vagy együtt satnyúl el.

Ez alkalommal csupán az orvosi kar szerkezetére vonatkozó észrevételre szorítkozunk.

A régi hatóságok s az ország ősi intézvényeinek helyreállításával természetesen egyetemünk is visszanyeri önállóságát s megszabadul azon békóktól, melyekkel azt a centralizáló ministerium terhelte. Kétség nem lehet a felett, hogy valamint az egész országot úgy egyes közintézetünket is egyforma joggal illeti meg a — *restitutio in integrum*. Ez az, mit jelen körülményeink közt az összes haza egyakarátulag kíván.

Közéletünk ezen újra alakulásával összhangzásban orvosi

rendünk óhaját hisszük kifejezhetni, midőn a régi orvosi kar fölélesztését első teendőink közé sorozzuk.

Tudjuk, hogy a pesti egyetem orvosi kara nemcsak egyetemi tanárokból, hanem több más fővárosi és vidéki orvos tagokból állott; hogy ezek közösen választották a kar dékánját; s hogy a fakultás pénzalapja és könyvtára ezen tagok közös tulajdona volt. A 12 évi provisorium alatt az orvosi karból csupán a tanári testület maradt meg, mely mellett az illő jogokkal és befolyással bíró orvostudori testületet sajnosan nélkülöztük. Ha a régi fakultás most törvényes helyét ismét elfoglalja, az orvosi ügyekre nézve a legilletékesebb forumot fogja képezni s autonóm alkotó erejénél fogva a dolgok új állását saját kebelében előkészíteni. Mi úgy vagyunk meggyőződve, miszerint a tan és egészségügy újraszervezésének főadata a törvényes orvosi kar helyreállításával jelentékeny lépést fogna előre tenni, s hogy a tudomány és orvosi gyakorlat terén tapasztalt, hazájukat ismerő és saját ügyük iránt őszinte jó akarattal lelkesült férfiak ilyenét egyesülése leginkább volna képes hasznos és életre való intézményeket indítványozni és létrehozni. Mi éppen nem tartunk attól, hogy az ily szakférfiakból álló tanácskozó testület rossznak tartson minden újat, mert új, s jónak minden régit mivelhogy régi az, sőt azt hisszük, hogy a tanácskozást a megegyezés, s a megegyezést az alkotó tett fogja nyomban követni és a mostani szétzilált állapotot, mely sem belső erővel nem bír, sem diszünkre nem válik, az összes orvosi rendnek egy új becsületünkre való szervezete fogja követni.

Midőn ezen előleges vázlatunkban a visszaállított orvosi kar teendőiről szólunk, a következő három pontot tartjuk igénytelen nézetünk szerint a tanácskozás legelső teendőjének:

1. Az orvosi kar okvetlenül szükségesnek nyilatkoztassa ki a tökéletes tanítási s tanulási szabadságot az egyetemenél, különösen pedig az orvosi tanintézetnél, melynek feladata nem tisztán hivatalnokok képzésében, hanem a tudomány művelésében, terjesztésében és kifejtésében áll.

Alig hihető, de még is úgy van, miszerint vannak emberek, kik e tétel igazságát még ma is kétségbe vonják, kik föl nem foghatják, vagy fölfogni nem akarják, minek hasznát a szóban forgó tantárgyak kiképzését illetőleg a bécsi egyetemenél saját szemekkel láthatták.

Valóságos képtelenség a tanárok megválasztásában korlátozni akarni azon tanulókat, kinek az állam részéről történendő minden ellenőrködés nélkül egy évvel később megengedtetik, hogy gyakorlatában bármily tant, sőt bármily balgatag elméletet is követhessen.

2. Teremtessenek oly intézetek, minők megilletik e nagy ország egyetlen egyetemét, melyek nélkül a tanszabadság merő ámitás s a tudomány fejlődhetése merő agyrem marad. — Habár az elméleti téren jöttek is létre az utóbbi időkben némely hasznos és czélszerű intézetek, miket említés nélkül nem hagyhatunk s melyek már eddig is gyümölcsöztek, azonban tankórodáink s e czél elérésére észszerűen berendezett épületeink még mindig nincsenek; közkórházunk a tudományra nézve használatlanul áll, s mindaz mit eddig nagy nehezen kényszerűségből összeállítani s kijavítani sikerült, az egyetem méltóságának s a tudomány kelleméinek korántsem felel meg. Valódi országra szóló ügy ez, s egyike a legsürgetőbbeknek, melyet semmi oknál fogva, legkevésbé pedig financialis ellenvetések miatt háttérbe többé egy pillanatig szorítani sem lehet.

3. Alakítsa a fakultás saját kebeléből önmagát. Mihelyt a régi orvosi kar egykori s nagyrésztben még élő külső tagjaival együtt az utolsó évtized romjaiból új életre kelt, magát új tagokkal kiegészíté és az ország legkitűnőbb képességeit kebelébe fölvéve, az orvosi rendet valósággal képviselendi, legközelebről ötlet illetendi tanácskozásai folytán meghatározni, kik vétessenek föl tagokul, mimódon szerveztessék az orvosi rend s mint használtassanak föl az egyesült erők a közjó előmozdítására. Akár azután két részre, t. i. egy tanári és tudori testületre oszoljék, melyek mindegyike egymás működése felett folytonosan ellenőrködjék, akár

pedig mártius előtti jellemét megtartva, egyetlen testületben összpontosúljon, mindegy, csak hogy az orvosi tevékenység és orvosi ügy minden ágazatait működési körébe vonja, úgy járjon el, hogy mindazon visszaélések és hanyagságok véget érjenek, melyek bennünket naponta arra figyelmeztetnek, miszerint sok jeles physikusaink daczára, közegészségi ügyeink tekintetében még mindig igen hátra vagyunk.

Legközelebb az országos főorvosi hivatalt s a megyei és községi orvosok állását az új viszonyok közt, szóval ügyünk szorosabb értelemben vett közegészségi részét szándékozunk szóba hozni. Itt mindnyájunk közremunkálása sokkal fontosabb mint a tankérdésnél, itt az ország egyes vidékeinek és a mostani állapotoknak alapos ismerete, valamint a gyakorlati téren szerzett tapasztalatok nélkülözhetlenek, hogy a hiányok kijelölthetessenek s kellő javaslatok tétethetessenek. — Kérjük tehát t. ügyfeleinket, hogy e munkálatnál segédkezet nyújtani szíveskedjenek, s különösen jeles physikusainkat hívjuk föl véleményeik nyilvánítására, mert csak akkor várhatunk jó sikert, ha a föladat megoldásához közös erővel járulunk.

Ha azon ország boldognak nem mondható, melyben tevékenységének kifejtésére minden kapacitás tért nem talál, úgy másrésztől nem sokat lehet az oly tehetségtől várni, mely az első pillanatot, melyben a bilincsek lehullanak, arra nem használja, hogy egy darab követ vigyen a drága hon újjáépítésének nagy munkájához.

Budapesti orvosegylet.

+ A budapesti k. orvosegylet f. hó 27-én tartott számosan látogatott gyűlésében Tóth János tr. kórodai segéd az arczsabáról (prosopalgie) olvasott fel egy munkálatot s mutatá be egy betegét, ki ezen kínos bajtól a jobb oldali alsó fogsejtideg s a szemgödőralatti ideg csonkolása (resectio) által megmenekült. A műtétel általa Batizfalvi úr gyógyintézetében történt. Míg azonban a beteg eredeti bajából felidült — jelenleg a zsába az ellenkező (bal) oldalon kezd fejlődni s ugyanazon műtéti eljárást igénylendi, ha hogy Fromhold tr. urnak nem sikerülend annak villamoszási kísérlet által végetvetni? Fr. tudor t. i. a villamnak sikeres eredményét zsábánál, saját meggyőződése szerint, kétségtelennek nyilvánítja — ha a baj nem alapszik az agyban fészkelő szerves rendellenességben. Ezen (nézete szerinti) tényt néhány gyakorlatában előfordult eset felsorolásával törekszik bebizonyítani.

Ezek után Kovács Endre főorvos az állkapocs fogmedernyújtványja (baloldali) részletes kiirtásának egy gyógyult esetét mutatá be. A műtétel álképlet által indokoltatott.

Végül Bókai János gyermekkórházi elsőorvos szíveségéből volt alkalmunk egy rendkívül érdekes 16 hetes előszörnnyet látni. B. tr. úr előadá rajta eddigelé gyűjtött észleleteit. Az ép testű gyermekkel a köldök tájon hassal van összeköttetésben egy második fejetlen test, melynek törzse, gerince s alsó végtagjai természetes ép alaknak. A felső végtagok karcsontjai hiányzanak; az alkart meghosszabbodott közép kézesontok látszanak helyettesíteni. A két test hőmérséklete Celsius-féle hőmérő szerint egyenlő. A tökéletlen testnek végbél-nyílása nincs s heréi hiányozni látszanak; de hímveszeje van és meglepő, hogy a vizeletkiürülés megmagyarázhatlanul csak egyedül ezen tag húgycsövén történik, míg az ép test húgycső-nyílásán, az ezen tény által okadatolt kutatással csak pár vonalnyira juthatni. Ellenben a tagmerekedés csak ez utóbbin észlelhető. A természetnek e rendkívüli játéka az alapos élettani vizsgálódásnak és észleleteknek kétségen kívül tanulságos tárgyául szolgálhatna. (Az eset bővebb leírását és rajzát közölni fogjuk. Sz.)

V e g y e s e k .

Pest nov. 2-án. A múlt számunkban közlött tudósítást, miszerint az orvostanári kar fölterjesztésében szükségesnek nyilatkoztatta ki, hogy az orvosnövendékeknek alkalom nyújtassék minden őket illető tanokat magyar nyelven hall-

gatni, még azzal kell pótolnunk, hogy a sebészek, gyógyszerészek és bábák számára az előadások magyar és német nyelven fognak tartatni. Azt hisszük önként értetik, hogy e javaslat csak ideiglenes szabályt tervez s hogy úgy a tanrend szer alapvonalában, mint a tanszékek betöltésének módja, s általában az egyetem szerkezete, csak az országgyűlés és a kormány közös megegyezése folytán határozható meg. — A tanárok javaslataik tételénél, mint értesültünk, a tudomány kivánalmait, a haza szükségait s a hozzájuk intézett kérdést kötelességöknek tartották egyiránt tekintetbe venni s csaknem mindnyájan eljárásukban a hazafiuságot a méltányossággal és lovasiasággal egyesíthetőnek vélték. Így értjük mi azon előzékenységet, melylyel német collegájuk abbéli kérésének, hogy miután ő róla és az ő szakmájáról van szó, ez egyszer németül szíveskedjenek tanácskozni, csaknem mindnyájan engedtek. Teendőik szigorú felfogásából fejtjük meg azon tényt is, miszerint a leirat értelméhez ragaszkodva, az 1848. év előtti állapot szerint a német nyelv helyébe a latin nyelvet vették némely tudományokra nézve használatba. — Sajnos dolog volna, ha bármi néven nevezhető vakbuzgóság a nemzet szent ügyéhez férne s a hazát lakó népek közt az egyenetlenség magvát hintené el.

— A budapesti orvosegylet f. hó 17-én tartandó gyűlésében a pályakérdések ügyében határozatot hozni szándékozik.

□ Élettani intézetünk részéről azon kérdés intéztetvén hozzánk, hogy minő forrásból merítettük azon hírt, mintha a pesti physiologiai intézetnek a folyó 1860/61-iki iskolai évre 600 frnyi segélyösszeg utalványoztatott volna; — sietünk ennél fogva kijelenteni, miszerint e hírt a „Zeitschrift der Gesellschaft der Aerzte zu Wien“ oktob. 15-ki 42. számából vettük át.*)

□ Semmelweis tanár polemikus munkája a gyermekágyi lázról közelebről elhagyta a sajtót. Mint tudjuk, a t. tanár úr jelenleg egy szülészeti tankönyven dolgozik, melyet magyar és német nyelven szándékozik kiadni.

— Dr. Mayer zürchi tanár remek röpirata: „Miért szorít a csizma? Adalék az alkalmazott boricz tanához — angol nyelvre fordított. Miután a divat badarsága s a cipészek tudatlansága vagy konoksága miatt nálunk szintén lehetetlen kényelmes és jól illő csizmat kapni, s ezek közt alig találkozik egy szerencsés ember, kinek tökéletesen ép lába volna, — bátran ajánlhatjuk a kis könyvecskét t. olvasóinknak, kik az okok iránt tisztába jönni és saját s betegek lábát megvédeni óhajtják.

□ Bonnet lyoni orvos hőszámhiányos fiatal leányok vagy asszonyoknál következő vény szerint készített s általa hőszám előmozdító bornak nevezett szert szokott használni: *Rp. Vini alb. unc 16, tinct. croci spirit. Minder. aa. unc. sem. syrup. artemis. unc. 4. MDS.* Naponta kétszer egy pohárával. — B. e. folyadékot több év óta rendeli és számos esetben jó sikerűnek tapasztalta.

□ Amerikában egy kis gyermeknek egy cseresznyemag nagyságú kő szorult az orrába s miután azt semmi módon sem sikerült kivenni, elküldtek a helység sebészéért. Ez rögtön egy erős hánytatót adott be a gyermeknek s azon pillanatban, midőn a hányás bekövetkezett, hirtelen egy kendővel erősen beköté a kis patients száját. A beszívott légnak vagy a gyomortartalomnak az orrlíkak felé történt toulásának tulajdonítható-e? — elég hozzá, hogy a kő csakhamar kiugrott.

□ Londonban a hivatalos kimutatások szerint a legközelebb lefolyt nyár alatt a betegségek és halandók száma feltűnőleg csekély volt. Ellenben a nyugotindiai angol jelentések, névszerint Bombay-ból, arról értesítnek, miszerint ott a vasuti munkálatokkal a cholera miatt föl kelle hagyni. Luknow-ban a halandóság száma szintén rendkívül nagy, úgyanyira, hogy öregek és fiatalok rögtön, szédülés által lepetvén

meg, összerogynak s közönségesen néhány óra eltelte alatt elhalnak.

— *Kusso készítmény.* — Philippe párizsi gyógyszerész következőkép hirdeti saját készítményű kusso adagait: Kouso-Philippe. Csalhatatlan szer orvosi és tudományos Akademiák által helyeselve. Egyetlen, néhány óra alatt a belférget bizton kiűző szer. — Egy adag elég — semmi undor, semmi szenvedés, mindenhol és mindenkor, bármínő korú a beteg — sikerteljes. A Charivari egyszer azt mondá: „Ennél szebbet, jobbat nem lehet találni.“

□ Az ólomcukor alkalmazását tüdőlob ellen, dr. Brandes kopenhágai orvos, különösen kis gyermekeknek, igen ajánlja. Ő e szert 1–2 éves kisdedeknél 1/2 szemernyi adagban használta s igen jó eredményt ért el. Leginkább kiemeli e szer megnyugtató hatását.

† Dr. Lambrecht a sebészet rendes tanára Páviában, 40 évi tanárkodása után meghalt.

— *A politika hatása a tébolyoságra.* — Voisin a Bicetre orvosa, a párizsi orvosi Akademiában tartott fölolvasásában néhány esetet idéz, melyekben gögös jellemű tébolyodottságnál a politikai és társadalmi mozgalmak elhatározó befolyással voltak s a kórfolyamat állapították meg. Így I. Napoleon hamvainak visszahozatalakor többen voltak, kik magukat a császárnak hitték. Az 1848-ki forradalomkor voltak diktátorok, presidensek, consulok. Az olaszországi események okoztak pápákat, és legközelebb ápolás alatt van egy, ki magát Garibaldinak hiszi.

□ A Lancet-ben egy értekezést találunk a roncsoló toroklobról, melynek eredete a Hippokratés korát jóval megelőzőleg Homer idejéig vezetetik vissza, s mely akkor egyiptomi nyavalyának (malum egyptiacum) nevezteték. Ezen kór járványosan uralkodott Rómában és Hollandban 1337-ben, Spanyolországban 1600-ban, Nápolyban 1619-ben, a hol is 5000 ember esett áldozatául. New-Yorkban 1771 és 1813-ban dühöngött. Washington és Josephine császárnő e betegségben haltak el. A Tours-i 1824-ik évi járvány óta Franciaország majd minden departement-jain végig húzódott, a déli vidékektől a központ felé haladván. A párisi és bonlognei 1855-iki járványok leginkább az északamerikaiakhoz hasonlítotak. — Francia és Angolhonban a diphtheritis az éghajlat és földköri viszonyokkal, valamint a hideg, meleg, száraz és nedves időváltásokkal nem látszott összefüggésben lenni. Iránya délkelettől észak felé tartott. Dühössége tisztátlanság, egyéni hajlam és a hiányos egészségügyi határozatok és rendszabályok következtében fokulni látszott. Ezen kór feletre ragályos, ugyanmilyira, hogy a legelső elővigyázatnak a betegek tökéletes elkülönítésében kellene állani. E rendszabályok elhanyagolása már számtalan rossz következmény s egy családtag megbetegedése által nem ritkán az egész család elpusztulását is vonta maga után. (Boston medical and surgical Journ. — M. C. M. H. Sept. 1860.)

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. october 25-től novemb. 1-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elboes.			Mehali			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülő nő	gyermek	elmeőr.	Összeg
	férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő				
Octob. 25-én.	16	6	22	14	5	19	1	—	1	269	228	1	—	17	515
„ 26-kán.	12	6	18	6	5	11	1	2	3	274	227	1	—	18	520
„ 27-én.	11	9	20	12	7	19	1	1	2	272	228	1	—	18	519
„ 28-án.	3	1	4	12	1	13	—	—	—	263	228	1	—	18	510
„ 29-én.	18	4	22	13	7	20	—	1	1	268	224	1	—	20	513
„ 30-án.	12	10	22	10	3	13	—	1	1	270	230	1	—	17	518
„ 31-kén.	18	5	23	13	10	23	1	2	3	274	223	1	—	17	515

A betegforgalom elég élénk, uralgó kórok: a takáros bántalmak és tüdőlobok. A halálozás kevés.

*) Nem rendes évi járuléka ez összeg a physiologiai intézetnek? Sz.

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. 50 kr., külföldre 5 frt. egész év 10 frt. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetések bérmentesen küldendők. Hirdetések közléseinek soronként 14 újként.

Megjelenik minden vasárnap. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a biadónál Dorottya utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Folyt.) Semmelweis I. egyetemi tr.-tól. **Könyvismertetés:** Die galvanokaustische Operationsmethode, nach eigenen Erfahrungen u. mit besonderer Rücksicht auf Mideldorps Galvanokaustik, von dr. A. Zsigmondy. (Vége) Ismerteti dr. Máyer Ágoston. — **Lapszemle:** A hörgmirigyek gümőkóros elfajulása. — Sérülés villámcsapás következtében, stb. stb.

Tárca: Uti töredékek X. Z.-tól, II. — Levelezés orvosi ügyeink tárgyában, dr. Verébelyi-től. — Vegyesek. — Pályázatok.

A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis I. egyetemi tanártól.

(Folyt.)

„Robertsonnak hasonló közleménye Angolhonban roppant figyelmet gerjesztett. A jótékony társulat által segélyezett szülők és gyermekágyasok körében igen kiterjedt gyakorlattal bíró bába-asszony egy szülönőt ápolt, ki gyermekágyilázban elhalt. Következő hóban (decemb. 1830) ugyanezen nő távol eső városrészekben 30 szülőt ápolt, kik közül 16-an gyermekágyilázban elhaltak. — Ezen esemény annyival is inkább feltűnő vala, minthogy e társaság ugyanakkor 380 szülönőt szinte csak szülésznők által ápoltatott, kik gyermekágyukból, leszámítva az imént említettekét, mindnyájan minden baj nélkül felépültek. Az egylet orvosai komolyan javasolják, hogy ezen szülésznő falura menjen s gyakorlatát egy időre szüntesse meg.

„Ezen határozat után rövidesen a gyermekágyiláz a város különböző részében több más orvosok és bábák gyakorlata körében is mutatkozott; s dühöngött egész júliusig, és pedig még eddig Manchesterben nem tapasztalt dühvel és kiterjedésben.

„Robertson nem érzi magát hivatva annak megmagyarázására, hogy azon bába eseténél a kór átvitele miként történt, de még sem mulaszthatja el két eset megemlést, melyek véleménye szerint eléggé kimutatják, hogy ezen kór egy betegről a másikra átvitellett. — Ugyanis egy orvos, egy szegény gyermekágyilázban szenvedő nőnél húgycsapot alkalmazott, még az éjjel egy más szülönőhöz hivatott szülésénél segélyt nyújtandó, más nap reggelre e szülönő rázó lázat kapott a kezdődő kór minden jelenségeivel. — Egy más orvos, egy gyermekágyilázban meghalt nő bonczolata után azonnal egy szüléshez hivatott, 48 óra múlva a kór által ez is megragadtatott.

„Churchill*) tudósít, miként Campbell Edin-

burgban nem hívé kezdetben e kór ragályosságát, de később nézetét megváltoztatta, és L. Lee-hez irt levelében következő eseményt beszél el.

„Ő 1821. octob. hóban egy elvetelés után támadt gyermekágyilázban meghalt nőnek hulláját bonczolván, nemző részeit zsebre dugva, előadásra magával vivé. Még ezen este ugyanazon öltönyben egy szülönőhöz ment, ki csakhamar meghalt.

„Ch. következő reggel, anélkül, hogy öltönyét megváltoztatta volna, egy fogó műtétet vitt véghez. Ez, és ezen kívül még több általa kezelt szülők megbetegedtek, s hárman közülök meg is haltak. — 1823. július hóban egy gyermekágyilázban elhalt nőnek bonczolásával foglalkozó tanítványainak nyújtott segélyt, ezen mindent nélkülöző szegény lakásban kezét elég szorgalmasan meg nem moshatván, haza ment. Haza érkezve tudósítatik, hogy két szülő segélyeért folyamodott, ő anélkül hogy kezeit megmosná s öltönyét megváltoztatná, siet ezen nők fölkeresésére, mindkét nő megbetegedett és meghalt. — Ily és hasonló esetek, mond a tudósító, még nagyobb számmal is találhatók.

„A felhozottakból, de különösen dr. Campbell gyakorlatából szemelvényből eléggé kitűnik, hogy ők e kór átvitelét nem oly értelemben veszik, mint Semmelweis és Skoda értetni akarják; — ugyanis nem rothadt állati anyagoknak a nő nemzőrészeire, hanem a kórnak, mint ilyennek, (qualis) egy nőről a másikra átvitele által.

„Hogy ők így hiszik, már a közlöttekben is kitészik, de Churchill nyilatkozatából még világosabban kitűnik. „A tények figyelmes észlelése és vizsgálata után, én nem kételkedhettem többé a felett, hogy e kór beoltás és érintés által tovább terjeszthető; ugyanis: hogy ezen kór egy gyermekágyilázról egy más evvel érintkezett, vagy csak szoros szomszédságban lévő egyénre átvihető.“

„Azon kérdés elhatározása, melyik e két nézet közül a valódi és helyes, könnyen megfoghatólag igen nagy gyakorlati jelentőségű; mert ha az angol nézet érvényesül, akkor nem tiltatik el a nem gyermekágyilázban elhalt egyén hullájávali foglalatosság, míg

*) On the Diseases of Women by Fleetwood Churchill. 3 edit. Dublin 1850.

jelenleg szabadon megyünk egyik gyermekágyilázastól a másikhoz, minden ruhaváltoztatás nélkül, dacára az angol nézeteknek, kik e kór átvihetőségének tanait annyira kiterjesztik, miként hiszik, hogy ezen kórt egy gyermekágyiláz nőtől jövő egészséges egyén (tehát orvos) anélkül, hogy csak érintkezés történt volna, egy másik egészséges szülőnőre átviheti. — Szerintök ezen átvihetési tehetség több ideig megmaradónak képzeltek, s épen ezért az angol írók által fölláított szabály értelmében javallatik, hogy egy orvos, kinek gyakorlatában több gyermekágyiláz nő található, több időre szüntesse meg a szülőnők körüli segélyét s változtassa meg öltözékét. — Erre vonatkozó bizonyítékul fölemlítik, hogy míg egyes orvosok vagy szülésznők kezeltjeik közt több gyermekágyiláz számlálnak, ugyanakkor mások hasonló eseményről nem panaszkodhatnak.

„Úgy hiszem ezen események egyszerűbben is megfeythetők, ha feltesszük (a mint a fennemlített eseteknél is kimutatható), hogy ezen gyakorló orvosok hullá bonczollással, vagy mi egyre megy, más rohadó anyagokkal, mint tályog megnyitás, sebek tisztogatása és bekötése, gyermekágyilázások tisztogatása és vizsgálatával foglalatostkodtak.*) Többben a fennemlített orvosok közül, Angolhonban kelendő nézet szerint, ha gyermekágyilázban több nőt szerencsétlenül elvesztének, gyakorlatokat egy időre megszüntették. — Azon körülmény, hogy gyakorlatuk ismét megkezdésével, néha több havi időköz után, szerencsétlenebbek nem valának, kétségenkívülivé teszi, hogy az általok vélt ok többé nem szerepelhetett, s erősen megingató a belüli meggyőződésüket, mintha előbb is az szolgált volna okul.“

Szinte az az én véleményem is, hogy az érintett foglalkozás volt oka, azon foglalkozás után észlelt gyermekágyi lázaknak.

De én ezen adatokból, az angol orvosoktól eltérőleg, egészen más következtetéseket vonok.

Én nem tartom a gyermekágyilázat ragályos kórnek, mert ezen kór nem minden gyermekágyiláz nőről vihető át egészséges egyénre, és mert ezen kórt egy egészséges egyén nem gyermekágyiláz betegől is megkaphatja. — Minden himlős képes bármely egészséges egyénnél himlőt előhozni, és egy egészséges egyén himlőt csak himlős egyéntől kaphat el, méhrákostól himlőt még éddig senki sem kapott.

De egészen máskint áll a dolog a gyermekágyiláznál. — Ha a gyermekágyiláz oly alakban folyik le, hogy nem természet szétbomlott anyagot, akkor ily egyénről egészségesre át nem vihető; ha pedig a gyermekágyilázban szétbomlott anyag képződik, mint például endometritis septica-nál, akkor a gyermekágyiláz

*) Dr. Martin, a müncheni baba-tanoda igazgatója, szíveskedett velem szóval közölni, hogy működése első éveiben a gyermekágyiláz sokat áldozatul ejtett, anélkül hogy ennek oka ezen egészséges fekvésű intézetben kitálatott volna. Később értesítettik arról, hogy a bábák a szülepeket az árnyékszékbe dobják, ezen rossz szokás megszüntetése után az intézet egészségi állapota állandólag javult.

egészséges egyénre igen is átvihető. — Bármely gyermekágyiláz hulláról a gyermekágyiláz egészséges egyénre átvihető, csak a hullá poshadási oka veendő tekintetbe; továbbá a gyermekágyiláz nem gyermekágyiláz kórtól is eredhet, például fenés orbáncz, méhrákostól sat. Bármely halálnemben kimúltnak hullája képes gyermekágyiláz előhozni, ha a poshadás kellő fokát elérte.

Egy ragályos kór csak oly anyag által terjesztetik tovább, melyet hason betegség teremt. Csontszú még sohasem hozott elő himlő-ragályt. — A gyermekágyiláz nem csak a gyermekágyiláz terménye, hanem a különböző kórok terményei által terjesztetik tovább. Bármely halálnemben meghaltnak hullája képes gyermekágyiláz okozó anyagot előhozni.

Ebből következik a hullával és oly betegkeli foglalatostkodás tilossága, kiknek kórok szétbomlott anyagot terem, a gyermekágyas állapot minden tekintetbevétele nélkül.

Megdönthetlen igaznak tartom, hogy egy állatorvos, ki egyszersmind szülészettel is foglalatostkodnék, elhullott állatokról vett szétbomlott anyag által egy szülőnőnél gyermekágyiláz hozhatna elő.

Tehát a gyermekágyiláz nem ragályos, hanem szétbomlott anyag által egy egészséges egyénre átvihető kór. — A gyermekágyiláz az orbáncz és következményeihez épen csak oly viszonyban áll, mint bármely más szétbomlott anyagot termelő kórhoz. A gyermekágyiláz az orbánczhoz úgy viszonylik, mint bármely poshadó hullához.

Midőn az angol orvosok a gyermekágyilázásokon kívül csak az orbánczot és következményeit tekinték a gyermekágyiláz előhozó szétbomlott anyag forrásául, akkor azt igen szűk határok közé szoríták, mi már a fennemlített adatokból is kitűnik, mert nem csak orbáncz volt azon kór, a honnét a fönn elsorolt gyermekágyiláz eseteknél az anyag vétetett.

A gyermekágyiláz ugyanazon kór, a mely a sebészek, bonczokok és sebészi műteteknél támad. A gyermekágyiláz férfi és nőszemélynél ugyanegy kór, ha vérrendszereikbe szétbomlott anyag vitetik be.

Felbőr, vagy vastagabb felhám rétegen keresztül a szétbomlott anyag nem szívódik föl, hogy felszívódhassék sebészek és bonczokoknál, sérülésnek kell előremenni.

Kolletschka mint hirhedt kórboncznok, számtalanszor bemocskolá kezét szétbomlott anyagokkal és egészséges maradt; egyszer egy szúrás a fölszívódást lehetővé tette, s tudjuk ennek mi lön a következménye.

A test bármely pontja szolgálhat fölszívódási helyül, ha a felhám vagy felbőrtől lemeztelenített.

A terhes, szülő s gyermekágyas nőknél van egy hely, hol sem fölhám, sem felbőr nem létezik; és ez a méh belfölszíne a belső méhszájtól fölfelé, és ez a gyermekágyiláz okozó szétbomlott anyag fölszívódási helye. — Ha szülés következtében sérülések támadnak, akkor a nemzörészek, sőt az egész testnek bármely sérült helye szolgálhat fölszívódási helyül.

A pesti egyetemi szülészeti kórodán az 185⁷/₈-ik évben két gyermekágyas nemzörészei fenésedtek meg,

az egyikhez ápolóul kirendelt tanítványnő ujjavarrotúvel meg volt sértve, és nyirkedénylobot kapott a hónalmirigyek elgenyedésével, s csak több havi nehéz betegség után épült föl.

A szülházak egyéneinél rendszeren csak a nemzörészek alkalmasak felszívódási helyül, szükségkép kell, hogy a gyermekágyilázat okozó szétbomlott anyag a nemzörészekbe vitessék be; miután a szülés ruhája nem vitetik be a szülrészekbe, azért az angol szokás, ruhát változtatni, nehogy a gyermekágyiláz ezáltal átvitessék, ártalmatlan bár, de fölösleges elővigyázat.

En és tanítványink Bécsben az 1848-ik évben, oly tárgyakkali foglalatok után, melyek gyermekágyilázat előhozni alkalmasak, sohasem változtatuk meg ruháinkat, csak kezeinket tettük ki a halvány hatásának, és az 1848-ik évben 3556 szülő közül csak 45, vagyis 1,27 százalékot vesztenk el gyermekágyilásban. (Vége követ.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Die galvanokaustische Operationsmethode, nach eigenen Erfahrungen und mit besonderer Rücksicht auf Middeldorps Galvanocaustik von Dr. Adolph Zsigmondy Primararzt im k. k. allgemeinen Krankenhause in Wien (aus der Wiener Medic. Wochenschrift 1858—1860 besonders abgedruckt). Wien, gedruckt bei A. Pichlers Wittve et Sohn 1860.

Ismerteti dr. **Mayer Ágoston** műtőnövendék Bécsben.

(Vége)

23. 28 éves gümőkóros egyénnél magától támadt 2 1/2" hosszú, a kültakarókkal párhuzamos menet, mely a míg a végéből előtt vakon végződött, ugy metszetett fel jobbra-balra fűrészlelésként húzott érenysodronnyal, hogy ennek egyik vége tüvel össze köttetvén a meneten által s a vakrészen kivezetetett. A gyógyulás igen lassú volt s ezen gyógy mód a metszőkacsacsall eszközlendő műtétnek utána teendő, annyival is inkább, mivel a csipeszekkel bánás nagyon nehéz s a kiálló sodrony végek hamar elolvadnak, nem levén a hűtő szövettel összekötetésben.

24. 1 1/2" hosszú sípöly-fekély égetése kétszeres éreny sodrony bevezetése által, az üteg csak ezután záratván be.

25. Két emlőbeni menet felhasítása galvánégetővel, mely a galvánégető ágai között jutott aludt vér miatt, mely a vezetést megszakítja, csak részben sikerült.

26. Több év óta jelenlevő, hajjal benőtt 2" mély hegspoly, melyből 1 1/2" hosszú bűdös hajcsomó is jött ki — bizonyosan borotválkozás alatt jutván oda — galvánégetővel két irányban vájt kutaszon 2 1/2" hosszú s 1/2" vastag réteg át égettetett. A gyógyulás igen lassú volt s csak 3 hó múlva, légsavas ezüstéleggeli többszörös érintés után, tökéletesen bevégződött.

27—38. Tizenegy esetben metszettek föl a galvánégetővel görvélyes menetek az arczon s nyakon, hatása némely esetekben kielégítő, de sokszor kellett erősebb étető szereket alkalmazni.

39—40. Két tályog a galvánégetővel érintésnél azonnal felfakadt.

41—53. Tizenháromszor edzetek csekély fájdalommal konok görvélyes fekélyek.

54—55. Sejtszöveti üszöknél kétszer tett dr. Zs. kísérletet a porcelán-égetővel; az egyiket a dr. Ulrich osztályán, zsirdag (Lipoma) kiirtása után támadt fenésedésnél; a másikat egy nagy tályogüreg falait meglepő üszöknél, de mindkét esetben siker nélkül. Az izzó vasat Zs. sokkal sikeresebb-

nek tapasztalta, kivált ha az üszökös részek mint rozsz melegvetők, csipesz s olló segítségével eltávolíttatnak.

56. Gyöngge 37 éves egyénnél, a jobb kulcsesont feletti tájon lévő görvélyes tályog következtében, mely előbb Landolfi-féle péppel égettetvén fel, tenyéryni tisztátlan felálló szélű fekély támadt, mely körül, hogy a további terjedés megakadályoztassék, 1/2—1" távolságra galvánégetővel határvonal húzatott.

Ezen esetben a gyógyulást nemcsak az izom tevékenysége által létre jött mozgás, hanem a fekélyt körülvevő bőr feszültsége is akadályozá, s ez utóbbi a 1/2" széles mozgékony heg által megszünvén, a tökéletes gyógyulás lehetséges volt.

57. A sípcsontszú mütéte után ennek belső, szintén szúvasodó fala a porcellánégetővel kétszer, de minden eredmény nélkül égettetett.

58—60. Fügölyök közül a szélesek a lapátalakú galvánégetővel, a hegyesek a metszkacsacsall távolíttatnak el.

61. Falusi sebész által mütött s ismét visszatért barlangos dag, lapátalakú galvánégetővel kiirtatott, melylyel előbb az azt körülvevő bőr ferdén elégettetett, s azután a műszer lapjával 1/2"-nyire úgy vezetett a mélységbe, hogy a heg is eltávolíttatott. Jókora vérzés következett, mely azonban bedugaszolás (tamponade) által csilapíttatott, de a következő napon ismét megújult. Nyolcz nap múlva a sötétebb hússzemcsék ismét a barlangos dag tulajdonait vették fel. Az újképlet, mely a heggel együtt 39 nap múlva a galvánégetés után 2 1/2" hosszú, 2" széles volt, késsel irtatott ki s a seb 10 hét alatt be is gyógyult. Innét kitetszik, hogy ezen s hasonló esetben a kést illeti az elsőség, mert a képzett pörktől nem láthatni, hogy vajlon nem maradt-e valami hátra az újképletből?

62. Gümös here gyógyuláshoz vezető metszkacsacsall kiirtása történt egy fiatal egyénnél, kinél az fél év előtt takár következtében támadt, s az ondósinór burokvizével volt kapcsolatban. Miután sem a veres borrali, sem az iblanyfolyadékkal beföcskendezések célhoz nem vezettek, s minthogy az egyén igen elgyöngült, Pitha tanár ur közreműködésével a here galvánégetővel távolíttatott el. A seb két hónap alatt begyógyult.

Bonecztani vizsgálat: a here hüvelyhártyája oda volt növe, ez, valamint a here saját hártyája megvastagodva, csak alul volt mogyorónyi nagyságú maradványa a hereviz sérvnek, mely savó s szürkés barna aludtvér alakú bennékkal bírt, a here kétszer akkora; közepén átmetszetvén, a haránt választékok fehér vonal alakban vastagabbaknak találtattak; a metszfelületen olvasó alakulag helyezett gümök, Rokitánszky vizsgálata folytán, szürke gümök elemeinek bizonyultak; a mellékherékben bab nagyságú sárga gennyes, gümös beszűrődés észleltetett.

Hogy az előadott esetek közül nem mindenikben volt javalva a galvánégetés, azt maga dr. Zs. is elismeri, de ez, mint mondja, szükséges volt az e tekintetbeni tapasztalatok gyűjtésére. — Az ezentül következő esetekben a módszer mindenütt mint szorosan javalt alkalmaztatott.

63. Egyoldali herélés gümös herénél. Ezen részeknek jég és só vegyítés által létre jött hideggeli érzéketlenítése mellett a mütét késsel tétetett s csak az ondósinór égettetett le a metszkacsacsall. A gyógyulás csak 10 hét alatt jött létre, de ezután a lágycmirigyek is meggümösödtek, s a beteg hazamenvén 2 1/2 hó múlva tüdővészben halt el.

64. Hímtag csonkítás nagyfokú sejtes rák miatt a rendszeren. A mütét alatt nagy, azután semmi fájdalom s legkisebb vérzés sem volt. A tag annyira roncsolva volt, hogy itt nem lehetett ruganyos húgycsapot bevezetni a mütét előtt s ezért a húgycső nyílás fölkeresése mütét után igen nehéz volt; később mellhártya-tüdőlob fejlődött ki, s a mütét utáni 13-ik napon a beteg genyverben meghalt.

65—66. a) Igen izmos férfunál diónagyságú aranyeres csomó távolíttatott el a metszkacsacsall, mérsékelt fájdalom mellett. Vérzés, fájdalom, vagy vizeletrei erőltetés nem volt jelen s 5 hét alatt meggyógyult.

b) Jó testalkatú szolgálónál két mogyorónyi nagyságú aranyeres csomó levétetett; nyolcz óráig tartó erős fájdalom mellett, vérzés s vizeletrei erőltetés nem tapasztaltatott.

67. Ötvenkét éves erős egyénnél 22 évtől fogva voltak jelen végbél vérzések, melyek hetenkint jelentkeztek s a végbél takhártyája majd minden székletételnél, nagy fájdalom közt, három mogyoró alakú ráncban előesett. Ezek két csipeszbe szorított érenysodronnyal eltávolították, s mint-hogy a sebfelet érengessé égettetett meg, a vérzés tetemes volt s csak jégdaraboknak a végbélbe alkalmazása által szünttetett meg. A fájdalom 15 óráig tartott a műtét után, vizeletre erőltetésről csak pár nap panaszkodott a beteg, a seb csak 10 hét múlva gyógyult be.

68. Valódi végbélsípoly elnyelt csont által okozva gyógyított meg a sípolynak metszkaecsalai fölhasítása által. Az egyén 38 éves nő volt s már egy év előtt erős fájdalmakat kapott bal seggpofájában, 4 hét múlva lobos dag támadt e helyen, mely ferde metszés által felnyitott. Ezután a kórházba hozatott betegnél dr. Zs. 1 1/2" a végbéltől a bal seggpofán + alakú sípoly nyílást észlelt, melybe kutaszt vezetvén 1" mélységben érdes csontra talált, melyet, minthogy mozgékony volt, magfogóval ki is húzott. Az 1" hosszú és 2" széles hengercsont darabot a beteg egy év előtt nyelte el.

69. Lágyéktájoni tályog felhasított s az üreg galvanégetővel égettetett. Gyógyulás hat hét múlva következett.

70—71. Két esetbeli kórházi fenénél alkalmaztatott a porcellanégető. Az egyik esetben az ujjon jó, a másik esetben a lábszáron gyöngye sikerrel.

72. Babnagságú szemölcs a fülkagylón galvanégetővel irtatott ki; csak 3 hét múlva gyógyult meg.

73. Dr. Küchler a darmstadti országos főkórház igazgató orvosa meglátogatta dr. Zs. kórodáját s itt ismerkedett meg a galvanégetéssel s kíváná, hogy az ő fülkagylóján helyezett mogyorónyi tüsszödág is így műtétessék. A műtét alatti érzésről ily írásbeli bizonyítványt adott dr. Küchler dr. Zsigmondynak: „Midőn a metszkacs összéb húzatott, szorító érzést vettem észre, mely egy pillanatig nőtt, míg az ütég bezárásánál égetővé vált, de azonnal megszűnt s a műtét fájdalom nélkül végződött és 3 napig a sebben semmi érzés nem mutatkozott.“

74. Evesedő s külső felén a nagy mellizomtól mintegy elválasztott, s a beszűrődött velős ráktól fél gyermek fönyire nőtt emlő távolított el, mert az említett üreget tisztán tartani nem lehetett, s hogy később a Landolfi-féle pép könnyebben alkalmaztathassék. Előbb a felső negyed égettetett által a metszkaecsal, közepén a sodrony nagy tüvel bevezetvén, a bőr előbb galvanégetővel választatott ketté, minthogy az érengsodrony a csöven keresztődött, semmi hatása sem volt, mit dr. Zs. csak most tapasztalt először. A galvanégetővel csinált pörk vékonyabb, tömöttebb volt, s négy nap múlva leesett, míg a metszkacs okozta pörk laza volt s csak heted napra esett le. — Azután a Landolfi-féle pép alkalmaztatott s a beteg jobban lett. (1859. január végén).

Dr. Zs. igen csinosan állítá össze tapasztalatai eredményét négy szakaszban. 1. A galvanégetés hatása. — 2. Ennek összehasonlítása más műtési módokkal. — 3. Kórjavulat. 4. A galvanégetések s műszerek bírálata.

I. A galvanégetés hatása általában sebesen átválasztó s perzselő. Különös hatásai:

1) Vérzés-elállító, legtöbb esetben leginkább ha az elég vastag metszkacs lassan, s nem világos fehérré, hanem csak világos veressé izzitva alkalmaztatik, mert ez által a részek egyenlően pörköltetnek, míg a galván vagy porcellanégetővel ezt elérni nem lehet.

2) A fájdalom az egyéniség s égetett képlet alkata s az izzítás foka szerint különböző. Az égetés alatt sokkal nagyobb, utána pedig igen csekély.

3) A pörk leginkább az izzás foka s a behatás ideje szerint vastagabb vagy vékonyabb; s ha fehér izzó sodrony hamar átvezetetik, a feszített szöveten úgy szólván semmi pörk sem marad. A pörk 3—7 nap alatt rendesen leesik, előbb ha nem nagyon vastag, később ha vastagabb.

4) Az izzás hatása a mellékrészekre, ha a fehér izzó sodrony sebesen alkalmaztatott, úgy szólván semmi sem volt, va-

lamivel erősebb ennek lassu, vagy a veres izzó galvanégető alkalmazásánál.

5) A seb gyógyulása a legegészségesebb egyéneknél csak ritkán volt élénk és sebes, többnyire igen lassú.

II. A galvano-kaustika összehasonlítása más műtési módokkal.

A) A közönséges izzóvas feletti előnye, hogy az izzás forrása itt magában a készletben van, s a műtő akarata szerint erősebbé tétethetik és midőn tetszik félben szakíthatatik, s ezért:

a) finomabb műszereket lehet belőle készíteni s a meddig tetszik izzásban tartani, míg a finom tüzes vasak azonnal kihűlnek;

b) hogy ezen műszereket a legelrejtettebb üregekbe hidegen bevezetni, ott működtetni, s hidegen ismét ki lehet húzni;

c) oly műszereket lehet érengből készíteni, melyeneket vasból nem, aztán hogy kiállja a próbát, például késalakú galvanégetőt.

Megvannak azonban a galvanégetésnek is árnyoldalai: például, hogy különös műszerek szükségesek hozzá s hogy igen drága a Grove-féle ütég, de nagyobb felületek égetésére még sem alkalmas

B) A galvanégetés minden esetre utána teendő a késseli műtétnek; mert használatánál a beteg könnyebben is megsértheti magát valamely vigyázatlan mozdulata által, s mert az olló vagy a kés a műtőnek jobban hatalmában van, míg a vezető sodronyt segéddel kell tartatni s a műtét is lassabban megy, a képzett pörk is eltakarja úgy a szem mint a tapíntó testecsek előtt, azonfelül minden seb csak másodlagos egyesülés által gyógyúlhat meg.

De annál nagyobb becse van a metszkaecsalnak, melyet az eddig leghozzáférhetlenebb üregekben is a legjobb sikerrel használhatni, mely még a mellett ezeket szépen meg is világítja, a mellékrészek meg nem sértéséről biztosít, valamint a más módoknál nagyon veszélyes vérzéseknek elejét veszi.

C) A lekötés minden előnyeivel bír a metszkacs, annak hátrányai nélkül, s azonkívül a fájdalom is csak néhány pillanatig tart, míg a lekötésnél napok, sőt hetekig, s sokszor váratlanul leesvén, különböző működési akadályt okoznak, például garat-pöfetegeknél nyelési lélekzési nehézségeket, sőt megfuladást, méhpöfetegeknél veszélyes méh s hashártyalobot, s az elhalt dagok rothadván, evesedést, s ezáltal visszerlobot s genyvért. Ezeken kívül utóvérzéseket és idegzetes — ráng-görös s állkapocszár — jelenségeket is hoz létre a lekötés.

D) Chassaignac *ecrasement lineaire*-féle — zúzás műtési módja nem egyéb mint sebes lekötés, mely nagyobb erővel vitetik véghez. Ezen mód kevesebbiti a vérzést s a sebet a bőr oda húzása által kisebbíti; de a galvanégetés előnyei, hogy:

a) ez ott mindenütt alkalmazható, a hol az *ecrasement lineaire*, de nem megfordítva, mert az előbbi a legrejtettebb helyekre bevezethetni, hová a zúzó műszereket, mint például garatpöfetegeknél, hova csak az orr és felső állcsont csonkolása után juthatnánk!

b) a metszkaecsal kevés perc alatt leválasztja a beteg részt, a zúzásnál egy óráig is eltart;

c) A metszkaecsal rövidebb ideig tartó s kisebb fájdalmat okoz, mert az *ecrasement*-nál csak azután kisebbül a fájdalom, miután a részek összezúzóztak;

d) a galvanégetés minden erőfeszítés nélkül történik, a zúzáshoz kisebb-nagyobb erőkifejtés kívántatik.

E) A pörköltő étetők szerek közül a Landolfi-féle pépet (mely 1 rész chlor. antim., 2 rész chlor. zinci s 3 rész chlor. bromii-ból áll, pulv. liq.-vel péppé csinálva) hasonlítja össze Zs. a galvanégetéssel; az előbbinek előnyül tulajdonítja, hogy mélyebben hat, tisztá sebet hagy hátra, mely a pörk leválása után — mi 2—3 nap alatt történik — hamar begyógyúl; ezen tulajdona miatt igen jó sikerrel használtatik üszöknél, ha nemes részek nincsenek közel, mert sokszor igen mélyen hat.

III. Javaltatik a galvanégetés:

1. Vércsilapító hatása miatt:

a) állományi vérzéseknél, tüzes vassal hozzá nem férhető helyeken;

b) a vérző (Bluter), vagy nagyon vérhiányos egyéneknél

műtét alatt és után, vagy nagyon vérdús részeken, hol másképen a vérzést csillapítani nem lehet.

Ide tartoznak :

Kiirtása a rákosan elfajult lágyszájpad s a többi garatrészeknek, melyek rendszeren igen lazák s vérdúsak — metszőkacsccsal.

A nyelv csonkítása s csonkolására vértaplónál (Blutschwamm), vagy a nyelv rákos elfajulásánál.

A méh hüvely-része elfajulásánál. A méhnyak csonkítását Schuh és Lewinszky metszőkacsccsal vitték véghez. Ezt csak ott lehet tenni, hol a galvano-caustica palástológyógyomód gyanánt alkalmaztatik s hol az elfajulás messzire nem megy, mert különben a hashártya könnyen megsértethetnék.

A nemzörések túltengésénél, hol nagy edények mennek az illető részekhez. Ily esetben tette ezt Middeldorff a borékon, hímtagon és csiklón, valamint a nagy szeméremajkakat minden vérzés nélkül eltávolítá. A hímtag csonkítása a legbiztosabb mód e tekintetben.

Az ondósinór lekötése galvanégetéssel Middeldorfftól, miután a hereműtétnek többi részét késsel végezte.

Különösen a belső aranyeres csomók kiirtása metszőkacsccsal; ezek, ha fonállal köttetnek le, erős vérzéseket hoznak létre. Middeldorff csak az elfajult aranyeres csomókat irtotta metszőkacsccsal, a többieket csak a porcellán égetővel érinté, még pedig jó sikerrel.

A végbélráknál, ugyanazon előnnyel, mint az aranyer csomóknál. — A végbél-előesés műtéténél, hol Middeldorff 10—12 nap alatt gyökeres gyógyulást ért el. Könnyebb eseteknél, miután a dag visszahelyeztetett, négy pontot éget meg porcellanégetővel, a külbőrnek a takhártyákbai átmenetelnél; nehezebb esetekben egész kört képez a seggnyílás körül.

Vérdús és száras felületes dagok kiirtása. Ezen esetben jobb a kést a metszőkacsccsal összekötni, a mint azt például Schuh tanár tevé a tömlő golyvás eseténél.

2. Javaltatik a galvanégetés, a szerves részeket semmisítő hatása miatt, különösen mélyen fekvő s kis részekenél, például zsábáknál, szemgödör alatti ideg vagy fogidegek s a kiirtott inycsúcsor (epulis) alapja és mindenféle sipolyok égetésére, valamint a sebes méhszáj s a nagyságuk miatt ki nem irtható barlangos dagok égetésére a sipoly-égető használtatik, továbbá az üszök meggátlására, hol az csekély felületű.

3. A lekötéshez hasonló hatásánál fogva, különösen oly pöfetegeknél, hol ezelőtt a lekötés volt csak lehetséges.

a) Garatpöfetegeknél, hol a lekötés a vérzések miatt veszélyes.

b) Méhpöfetegeknél, kivált ha magasan ülnek, hová a hashártya megsértésének veszedelme nélkül késsel vagy ollóval nem férhetni.

c) Ide tartoznak még a gög-garatpöfetegek is, melyeknél eddig a légútatkat kellett megnyitni a megfuladás akadályozására, most azonban a galvanégetéssel minden veszély nélkül eltávolíttatnak.

Ha a galvanégetés csupán csak ily esetekben használtatnék is, már ez maga képes lenne a műtő sebészetben a galvanégetésnek tisztas maradó helyet biztosítani.

IV. A galvanégetési készülétek birálata.

Fájdalommal vallja meg dr. Zs., hogy daczára a sok tudományos fáradozásoknak, még sem lehetett mindekkorig tökéletes s a gyakorló orvos kívánatainak megfelelő készletet létrehozni, s minthogy Middeldorff készüléte is sok hiánnyal bír, nem tartja fölöslegesnek a villamosság több forrásait előszámlálni.

1) Folyadék nélküli készülétek :

Legbiztosabbak lennének a gyakorló orvosra a delevillam (Electro-magnetische-Apparate) gépek, melyek rendszeren állandó s biztos folyamforrást képeznek, de hogy elegendő izaszt hozzanak létre, igen nagyoknak kellene lenniök és sokba kerülnének, például a Stöhrer-félék. Van egy ily gép Párisban a rokkantak gőzműhelyében fölállítva, mely 56 nagy s egyhelyben lévő állásban helyezett delevillemezt s 96 bevezető hengert tartalmaz s lóerővel jár. Ily gépet azonban, mely a

galvanégetési műszereket is képes lenne izzítani, egy műtőnek se jutand észébe készíttetni.

2) Egy folyadékkalal ütegek : Hatásuk a két folyadékúakénál csekélyebb, bárha az agyag edények s rekeszek itt nem szükségesek is.

Ide tartoznak :

a) a Sme-féle üteg, éreny-mórral (?) (Platinmohr) bevont ezüst s horganylemezek (hígított kénsavba helyezve) hatásuk igen gyöngé s nem elég állandó.

b) Fonville és Grenet ütege, mely méltatlanul nagy hírré kapott az utóbbi időkben s ketted fest-(chrom) savas haméleggel hígított, kénsavban oldott horgany s szénből áll; mely a fűttatás következtében felszálló légfolyam által mozgásba hozatik. Eleinte az üteg hatása erős, de miután a chrom-só a szénbe beveszi magát, oly gyöngé, hogy az éreny műszerekre se hat. E mellett az üteg drága és semmi összeletést sem enged. Különben a gondolat sem új, minthogy már Poggenorff használt a Bunsen-féle készülétnél kénsavban feloldott ketted festsavas haméleget. Már Pulvermachernek is eszméje volt, hogy a sarkon képződő könenyt a levegő élnyével vízzé változtatván, ezáltal az üteget erősítse. Hátránya még ezen ütegeknek, hogy az elemek harántosan fekszenek, mit ugyan a bécsi sebészi műszerkészítő Leiter kijavította ezek tügöleges helyzetbe hozatala által, de ez is visszatért a Grenet-féle ütegtől a Grove-félekeze, az előbb leirt hátrányok tapasztalata után.

c) Horgany vaslánczolat hígított kénsavval, különösen Sturgern-féle módon — öntött vas edényben fa hasábon álló fonesorozott (amalgamirt) horgany henger — Middeldorfftól igen dicsértetik s szerinte a Grove-féle üteg után következik.

3) Két folyadékkalal ütegek. Állandó ütegek. Ezek kitűnnek állandó s erős folyamuk által. Hátrányuk, hogy agyag vagy más likacsos edényeket s rekeszeket igényelnek.

a) Dániel-féle láncz — réz, kénsavas rézelegoldattal körülvéve; igen állandó, de gyöngé és hogy használható legyen 17-szer nagyobb felületre volna szükség, mint a Grove-félenél.

b) A Bunsen-féle üteg, szén, tömény légsav és horgany, hígított kénsavval körülvéve, igen olcsó és erős, de igen kellemetlen, mert a szén a légsavat beissza s hosszas vízben állás után sokat magában tart, s később elpárologván az érczeket megtámadja s a levegőt a lélekzésre alkalmatlanná teszi. Sőt az üteg működése alatt is a szénre alkalmazott érczgyűrűket élegesíti s ezáltal a vezetésben akadályt okoz.

c) A Grove-féle láncz — éreny, tömény lég- és horgany, hígított kénsavval hozatik összeköttetésbe. — Hátránya drágasága s a kezelésnél nehéz bánásmódja és a légsav kártékony hatása az összekötő érczrészekre. Dr. Zs. következő javításokat hozott létre: 1) Az éreny-csillagokból kimenő vastag éreny-sodronyok s a vezető réz-sodronyok, melyek eddig csak egyszerűen csavar által voltak összekötve, általa keményen összeforrasztattak s viaszszal bevonattak, ezeket aranynyal szándékozik összeforrasztatni. 2) Mind a nyolcz Middeldorff-féle zárcsavar helyett, az éreny-csillagoktól jövő vezető sodronyok, patkó alakú hajlással vezetettek a higany-edényekbe. 3) Minden érintési felületet, mely a higanyedénybe nem ért, éreny-lemezzel vonatott be. 2^{mm} vastag horgany poharakat is csináltatott s 1/2^{mm} vastag ólomlemezszel bevonatta s az elszigetelés végett ezt vastagon befénymázoltatta. Ezekben ugyan nagy rongálást tett a kénsav, de ez mitsem tesz, mert dr. Zs. új találmánya által horganyreszelék s higanyból oly foncsort (amalgama) csinál, hogy ezzel a pohár belül bedörzöltetvén, az előbb híg anyag úgy megkeményedett, hogy a poharat két hónapig sem kellett az említett anyaggal újra bevonni.

De legnagyobb befolyású javítása dr. Zs.-nak, hogy a szekrényben magában minden csavaros összeköttetést elkerült. Az egyenlő gömbölyűs kisebb kiöblösödéssel ellátott higany-edények helyett, a horganytól jövő vezeték számára, négy-szögűket csináltatott s csak az érenytől jövők részére gömbölyűket, a váltókorong részére a kis gömbölyű kiöblösödéseket meghagyta. A váltókorongon lévő utaló jegy (Directions-marke) helyett ajánl azon egy szám feletti lábat csinálni, mely

a váltó ülön (Wechselstock) létező üregbe illjek; ez megóvna az eltévesztéstől.

B) A műszerek.

Hogy a vezetésben mentül kevesebb akadály legyen, úgy a vezető sodronyoknak mint a műszereknek elegendő érzé- anyaggal kell ellátva lenni — s ezért hiányzik bennük a kellő könnyűség s az előbbieken a hajlékonyság. Miért is dr. Zs. hajszál-vékony sodronyokat selyemmel óvatosan bevonván, nyolczat egy csomóba összefoglaltatott, több ilyeneket ismét egyesítettvén, miáltal nagyobb hajlékonyságot eszközölt, s a sodronyok műszerei végén lévő buzogány alakú rezet $\frac{1}{3}$ -nyire megrövidítetté; de szerinte még jobb lenne a buzogányok helyett rövidebb s hátsó részükön fúrással s csavarral ellátott csapokat alkalmazni.

A kés alakú galvanégetőnek szintén lehetne felényi markolatot csináltatni s akkor könnyebb lenne vele bánni a nélkül, hogy a vezetés erejéből valami levonatnék. S a hol nincsen szükség hogy az éreny-sodrony változtassék, például a kupak s porzellán égetőnél, nem kellene, mint azt P e s c h e l boroszlói sebészeti műszerkészítő teszi, csavar által összeköt- ni az össze olvasztandó érenyvégeket.

A metszkacsnál igen czélszerűtlen hogy a műtő maga félbe nem szakíthatja a vezetést, mert ez csak a váltó korong által történhetik. Továbbá a négyszögű csapok, melyek a vezető buzogányokat fölveszik harantúl helyezvék, s épen ezért a sodronyok a metszkacs markolatával keresztödvén, a műtét alatt nagy alkalmatlanságot okoznak.

Az érenysodrony sem görbülne úgy meg, ha a for- gó-tengely átmérője nagyobb lenne. A felhozott hátrányo- kon Leiter úgy segített, hogy ujszerkezetű kacsmetszőt csinált, ennek nyelében futnak az éreny-sodrony végei, melyek ket- tős szorítóba — Klemme — tétetnek s ezek a hosszában álli- tott himescsavar által a műszer hátsó vége felé huzatnak. Ezt Zs. szerint könnyebben lehetett volna egy toló s fogas lécz- czel, mely kulcsal mozgattatott volna, eszközölni. Ezen ki- vül a vezető sodronyok a műszer hátsó részén vannak az éreny- sodronnyal összeköttetésben, s a vezetés félbeszakasztására tolózárt — Schlieszschuber — alkalmazott. Middeldorpf ere- deti kacsmetszője oly egyszerű volt, hogy a lekötési csöveken általmenő érenysodronyt peczezen — Knebel — megerősítve s maga felé húzva kisebbítette meg a kacsot.

A vezető sodronyok réz anyagja ekkép elhanyagolt tisz- taságától Thomson szerint igen sok függ, mert egyenlő vastagságú tisztátlan rézből készített vezető sodrony 50°/_o rosszabbul vezet mint a tiszta rézből készült.

V. Óvatosságok a műtételnél.

A) az üteg kezelése.

Ennek töltése és tisztítása nem nehéz, ha 8 obonyos üvegtolesért használunk s előbb a kénsavat töltjük a pohárba, azután a horgany lemezt s agyag edényt, éreny csillagot alkalmazzuk s előbbit légsavval megtöltjük. Ezután az első elem érenyét a fősark higanyedénnyel összekötjük, azután horganyt s ismét érenyt s így tovább, míg a 4 elem horgánya a fősark edénybe jutott. Azután a váltó korong által a láncz- bezáratik, kémleltvén hogy minden rendben van-e s hogy a vezető sodronyok csavarjai érintésénél keletkeznek-e elég nagy szikrák? — Midőn az üteg széjjel vétetik, az éreny csil- lagok s agyag edények és horgany hengerek 24 óráig kü- lön edényben áztattatnak. — Az össze-állításnál vigyázni kell, hogy az érintkezési érc-felületek tiszták legyenek, mi- ért is azokat a széjjel szedéskor meg kell tisztítani s külön- tartani; hogy a horgany hengerek jól legyenek foncsorolva; az agyag edények nincsenek-e megghasadva? A kénsavból egy rész jön tiz rész vízre, s a légsav legyen tömény s nem füstölő.

Ha az üteg 1-ör egyáltalában nem működik, annak oka keresendő a) a réz vezetőkek helytelen összeköttetésében a higanyedényekkel b) a váltókorong helytelen alkalmazásá- ban c) sokszor a higany edények túlságos megtöltésében, ha a kifutott higany az egyes edények között összeköttetéseket hoz létre d) az éreny felületre jutott porban, ha a higany edé- nyek ez által pótolatnak. 2-or Ha gyengébben működik, annak

oka rejlik a) ha az ércfelületek élenyülvék vagy eléggé egymáshoz nem szorítvák a folyamnak az éreny sodronyokho- zi vezetésében. b) ha a savak sokszor voltak használva; c) ha a horgany poharaknál a fénymáz nem elég vastagon lenne fel kenve.

B) Műszabályok (Technik) a műtételnél.

1) hogy a $\frac{3}{4}$ —1 millim. vastag, lágy és hajlékony sod- ronyból több darab legyen a műtételnél készen, vagy mint Schuh tanár ajánlja, két kész metszőkacs műszer.

2) a sodrony egyesítésére jól zárható lapos fogó, bevá- gás nélkül szájában, kivéven két fél gömbölyü barázdát hogy egy millim. vastag éreny-sodronyt befogadjon ha ezt a műtét alatt eltörvén, össze olvasztani akarnánk.

3) a műtételnél a környéket falapocz — gorgeoret — száraz vászon, tépés, átlikasztott bőr stb. által kell óvni.

A közlemény folytán dr. Zs. tapasztalatait röviden ismétli, s a galvanégetés utó gyógy módjánál megemliti, hogy ritkán kell ennek erősebb lobelleniesnek lenni, s legfőllebb a sebek napjában többször melegvízzel kifecskendeztetnek, s ha a genyedés létre jött, mint a véres műtét utániak úgy gyógyíttatnak.

Az egész munkát egy kis polemicus czikk fejezi be, dr. Samterrel, a Grenet-féle készülék ügyében.

L A P S Z E M L E.

(K.Gy.) A hörgmirigyek gümőkóros elfajulása.

Dr. Hennig Lipcsében a hörgmirigyek gümösödése iránt 17 gyermekén gyűjtött tapasztalatait röviden közöljük: Korra nézve a hörgmirigyek gümös bántalma már Rilliet és Barthez észleletei szerint is leggyakoribb a legzsengébb gyermekkorban, ritkább a második fogzás után; azon időig többször észleltetik fiúknál; később gyakoribb a nőnemnél; a 11—15 év között pedig egyiránt fordul elő mindkét nemnél.

Szerző tapasztalatai szerint Németországban leggyako- ribb a baj a 2 éven alóli korban. Az ő betegei korra nézve kö- vetkezőleg viszonylanak:

18 héttől	2	évig	volt	6	fiú	5	leány,
2 évtől	3 $\frac{1}{2}$	"	"	4	"	0	"
3 "	11 $\frac{1}{4}$	"	"	0	"	1	"

Az előrement betegségeket illetőleg; leggyak- rabban alapszik a baj örökölt hajlam s rokonsági viszonyokon — szerző 16 esetei közül 5 esetben —; továbbá egy esetben fogzás által elősegítve csatlakozott a mirigybajhoz gümös agykérlob; más esetben a fejjzag (eczema) gyors gyógyulá- sa tekinthető oly körülménynek, mely a mirigybaj kifejlődését elősegítette, kétszer pedig kanya ró előzte meg.

Az életben észlelhető kórtünetekre nézve:

1) A légzésszervek részéről leggyakrabban (10 esetben) mellszorongás (Brustbeklemmung) észleltetett, mely 3 gyermeknél idült kehhel (Asthma), 1 esetben füldoklás, 4- szer ismét csupán rövid légzéssel (Kurzathmigkeit) és 2-szer hökköhögési rohamok által nyilvánult. —

K ö h ö g é s egészen hiányzott 4 betegnél, igen csekély és ritka vala 5, mérsékelt 4 esetben, erősebb és rekedtséggel kapcsolt a többi 4 betegnél. — A nyakmirigyek csak egy be- tegnél mutattak idült beszűrődött daganatokat.

2) Két gyermeknél h á n y á s volt jelen, fölismerhető ok nélkül, ha csak a bolygidegnek nyomását, a körülötte fekvő dagadt mirigyek által, nem tekintjük annak.

3) Az idegrendszer és tápszervek részéről: egy leányka szenvedett álmatlanságban; ez és egy fiú vérszegény, és 4 más beteggel együtt igen elsoványodva; a többi gyerme- kek középszerűen táplálva voltak.

A leggyakoribb szövemények (complicatio) valának: gü- mők más szervekben, u. m. a tüdőben 11, lépben 10, májban 7, agykérekben 5, fodormirigyekben 5 esetben. Azonkivül szövődött a hörgmirigyek gümőkórja 1 ízben agyvérbőség, 1 ízben agyvizeny, 3-szor heveny vízfej és kétszer agytúltengés-

sel. Azonkívül egyes esetekben a csigolyákban és vesékben szintén gümös lerakódások, máskor pedig kütegek a külbőrön tartoztak a baj szöveményeihez.

Kórisme: Rilliet és Barthez említik a vizenyt (oedema), mint a dagadt hörgmirigyek által a közel fekvő nagy visszérágakra gyakorolt nyomás gyakori következményét; szerző ezt csak 3 esetben találta a szemhéjakban, agyban és tüdőben. Egyszer kékkór (Cyanosis) fejlődött a baj következtében.

A mirigyek daga 6 esetben mindkét oldalon, azonkívül 5-ször jobb — 5-ször baloldalt észleltetett; tehát egyik oldalon nem gyakoribb a másiknál.

Életben 13 esetenél ismertetett föl a baj; a kopogatósi hang 12 esetben csak hátul, 2 esetben elől is tompulva találtatott a mellkasban.

A kopogatósi hang tompasága azért legbiztosabb jele a mirigydagoknak, és pedig a lapocz belső szögletének megfelelő tájon és kissé lefelé a lapocz belső széle közelében.

Hallgatódzásnál leggyakrabban nedves hörgés (feuchtes Rasseln) volt kivehető, és pedig 9 esetben. Ezen nedves hörgés a légesőben s annak ágazataiban a hörgőkben azáltal támad, hogy a hozzájuk fekvő dagadt mirigyek azok belurét erőművel csökkentik és izgatás által hörglobot idéznek elő. Továbbá finomabb vagy durvább ezen hörgés, s a szövvényes tüdőbajokhoz képest egyéb soknemű zörejekkel összekötöttesben jöhet elő.

Kórjóslat. A fennforgó baj tartamára nézve, szerző szerint a tüdő-gümőkór gyakrabban hevenyebb lefolyású mint a mirigyek gümőkórja. Gyakran nehéz aziránt tisztába jönni, miután a baj kezdete ki nem deríthető, a kórisme nehézségei miatt.

Ch. West következőleg jellemzi a kórtüneteket; 1) a baj a hörglob rohamai után fejlődik; 2) a köhögési rohamok hasonlítanak a hökhuruthoz (tussis conv). 3) a betegek kórallapotja nagy változatosságnak van alávetve, a köhögés és légzési nehézség nagyobb fokra hágnak és ismét engednek anélkül hogy a tüdőben erre elegendő okot lehetne fölhalálni; 4) a laposontok között tompa a kopogatósi hang, e mellett a tüdő keveset vagy épen nem bántalmazott. A hallgatódzás tünetei hasonlók a beszűrődött vagy barlangokkal ellátott gümös tüdőben találhatókhoz.

Halálos esetekben a lefolyás vagy lappangó volt, vagy 7 hónap 4 év közti időszak alatt történt. Gyógyulás vagy ideiglenes szünetek eseteiben, 5 héttől 2 évig valának jelen a mirigy gümösödés tünetei.

A kórjóslat kedvezőbb fiúk mint leányokat illetőleg, továbbá kedvezőbb mint a tüdő gümőkór és idült hártvás (croupus) hörglobnál — ellenben rosszabb mint másodlagos mellhártya- és tüdőlob, valamint torokgyíknál (laryngitis membr).

A gyógyulás lehetséges: 1) a gümös anyag beszáradása és elmeszesedése által, valószínűleg a mirigydagok lelohadása mellett, zsírnemű átváltozás segítségével; — 2) a beteg mirigyek odatapadása által egy légeső-ághoz melynek átfürdése után a beteg anyag a köhögéssel kiküszöböltetik. A természet ezen gyógy iparkodásai azonban nem veszély nélküliek, mert nem tekintve a bázis, a tüdő és mellhártya lehető átfürdésait, a beteg anyagnak egy hörgbe való kiürülése is halált okozhat. Így azáltal fült meg egy fiú, hogy egyetlen egy genyesen elváltozott és a légesőn átfürdött mirigy a hangrésben fölakadt.

A szerző által észlelt 17 beteg közül teljesen fölgyógyult kettő s gyógyulásuk óta már 2 év folyt le; tökéletlenül gyógyult kettő, kik azóta más hasonló bajokban szenvednek.

Gyógyszerelés. Itt legtöbb reményt táplálhatni az angolkórosoknál, hol a mirigy-dagok a görvélyes beszűrődés a sejtes elemek azon szalonnás túltengése fokán állapodik meg, mely a zsírnemű visszaképződésre (fettige Rückbildung) képes. A táplálás és lakás javítása többször lehetséges mint az éghajlat változtatása. Ily betegeknek napos és homokdús vidékeken, nyáron pedig fenyves erdőkben vagy magaslatokon

kellene lakniok, melyek az idő gyors változásának kitéve nincsenek. —

E mellett tej — és hús étkezés, fűnedvek, idősb gyermekeknél savó, iblany- és búzeny- tartalmú vizek, ital és fürdő gyanánt, ősszel tengeri fürdő volnának alkalmazandók. Belső adagolásra ajánlhatók: csukamájolaj, hamiblag és vasiblag; a hátra pedig hamiblag kenőcs vagy oldat alakjában kenendő be.

Az egyes kórtünetek külön tekintetbe jönek. Hörglobnál nyugalom, nedves meleg levegő, hánytató gyökér kis adagai, pépek és szalonnávali bekenések alkalmazandók; a hangrés görcsénél (Stimmritzenkrampf) naphávali beesöpögtetés a mellkasra, bõrizgatók és chloroform belégzések, kehnel (asthma) pedig hánytatók és jó bor vétessenek használatba.

(K. A.) Sérülés villámcapás következtében.

Dr. Hellbach a lefolyt év májusában két villámcapás által megsérült egyénhez hívatott s a sértés után egy órával következőket talált:

A betegek egyike 51 éves, korábban erőteljes és mindig egészséges férfi; jobb oldalán fekszik; az arcz sápadt, hideg, félnék reszketést kifejező; az öntudat ép; a beszéd gyöngye, alig érthető; a lélekzés csendes; az érverés kicsiny, s majd lassú majd pedig gyors; a kezek és lábak jéghidegek. A beteg gyakran ásít s álla úgy reszket mintha fáznék, azt állítja azonban, hogy melege van; időnkint köhög s köpése sötét fekete vérrrel vegyes. Fejének hátsó baloldali részén a hajak elégték s több helyütt borsónyi nagyságú csomókká olvadtak össze; a bal laposonton egy tenyérynél széles különféle idomú szélekkel bíró égetett seb veszi kezdetét; ez egész a lapocz alatt két ágra oszlik, melyek egyike 3 hüvelyknyi szélességben a gerincoszlopon végig vonulván egész a keresztcsontig ér, másika pedig 2—3 hüv. széles s a bordákon s a has mellső részén ívszerűen halad, innen a czomb hátsó felületére huzódik, hol az első csikkal egyesülvén, a czomb alsó részének egész hátsó felületét elfoglalja s egész a térdizületig ér el; e helytől kezdve csupán egy ujjnyi széles, többször megszakadó vonalak láthatók, melyek a kül boka irányában ismét egyesülnek és szalagszerűen a lábháton végig menvén, az ujjak hegyén végződnek. A láptalpon több borsónyi nagyságú, sötétvörös vérrrel telt hólyagok látszanak s a második lábujj alfelületén egy kised, szakadozott szélű s még vérző seb találtatik. A beteg öltözete, mely kabát, mellény, ing, nadrág, harisnya és csizmából áll, a fenn említett sértés irányának megfelelőleg czernyi czafatokká szakadt, de égetés után nem szaglik; jobb oldalt a ruhák sértetlenül maradtak.

H. a beteg kezeit és lábait meleg ruhával dörzsölteté s egy csésze kávét itatott vele, mire a test hőmérséke körülbelül $\frac{3}{4}$ óra múlva ismét rendessé lett; a felbörtöl lemeztelemitett helyeket faolaj és mézvízből álló kenőccsel fedeté be.

A következő napon csekély láz jelentkezett; a köpetek még vérrrel vegyesek, úgyszinte a húgy s a székelet vér által festve valának. Egyébkint a beteg lép és gyomortáji fájdalomról panaszkodott. Rendeltetett 8 nadály; bekenésül szürke higanykenőcs; belsőleg pedig mondola fejet sziksalétrommal.

Hat nap múltával a véres köpések megszűntek s a véres vizelet is eltűnt. A beteg csak négy hét eltöltével hagyható el az ágyat, egyrészt mert a sebek igen lassan és nehezen gyógyultak, másrészt pedig mivel a beteg magát szerfelett levertnek s bágyadtnak érezte.

Az említett egyén 14 éves fia ki a fergeteg alatt vele együtt egy fa alatt állott, szintén a földre terítettett ugyan, de eszméletét nem veszté el; nadrágának mindkét szára a térdtől kezdve egész le, valamint csizmái is szétszakadtak. Láb-szárán több borsónyi perzselt hólyagok s egyes czafatos vörös vonalak látszottak s láptalpán — úgy mint atyjáén — több vérrrel telt hólyagok találtattak. A sérülések az összes szervezet bántalma nélkül, 12 nap alatt meggyógyultak.

Egy harmadik egyén, ki a fennebiekkel hasonlóké a fa alatt állott, a villámcapásra szintén lerogyott, a jobb arczfe-

lén a szétesapódott homok és kő által oly szakadozott sebeket kapott, mintha porral lövetett volna arcba; néhány nap alatt ez is meggyógyult. (Correspondenzbl. d. Nassauischen Aerzte 1859. 12.)

(K.Gy.) A foghús alhárttyas — crouposus — lobja.

Dr. Steinberger a bécsi sz. Anna-gyermekórház fogorvosa a foghús crouposus lobját különálló kórnak tekintvén, azt következőkép írja le. A baj ritkábban felnőtteknél de annál sűrűbben gyermekeknél s különösen gyermekórházakban észlelhető. Jellemző tünetei: a foghús vörösebb, keveset vagy épen nem dagadt, megérintésnél fájdalmas. Néhány fognak megfelelőleg a foghús széle vékony, fehéres szürke alaktalan alhárttyával van bevonva, mely eleinte mindig a foghús küloldalán mutatkozik, s később a fogak közti hézagokon át a foghúsnak belső, nyelv felé irányított oldalára is elhat; ez utóbbi azonban ritkábban és felnőtteknél soha sem támadtatik meg. Ugyiszinte sokkal gyakoribb a baj az alsó állkapcsi foghúson, mint a felső állon. A hárttya könnyen válik le foszlányokban, az alatta fekvő takhárttya erősen belövelt, az izzadmány fejlődése rögtön történik, úgy hogy néhány óra alatt az egész foghús befedetik. E mellett láz alig van jelen, a beteg étvágya jó és csak a foghúsból panaszol fájdalmat, később pedig a fogak is vacognak.

A mily gyors ezen izzadmány képződése, ép oly rögtön történik annak szétmállása is bűzös eves tömeggé, mely a körülfekvő takhárttyát föl emésztvén, azt szennyes hasonló izzadmánnyal fődött fekélyfelületté változtatja át. Így nem ritkán látjuk a pofok takhárttyája azon részét, mely a fogakat és foghúst környezi, nagy kiterjedésben ily izzadmánnyal fedve, s hasonló állapot a nyelv alsó felületén és mellő szélén is mutatkozik.

Valamint a takhárttyára úgy a fogsejteket kibélelő hárttyákra is elterjed az ev által élesztett lobos állapot, a fogsejt-hárttya földuszasztatik s ugyan azon izzadmánnyal fedetik, mely szétmállván, az állkapocsban mint valamely tokban viszsztatartatik. Már a fogsejtek földagadása által is lazakká válnak a fogak, és hosszabbaknak tetszenek; annál nagyobb mértékben történik ez az ev meggyülemelésénél, mely idővel nem csak a csonthárttyát pusztítja el, hanem a gyermekek szívacsos csontállományát is megtámadván, a fogsejtnyujtványban csont-üszök és szúhoz vezet. De nemcsak a fogsejtek útján jó létre a csontszú, hanem némely esetben annyira elpusztítatik az egész foghús-réteg, az állkapocs mellő csontfalával együtt, hogy gyermekeknél a maradó fogak fejlődő fogcsirjai egészen lemeztelenítve láthatók.

Ezen kór utolsó oka talán minden esetben egy és ugyan az, daczára annak, hogy kórházakban csak gyenge alkatu egyéneknek s nehéz kórok után tapasztaltatik nagyobb számmal. Gyakran jó elő vörheny, kanyaró, hagymáz, tüdőlob, idült bélhurut stb után. Azonban egészen ép erős gyermekek sőt férfiaknál is támad nem ritkán; az utóbbiak, elhanyagolás következtében, gyakran csak néhány egészséges fog elvesztése után gyógyúlnak fel. Egészségesek többnyire hideg s nedves léghuzamtól, vagy nedves lakásbani tartzkodástól származtatják a bajt. A járványos elterjedésről szerző azt hiszi, hogy a kór csak közvetlen ragály által, azaz az eves izzadmánnyal egy egyénről a másokra való átvitele által terjed tovább. Némelykor különös hajlamot tapasztalhatni meg nem határozható okoknál fogva, mert tény, hogy gyakran valamely gyógyintézetből ki nem irtható a kór sok heteken keresztül, miután az első betegek már régtől fogva gyógyultán elbocsátattak. A baj tartása függ a beteg általános egészségi állapotától, annak elterjedésétől s különösen azon időszakról melyben szerelés tárgyává lesz. Könnyebb esetek 8—14 nap alatt gyógyúlnak; a súlyosabbak következményeikkel hónapokig húzódnak el.

Gyógykezelés: Miután nem az izzadmány maga, mint inkább annak eves szétmállása által támadnak az egész környékre nézve oly káros következmények: első főladata a gyógyításnak a legszorgosabb, pedanteriával határos tiszta-

ság. Ennek elérésére legcélszerűbb a frissen képzett izzadmányt eltávolítani, mielőtt szétmállik; ezt legjobban elérhető, ha azt alkalmas eszközre illesztett pamut-csettellel a foghús széle és különösen a fogak közti hézagokról gondosan leválasztjuk. A gyapot egyszeri használás után újjal váltandó fel. Az izzadmány eltávolítása után, mely a fájdalmasság tekintetében óvatosan történjék, tisztítatik a szájról langyos víz vagy nyálkás főzettel kifecskendezés által, melyekhez erős vérzésnél kevés timsó adathatik. Tisztogatás után szükséges a fekélyes helyeket edzeni; ez legjobban történik pokolkövel (in substantia) könnyed érintéssel, különösen ne felejtessenek el a fogak közti hézagok. Időközben langyos fűszeres szájrízet használ a beteg. A pokolkövel edzés addig folytatandó, míg izzadmány mutatkozik. Ha a fogsejtek izzadmánnyal megteltek, vagy a fogak igen lazák és szúvasok, azokat el kell távolítani, s az így létrejött ür tisztán tartására különös szorgalmat fordítani; ép úgy minél gyorsabban leválasztandók a metálnál támadt szúvas csontrészek is.

Edzőszer gyanánt különféle folyadék, mint ecetsav — sőt kreosot is javaslatba hozott, azonban az utóbbiak elvetendőek, miután kellek nem helybelisíthetők, s alkalmazásuk mellett a fogak tetemes kárt szenvednek. — A kijelölt gyógyszerelés és kellő fáradság mellett biztos sikerre számíthatni és a nagyobb káros következmények elkerülhetők. (*Jahrbuch f. Kinderheilkunde* 1860. 4 f.)

K.A.) Csontrák (osteosarcoma) a lapcsontban. Az egész lapoczt kiirtása. Gyógyulás, Schuh tanártól Bécsben.

Folyó év április havában egy 8 éves gyermek vitetett S. tr. korodájára, egy alma nagyságú daggal a tövisfeletti gödörben. A kórhatározat egy a csonttal teljesen összefüggő újképletet állapított meg, melynek eltávolítására a kiirtás lön ajánlva, de mely az illetők ellenzése miatt véghez nem vitetett. Három következő hónap alatt azonban oly terjedelművé nőtt a dag, hogy a beteg anyja, gyermekének a tankorodára történendő fölvetelért folyamodott. Julius 9-én a beteg következő állapottal vétetett föl: A jobb oldali lapcsontnak megfelelőleg egy fél-golyó alakú, strucztojás nagyságú, kitágult viszszerekkel bíró, különben rendes bőrrel fedett dag van jelen. A dag legmagasabb domborúlata a tövisfeletti gödörben helyeztetik, innen fokozatosan ellapulván, a lapoczt alsó szegletén egy hüvelyknyire túl terjed, e mellett a tövisnyujtványt oly módon fedi, miszerint ez csupán a lapoczt bel széle felé tapintható. Felülről a dag egy képzelt vonal által határoltatik, mely a vállcsúctól a nyak oldali fölcsinének közepéig vonatik. Belülről a lapoczt széléig; kül- és felülről egész a vállcsúcsi nyujtványig, mely azonban megvastagodva nincs, de nyomásra fájdalmas; kül és alulról pedig a lapoczt kül széléig terjed s a hónaly-gödörbe egy nyujtványt bocsát. A dag felülete sima, egyiránt kemény, kissé rugékony, de csak a lapocztal együtt mozgatható. Hőfoka rendesen nem nagyobb; nyomásra a beteg fájdalmat érez. A mozgások a vállizületben szabadok; a közérzés rendes. — Az említett körülményeknél fogva a kórhatározat a lapcsont húsosrákját állapította meg s július 10-én a lapoczt kiirtása végrehajtatott, oly módon, hogy közvetlen a kulcs-csont mögött egy lefelé egész a lapoczt alsó szegletéig érő metszés tétetett, melylyel egy rövidebb, a tövis irányának megfelelő haránt metszés keresztözött. Miután a sebszelek visszafelé kikészítetének, az izomzat s a könnyen vágható velős folyadékkal telt tövis, gyökéhez közel átvágatott, a lapoczt nyaka ily módon lemeztelenítvén, mely egy lánczfűrész segélyével könnyen ketté szeletett; erre a lapcsont teste gyors szelések által kifejtetett; a hátra maradt vállcsúcsi nyujtvány és a lapoczt nyaka, ez alkalommal tett vizsgálatnál, a kórfolyamatban szintén részt vévén, az előbbi egy ollóval lecsipetett, az utóbbi pedig lemezenkint mindaddig metszetett, míg nem az izületbe jutván, a fölkar szabadon látni lehetett. A vérzés kis fokú volt; a seb, egy csekély tért kivéven, varrat és ragtapasz által egyesítettett, a kar pedig a testhez lön erősítve. — A visszahatás viszonylag csekély volt, az önkényes hegedés kívánt terjedelemben ment végbe, a nem

nagy seb fokozatosan összehúzódott s a beteg aug. 1-én gyógyultan hagyá el a kórodát. Melülről a rendestől kevés eltérés vehető észre, s ha a gyámolító kötés eltávolítottatik, a váll csak kissé sülyed alább. A vállcsúcsi és holló-orr nyújtvány a bőrön át könnyen tapintható. A mozgások a könyökizületben eléggé szabadok, a fölkar 45 fokig szenvedőlegesen távolítást enged; tevőleges mozgások nem engedtettek meg. — A dag megvizsgáltatván, húsos ráknak bizonyult. (Revue der W. Med-halle okt. 1860.)

(P.Zs.) A bor és egyéb szeszek alkalmazása tüdőlobban, erőhiányos kóroknál, méhvérzésnél stb.

A bornak s egyéb szeszeknek hatását erőhiányos bajokban és különösen ilyenét jellemű tüdőlobban bizonyítandó, a The Lancet londoni lap egy súlyos tüdőlobos beteget hoz fel, ki daczára hogy erőteljes alkatású volt, végső kimerültségben vitetett a kórházba, hol csekély adag Dower por mellett leginkább borral szereltetett, és minden más gyógyszer nélkül rövid idő alatt egészen fölépült, a tüdőnek tisztán kivehető beszüremkedése, valamint a dörzsörej által bizonyított mellhártyaizzadalmánya is, egyedül a bornak használata mellett napról napra fogyott s végkép elis tűnt; nem sokára aztán a többi erővel az étvágy is visszatért, és a teljes fölépülés.

Egyébiránt Angolhonban gyakorinak tapasztaltatnak az afféle erőhiányos kórok, sőt lobok is, és mindenkor bor és borszesszel sikeresen gyógyítottatnak. E körülmény hazánkban is előfordul. — Ez év tavaszán egy körülbelül 20 éves szolga tüdőlobbal jött hozzám; miután a láz, nehéz lélekzés, kehe, vérköpés, tompa kontaktási hang, dörzsörej, szercegés (crepitatio) sőt a homályos hörglégzés a tüdőlobot kétségtelennek bizonyíták; de az érverés s az általános erőtlenség erőhiányos jelleget gyanított. A kór természetete s az egyén fiatal volta elhatározott, csilapító s lobellenes szerek nyújtására; de mint lepettem meg, midőn a salétromnak gyöngenyákos oldata borostyánmeggyvízzel, az általános mint egyes tüneteket nem hogy szüntette volna, sőt inkább súlyosbította. Azonnal mákonynyal véltem gátot vethetni a kór gyarapodásának, mint azt már többször fényes sikerrel tettem hasonló esetekben, óvatosan nyújtám azt hatod szemernyi adagokban. De mily nagy volt csodálkozásom, midőn 6—8 óra utáni megtekintéskor, az üteret ugyan erősödni, de a lob tüneteit szintén magasulva találtam, azonkívül bővebb vérköpést, fulladozást és köhögést. Ekkor egy tapasztalati analogiával a szeszhez folyamodtam, nyújtván tiszta francia borszeszt 30—40 csöppenként, a mire a beteg az első adag után javulásnak indult és 5—6 nap múlva teljesen föl is gyógyult.

Hasonlólag fölhatatik a bor gyógyalkalmazása egyéb erőhiányos kóroknál, többi közt szülési vérzéseknél. Különösen három félelmes méhvérzésnél, melyek egyike méhrákos betegnél, egyik elvetélnél s a harmadik nehéz szülésnél állott be, hol a vérvesztett s haláltól fenyegetett betegnek

nagy mennyiségű (három-négy obonyi 12 óra alatt) rhum adagolt, s a vérzés csakhamar elállott s az erő visszatért, minden kábultság, vagy részegség jelei nélkül.

Igy a choleraiban is számos esetek idéztettek, hol több orvosok különösen a rhumot jó sikerrel alkalmazták.

A hulla fertőzésnél (Leicheninfection) is magasztaltatik a szesz, midőn a fertőzés általánosodását a borsódzás jelenti, a rhumos meleg ital minden további bajnak elejétvenni állittatik.

Végül ajánltatnak a szeszek posláz (f. septica) ellen. (Union med.)

(K.Gy.) Atropin csuklásnál.

Kénsavas atropin meglepő kedvező sikerrel adagoltatott csuklás ellen két fiúnál dr. Scholz által. A fiatalabb 9 éves fiú vittánczban (chorea) szenvedett, melyhez csuklási rohamok járultak naponta több ízben 2—3 óráig tartván. A kénsavas atropin adagolásának kezdete után két nap múlva eltűnt a csuklás s három hétig tartó észlelés alatt nem tért vissza. A vittáncz rohamai csak lassankint engedtek hideg zuhanyozások alkalmazása s a közben plena dosi adagolt hányborkó vétele mellett. — A második 11 éves fiú, kinél a csuklás egyéb görcsös tünetek nélkül állandóan föllépett, a nevezett szernek 18 órai adagolása után szintén megszabadult bajától. Szerző a kénsavas atropin egy szemerét felolvasztja egy nehezéknyi lepárolt vízben, s ezen oldatból 3 cseppet 3 obonyi kútvízben adagol egy nap alatt. A szer vagy több napon keresztül adagoltatik állandóan, vagy 2—3 napi szünetek mellett. A láta táulásán s kissé nagyobb adagok után, 6—8 óráig tartó kettős látás és a láttehetség csökkenésén kívül nem tapasztaltattak más súlyos mérgezési tünetek a fenített szer használatá mellett. Egy esetben, hol $\frac{1}{4}$ gr. vétetett egyszerre, nyelési nehézség állott be, s 4 óráig eltartott. A 2 érintett eseten kívül szerző más idegbántalmaknál is tett a nevezett szerrel kísérleteket, melyek ha nem is valának mindenkor kielégítő sikerrel, de többnyire még is oly kedvező hatástól kísérve, hogy a további kísérletek a gyógyászat érdekében teljesen igazolva látzatnak. (Jahrbuch f. Kinderheilkunde 1860. 2 f.)

(K.A.) Iblanyfösteny máj- és szeplőfoltok ellen.

Gurriet makacs máj- és szeplőfoltok ellen iblanyföstenyeli be cseteléseket ajánl, melyek a bőr gyors lehámlását és visszatermődését s ennél fogva az illető helyek megújulását eredményezik, a nélkül, hogy rendellenes föstenyülést (Pigmentirung) hagynának magok után. Többnyire 3—4 bekenés kívántatik, mely 3 napi időköz alatt ismétlendő. Hogy ezen eljárás azon bántalmaknál, melyek valamely belső szerv mélyebb betegségével összeköttetésben vannak, eredmény nélkül marad, önként értetik. — G. a test nagyobb terjedelmének beecsetelésénél sem tapasztalt még soha rosz következményt; az egyedüli kellemetlenség, mely ez eljárást követni szokta, érzékeny bőrviszketésben áll. (Bull. gén. de thérap.)

T Á R C Z A

Úti töredékek X. Z.-től.

II.

Kreuznach, sept. 1860.

Les extrêmes se touchent. . . . A vegyileg köznyös Wildbad-ból térjünk a vegyi tekintetben inkább követelő Kreuznach-ba, azon fürdőhelyre, mely azon, napjainkban igen ritka szerencsében részesül, miszerint az orvosok által imitt-amott mint nagyon is hatásos, oly szernek tekintetik, a melylyel fölötte csinnyán kell banni, ha az ember jót akar. Épen az utóbbi napok alatt volt Kreuznach gyakori tárgya szeretetre méltó württembergi kollegáinkkal folytatott be-

szélgetésünknek, a hol ismételve is azon nyilatkozatot kelle hallanom, hogy nagyon is könnyedén bánunk ezekkel az iblany és büzeny-gazdag forrásokkal, s azt állíták, mikép nekik többször volt alkalmuk azok használata után a kóresetek nem esékély rosszabbulását tapasztalni, melyek pedig, a napjainkban uralkodó balneologicus gyógyjavalatok szerint, oly alkalmasak valának e fürdő élvezetére, mintha csak számukra lettek volna teremtvé. Hosszantartó, és így higanyszerekkel kezelt bujakóros alakok voltak azok, melyek Kreuznachban újult erővel ismét kitörtek, azt eszközölvén, hogy a betegnek inkább rosszabbult mint javult állapotban kelle odahagyni a fürdőt. Ha az említett urak nem concret eseteket hoztak volna

föl s ha Neckar-melléki ügyfeleink szilárd alaposága annyira ismeretes nem lenne előttem, úgy még kísértetbe jöttem volna, hogy a Kreuznach-tóli félelmet azon okokra vezessem vissza, melyek az akrotothermák lenézésére vezettek, t. i. a vegyvizgálat következtébeni elfogultságra.

Abban mindenestre valamennyi észlelők egyetértének, miszerint Kreuznach hatása a szervezetre felette erélyes, főleg pedig a fölszívódást nagy mértékben elősegíti. Hogy azonban e hatás miként történik, az, a vizsgálódások mai állása szerint, féligmeddig még homályba van burkolva, mert bizonyítva csak annyi van, miszerint az egyszerű iblanyt és büzenyt tartalmazó fürdőknél ez anyagok a húgygyal nem ürítetnek ki, következőleg azok a fürdők használatával föl sem is vétetnek. Minthogy azonban itt nem egyszerű iblany és büzeny-forrásokkal, hanem sós fürdővel van dolgunk, mely valószínűleg dörzserejénél fogva a felbőrt fokoztatva eltávolítván, ily módon teszi lehetővé a beszívódást; e körülményre nézve egyenes kísérletek nincsenek jelen, ez tehát egyelőre még döntetlen marad.

De ne hidje ön, hogy ily gondolatok tölték ki utazásunk szép napját Wildbadtól idáig; sokkal szebb volt az idő, sokkal több a látni való, hogysem efféle gondolatokkal foglalkozhattunk volna. Wildbad-tól kezdve legelőbb is az elragadó erdőségek láthatók mindaddig, míg a völgyek elmaradnak s melyeken át az útas, több kised helységeken keresztül, Wilferdingen-t éri el, honnan a vasút egyenesen Mannheim-mal közlekedik. Innen a Rajnán keresztül Ludwigshaven-be megy az ember s vagy Mainz-on át Bingen-be utazik, vagy a folyón teszi meg ez utat a készen álló gőzhajóval. A legközelebbi utazási cél azonban Bingen, mert innentől fogva egy másik vasúton elhagyja az útas a Rajna-völgyet, hogy a Nahe-völgyön haladjon fölfelé, melyben Kreuznach a Nahe partján fekszik. Ily módon sebtében egy fél tucat különböző tartományok színei s egy fél tucat gazdag virágzó város, mindenek előtt pedig egy csomó történet vonul el az ember előtt, a kinek az effélékben kedve telik. Legkedvesebb volt előttem a Bingenben töltött óra. A ki valaha itt járt, vagy általában a Rajnán utazott, annak nem szükség kérdenie: miért? Épen ez a Bingen kicsiben valódi képe a Rajnának, a sokat látogatott folyónak, szőlőhegyeivel, új és régi városaival, omladékaival, szép part-épitményeivel s daczos középkori tornyaival. Egy közeli hegytetőn fekszik a szent Rókus kápolnája, mely bennünket útasokat annál különösebben érdekelhet, ha megtudjuk, miszerint a középkortól óta bizonyosan több beteg vándorolt e szenthez, hogy magával egészséget hozzon el, mint Németország valamennyi gyógyforrásaihoz összevéve. Hány század óta egyesíti évenként aug. 16-ka, mint a szent halálának napja, a búcsújárók ezreit azon alkalomra, mely az egész vidéknek ünnepies tekintetét kölcsönöz.

Reményem, nem teszi fel ön rólam, mintha én talán a szentek történetének tudásával dicsekedni akarnék, midőn közbevetőleg megemlítem, hogy szent Rókus, egyik hatalmas montpellier-i grófnak fia, a helyett, hogy atyja halála után a gazdag örökséget átvette volna, Olaszthonba utazott, hol akkoriban a dögvész iszonyúan pusztított, s ott a kórházakban a legközönségesebb betegápolói szolgálatot végezte, mindenütt segédkezet nyújtván, a merre csak a szegény betegek a ragálytöli félelem miatt kíméletlenül magokra hagytak. Minden oly törekvés, mely egy nemes cél elérésére áldoztatik, s mely csupán a legérzékenyebb önfeláldozás árán éretik el, mindenkor szeretetet és tiszteletet vívott ki magának az emberek előtt; a közép korban ily emberek szent Rókus, napjainkban pedig Miss Nightingale-nak hivatnak és előbb utóbb némely angol kórház bizonyosan nevét is viselendi a krími hadjárat sebesültjei ezen védangyalának, épen úgy, mint a hogy katolikus országokban azon kórházak, melyek neveiket e szenttől kölcsönözték.

Bingen-től tehát a széles és barátságos Nahe-völgyön át, egy óra alatt Kreuznach-ba érkezik az ember, mely első pillanatra, keskeny útszái miatt nem egészen kellemes benyomást tesz, mely azonban határozottan jótékony és szívélyessé válik, mihelyt az útas a régi város mögött, valamennyi gyógy-

intézet központjába, az úgynevezett fürdőszigetbe érkezik. És ezen intézetek valóban nagyszerűek, fény- és czélszerűséggel egyesítve valódi városi és csinos kerti házak láthatók, melyek között körülvéve gyönyörű sétányokkal, a nagyszerű gyógyház leginkább kitűnik. A vendégek már nagyrészt eltávoztak, a tulajdonképi saison augustus havával végződik, s a rossz időjárás itt is megtette a magáét, és a minden országból összesereglett tömeget, hamarabb mint máskor, a világ minden részefelé szétszórta: de a parkban még hangzik a reggeli zene s még található csinos társaságot. Minket természetesen egyedül a gyógyintézetek érdekelnek, főképen pedig a lúg kezelési és készítési módja, melyet némely betegünkönél otthon mi is alkalmazásba vettünk.

Gyógycélokra itt két forrás szolgál, az úgynevezett Elisen-és Oranien-quelle, mindenik a fürdőszigeten ered, úgyszintén a Theodorhalle és Münster am Stein nevű sósfürdők, melyek csövekben gőzerő által hajtattak ide. A források a többi iblany és büzeny-tartalmúaktól vegyileg tetemes mértékben különböznek, valamint abban, hogy a kénsavas sóktól teljesen tiszták. A konyhasó czélszerű aránya s a gyps jelen nem léte, mely a többi sósvizeket vagy igen nehezen emészthetővé, vagy a belső használatra teljesen alkalmatlanná teszi, ezen vizeket nemcsak fürdésre, hanem az ivógyógy mód használatára is czélszerűvé teszi. Az u. n. Elisenbrunnen különösen könnyen emészthetőnek mondatik; a felnőttek 4—6 obonyval kezdik s lassankint jelentékeny adagokra mennek át, körülbelől 20 obonyra. A gyermekek természetesen aránylag kevesebbet isznak.

Mi oda haza, néhány év óta szaporodó gyakorisággal, az idevaló anyalúgot (Mutterlauge), vagyis inkább anyalúgsót (Mutterlaugensalz) használjuk fürdőkül; nem veendi tehát ön rossz néven, ha ez utóbbinak előállításí módjával röviden megismertetem. Az anyalúg az itteni salinákban a sósvizek 9—10 napi elpároltatása által nyeretik, mely alatt természetesen a konyhasó nagybára eltávolittatik, a sósvíz többi alkotórészeinek nagybó része igen töményült állapotban visszamarad. Ezen lúgok szilárd alkotórészeinek mennyisége 30,6 és 31,2% közt ingadozik. A két salinából nyert anyalúg mennyisége oly jelentékeny, miszerint nemcsak a Kreuznachban használt fürdők szaporítására elégséges, hanem azon fürdők ezreinek is bő mennyiséget szolgáltat, melyek évenként más helyütt használtatnak; ezen kívül még gyári úton hasonlóképen nagy mennyiségű büzeny (Brom) is nyeretik.

Minthogy a lúgok nagy fajúlyuknál fogva hordókban szét nem küldhetők s az itt szokásos nagy üvegekbe és korsókba történő pakolásnak és nagybó távolságrai elszállításnak szinte megvannak a maga hátrányai, tehát azon módszerre jöttek, hogy a lúgot felényire lesűrítik s azt aztán hordókba töltik, s ott meghűlvén, kemény anyaggá merevül, különböző színű rétegeket mutatván, melyek az egyes sók különféle jegeczülési idejének felelnek meg. Ha már most az anyalúgsót fürdőkre akarjuk használni (s erre jó lenne gyógyszerészeinket figyelmeztetni), úgy nem czélszerű mindannyiszor, a hányszor egyes szükségleteket kielégítünk, a hordókból egyes darabokat kivenni. Minthogy t. i. a sötömeg egyes rétegei egyenlőtlenül vegyítvék, tehát az ily eljárás következtében felette különböző minőségű fürdőket kapnánk. Szükséges ez okból, hogy a hordóbeli egész mennyiség összevéve, megfelelő mennyiségű vízbe (100 font sóra 50 font víz) feloldassék s az így besűrített anyalúg az alkalmazási helyen ismét folyékonyvá tétessék, a hol annak nagybó korsókban tartása többé semmi nehézséget nem idézend elő.

Hogy az itt helyben használt fürdők sokkal hatásosabbak, mint a távolban készülttek, habár az említett elővigyázat igénybe vétetik is, az, eltekintve az általános előnyöktől, mikkel a szenvedő emberiségre nézve a levegő feszülése s nyomásának változása bír, az alkalmazott anyagok mennyisége s minőségében rejlik. Mert itt az ember az egyik vagy másik forrás vizében, és nem folyóvízben fürdik, efelett a hozzá vegyített anyalúg szintén sokkal bőkezűbben méretik, mint a távolban. A kezdet egy porosz quart lúggal indítatik meg, s

nem ritkán 100 quart-ra is fölhághatni. Egy ilyen 100 quartnyi anyalúggal készített fürdő nem kevesebbet mint 20 font sót s többet mint 4 obonnyi bromnatriumot tartalmaz. Pesten egy ily fürdő felette sokba jönne. Itt a legelegánsabb fürdő, ruhával s a fürdőmester borralalójával együtt $\frac{1}{2}$ forintra számíttatik; az anyalúg külön fizettetik, 6 Pfenig-gel quart-onkint.

Arról, hogy minő kedvezményben részesül a kreuznachi anyalúg minden országbeli orvosok előtt, fogalmat szerezhettünk, ha az itteni sósfürdő részvénytársulat könyveibe tekintünk (ezen társulat mint tulajdonos minden anyalúgot szerződéssel a Münster nevű salinából nyer) s ha megtudjuk, miszerint az utóbbi években általában véve 20,000 quart folyékony és 280,000 font besűrített anyalúg szállított el évenkint — oly mennyiség, mely közép számítás szerint 6000 fürdő-kúránál többnek felel meg. Ezen évről évre szaporodó kivitel legjobb bizonyítékul szolgál az itteni anyalúg kedvelt voltára és hatásképességére nézve, mután 6000 fürdő-kúra, a helybelieket nem is számítva, már magában is meglehetősen nagy számú gyógytani kísérletet igazol. Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, mintha itt kétségbe nem vonható élettani kísérletekkel volna dolgunk, vagy mintha minden iblanyforrások, mint a jelen iblany-korszak gyermekei, nagyobbára a többi divatcikkek sorsában részesülni s feledékenységre mérülni nem fognának.

Nem lévén alkalmam ezen fürdő csudahatásáról — görvély, petefészek s méhbeli bajokban — tapasztalást szerezni, a fennebbi jegyzeteket csak azon czéلبől említem meg, hogy néhány adattal járuljak a jelen évtized egyik legkedveltebb fürdőinek ismertetéséhez.

A mit itt mi magyarok tanulhatunk, az egyébiránt egészen más dűlőbe esik. A solid ipar által rövid idő alatt nagy virágzás és keresettségre fejlődött fürdőintézet példáját Kreuznach-ban oly szembeötlő módon látjuk, s az összehasonlítás, kitűnő gyógyforrásokkal gazdagon megáldott hazánk legalább is a középszerűségen alól álló legjobb fürdőinek állapotával, csaknem leverőleg hat a megátalkodott rosz időjárás következtében különben is kemény próbára tett kedélyünkre s megrabolja azon élvezet nagyobb részét, melyet az utas érez, midőn a kitűnő intézetekre s a lakosság mindig nagyobbuló jólétére tekint. E mellett a mi rajnamellékiesen fecsegő vezetőnk sem szűnik meg minden egyes csinos ház előtt kérkedve kitalálni, miszerint az egyik háztulajdonos egy szegény szabó, a másik egy megbukott szappanos, a harmadik egy özvegy asszony volt, ki kised kertjét férjétől öröklé — és kik jelenleg, a fürdő roppant mértékben szaporodó látogatottsága által, mindnyájan szerfelett gazdagokká lettek, s fogatokat tartanak és egyenruhás cselédséggel bírnak. Azt még csak megtudom neki bocsatani, midőn imitt amott az itteni fürdőorvosok egyikének díszes házára mutat, melyet ez egyéb jószágain kívül néhány év alatt praktizált magának össze. Ki lett Füreden gazdaggá? Minő jövedelmet hajtottak a magyarhoni fürdők száza az országnak? Mi áron vesztegette el az elmúlt évben az állam a fürdők gyöngyét Szliácsot?

Mélyebben rejlik itt a baj mint általában gondolnók; honunk összes társadalmi állapotában, abban, hogy pénzerőnk nincs, s a mi van az nem egyesül, az iparos, jó módú, mívelt polgári közép rend csekély számában, a néposztályok egygyéolvadásának kezdetlegességében, a jó gazdálkodás, sőt nem áttallom kimondani, a hazafúság hiányában keresendő az. Valameddig azt hisszük, hogy egy fél százaléknyi csodasó döntő erővel bír, és csupán szebbnél szebb vízvegybontásokat kürtölgetünk ki a világba, mindaddig fürdőink gyarapodásáról szó sem lehet. A vegyészek gyógyvíz bontásai újabb időben amúgy is kissé gyanúba jöttek, hogy néha úzerlethez sokkal inkább hasonlítanak, mint munkához. s a látszólag hihetetlen, de még sem alap nélküli anecdotát bizonyosan ön is hallotta, miszerint a vegyész analysise díját egyelőre megszabja s hogy aránylag a többé-kevésbé meglepő alkatrészekhez, miket találni fog, több-kevesebb százasat is kell fizetni. Ez úton természetesen rosz hírnél egyebet nem nyerhetni. Az élet- és gyógytani kísérlet és tapasztalat a gyakorló orvos-

ra nézve mindenkor legbiztosabb útmutatásul szolgál a gyógyvizek és fürdők rendelkezésénél.

Mi hasznát vette Zajzon Erdélyben annak, hogy Ferdinand nevű forrása a legdúsabb iblanytartalmunak mondatott? Csak azon óhajást szülte az, hogy az említett forrás még egyszer, még pedig tudományos vegybontásnak vettessék alá. Mit használ Lippik-nek, Daruvár mellett, hogy mint 37° iblany tartalmú hőviz, a maga nemében egyetlen? És a nagybecsű czigelkai víz újabb vegybontása, Hall-t, melylyel versenyezni akar, valjon háttérbe fogja e ezzel szoríthatni?

Nem, és ismételve mondok nem! Mindennemű irott és nyomtatott dicsőítések, a mesés mennyiségű kén-tartalom minden bizonyítása, a még soha nem látott és nem hallott dárdany jelenlétének minden hatásteljes híresztelése itt mitsem segít. Itt a kísérlet kényúri türelmetlenséggel uralkodik, a közönség csupán a gyógyeredmények után tudakozódik s az orvos e tekintetben a közönségnek van alárendelve. Azonban gyógyeredményeket legelőbb is és a legfeltűnőbb módon csak a helyszínén érhetünk el, onnan terjed el a hír, erre következik a nagy mennyiségű szétküldés. Így lett Kreuznach az a mi; így lett Gleichenberg a gazdagság forrásává, a korábbi elhagyatott völgy helyett; így és csak így lehet a magyarországi fürdők közül is valami. Egy trombita, minő Wierer Ischl-re nézve volt, már magában is ér valamit, azonban ha Ischl nem lett volna az ami, úgy az ischeli levegőnek pintes üvegekbeni rendelyényezése sem használ vala semmit.

Ne a vegyészekhez, hanem a tőkepénzesekhez forduljunk; izletes házakat és ne kaszárnyákat építsünk Füreden, háromszorozzuk meg a fürdők számát mihamar, állítsunk elő kis gőzhajókat, melyek óránként közlekedjenek Keszthelylyel, csináltassunk biztos, elegans ladikokat, melyekben megbízhatunk, anélkül hogy végrendeletet kelljen tennünk. Mikor lesz ott egy tisztességes kocsis a vidéki kirándulásokra kapható? Mikor lesz ott egy kényelmes lakszobának hetenkénti ára 3—6 forint, mint itt? Mikor nem fog a gazdag bankár kicsinyes nehezteléssel arra emlékeztetni, hogy ő zsidó? — Apropos, nem gondolná ön, hogy jobb lesz, ha közlésemet mára berekesztem?

Pest, november 7-én 1860.

Tisztelt szerkesztőség! Az OHL. f. é. 45. sz. tárczájában „Orvosi ügyeink” cím alatt írt felszólítás következtében, alúlrít, mint volt megyei főorvos, hazafiai kötelességének tartja, országunk mostani újra alakulási korszakában, előlegesen egy-néhány körrajzi vonalakkal egyéni nézeteit e tárgy felől a t. közönség elébe terjeszteni.

A t. szerkesztőség barátságos felszólítása oly kor- és czélszerű, hogy azt nem lehet elegendőképen a t. ügyfelek figyelmébe ajánlani, tudniillik: hogy ne késsenek a sajtó útján, az igen szükséges egészségi ügy taglalása és felvilágosítása által annak czélszerű szerveztetéséhez járulni, mert ezen sokoldalú eszmecseré által, a munka nem csak könnyebb és tökéletesebb leendő, hanem egy másik a czél elérésére igen szükséges tényező ezáltal szintén elő fog mozdíttatni, tudniillik a nagy közönség, különösen pedig ennek leendő képviselői arra fognak figyelmeztetni, hogy az egészség fentartása és helyreállítása, mely körül orvosi ügyeink forognak, az emberiség legelsőbb szükségéhez tartoznak. — Mert mit használnak a földnek minden kincsei, mit más, az emberiséget boldogító intézkedések, ha nincs élet, vagy ha a test nyomorog és munkára, élvezetre nem képes.

Ambátor ezen sarkigazságot mindenki érzi és tudja; mégis a tapasztalat azt mutatja, hogy ezen üdvös és szükséges czél elérésére, a jelen lévő, a tudományok és társadalmi viszonyok által kijelölt eszközök, némely országokban csak részletenkint, másutt pedig alig czélszerűen vétettek igénybe, egy szóval az egész egészségi ügy könnyelműen alig méltányoltatott, és a mi itt-ott történt, csak egyoldalulag egyesek befolyásából, nem pedig a közönség meggyőződéséből és jóváhagyásából eredt.

Hogy édes hazánkban, mely oly sok századokon keresztül igazán büszkélkedhetett azon törvények hozásával, melyek az egészséges ember egyéb társadalmi viszonyait megilletik, még pedig sokkal előbb, mint sok más nemzeteknél, — az egészségi ügy mindig parlagon hevert, és a mi történt csak egyoldalú és igen sovány kormányzati munka vala, melynek vajmi kevés eredménye volt, arra igen világosan felel a mindennapi tapasztalás, és a sok írott és nyomtatott feljajdulások.

Tehát, minekutána e tárgyban más országok által, de csak részben túlszárnyaltattunk, s a társadalmi viszonyok újabb roppant változása ezen ügy rendezését sürgeti, a tudományok előhaladása arra int, nemkülönben az orvosi-rendnek becsülete és díszje azt követeli, azon rendnek, mely mysticus nimbuszal ez idő szerint már nem dicsekedhetik, s ennél fogva tisztán kötelességeket elvállalni nem képes, hanem jogokat is igényelni kénytelen: szükséges, hogy az orvosi-rend bajnokai sikra szálljanak, s az egészségi ügy új, cél- és korszerű szervezete mellett szót emeljenek.

E nagy és nehéz munka kivételére és a sükerdús cél elérésére mindenek előtt szükséges véleményem szerint, az utat kijelölni, melyen a kezdet történjen és melyen a bevégzés leg-sükeresebben eszközölhető.

Az egészségi ügy szervezetének kidolgozása nem lehet egyesek műve, hanem minden erőnek, mint sugaraknak, egy helyen összepontosulni kell, hogy hassanak, és hogy a központi visszasugárzás esetében, ez oly megnyugtató világot árasztson szét, a melyet csak az összes egyesített kívánat teljesítése teremthet. Ily központ pedig, minthogy a legfelsőbb hirdetvény országunkat az 1857-ik törvényes állapotra utálja, nem lehet más, mint a volt orvosi-kar, mely bír némileg törvényes és szokással szentesített alappal.

Ezen volt orvosi-kar tehát saját kebeléből állítsa magát vissza azon térre, a melyen volt, egészítse magát ki, új az egész országból való érdemes tagokkal, hogy így az egész ország orvosi ügyének hű központjává tekintethessék; ezen helyreállított és a közvélemény által megerősödött orvosi-kar válasszon kebeléből választmányt, mely, a szükséges előkészületek megtörténtével, hozzá fogjon az egész egészségi ügy szervezeti munkájához, mely törvényjavaslat formába öntendő lenne; ennek bevégzetével, a törvényjavaslat, az orvosi-karnak, megbírálás és jóváhagyás végett, előterjesztessék, hogy az az orvosi-rend közakaratanak tekintethessék. Végre, hogy ezen kétségen kívül sükerdús javaslat életbe is léphessen és sikerrel valósúljon, szükséges ezen törvényjavaslatot az országgyűlés elébe terjeszteni, hogy mint törvény szentesítessék.

Mert ha az egészségi ügy szervezete egy alkotmányos országban csak a kormány kifolyása, az önálló hatóságoknál nem fog nagy súlylyal bírni, mint azt mindenki, ki a hatóságoknál valaha szolgált eddig, untig tapasztalhatta.

Ezen út és mód nélkül, csekély véleményem szerint, akár-mennyit írni és munkálkodni fogunk, mint eddig úgy jövőben is ügyünk csak írott malaszt maradand.

Dr. Verebély.

V e g y e s e k.

P e s t, nov. 10-én 1860. Mai lapjaink csaknem tökéletes összeállítás után, Korányi Frigyes és Szohner József tudor uraktól levelet vettünk, melyeket még a pályakérdések tárgyában f. hó 17-én tartandó gyűlés előtt óhajtottuk volna közölni. Hely és időszüke miatt tiszt. Korányi barátunk levelét a legközelebbi alkalomra tartván fenn, jelenleg csak szorgalmas ügyfelünk Szohner úr a pályadíjak és pályakérdések ügyére vonatkozó szavait említjük fel:

„A hazafiui törekvés, s orvosi tudományunk szent ügyének előmozdítása körüli elmúlasztásomat helyre pótolandó, sietek t. ügytárs úrnak tudomására juttatni, miszerint a pályadíj növelésére én is hozzájárulni kívánok 40 o. é. frttal, oly mó-

don, hogy ezen kijelölt összeg, Ráth Mór könyvkereskedő úr bizományában lévő „Női egészségtan“ s az „Allopathia és Homoeopathia közti viszony“ című, tisztelt ügytárs ur előtt is ismert két művem után bejövendő, vagy talán már bejött pénzből fedeztessék. A kellő utalványt ezen összeg kézbesítésére nézve Ráth úrnak elküldém, s hiszem, hogy az olvasni vágyó magyar közönségünk rohanva ragad el annyi példányt, mennyi után a szent célra szánt összegecske kikerülhessen.

A pályakérdést, s annak megbírálását illetőleg az ez ügyben a gyűlésre megjelenő ügyfelek azon részéhez csatolkozom, mely a gyakorlati életből merített, s arra visszasugárzó; s e szerint közvetlenül közhasználatává válандó pályakérdés megfejtesét pártolja.

Az elszerencsétlenül Répáczy A. részére, ki múlt évben e tájban útván, körünkben is megfordult, egy kis segélyezésben részesítetett, de mi az mindazzal együtt, mely az OHL.-ban feljelölve volt — ad tantam sitim: azért indítatva érzem magamat részére 5 frtot o. é. utalványozni, s fölkérem tisztelt szerkesztő urat, miszerint bővebb adakozás buzdítására új fölhívást méltóztassék bocsátani az orvosi testülethez.

Baja, nov. 6. 1860.

Sz. J.

— A hivatalos lapban olvassuk, hogy: „A magyar kir. egyetemnél a tanulmányi év kezdete folyó hó 18-kára határozatván, a beiratások a főnálló szabályok szerint november 15-kén veendik kezdetüket.“

□ A Ricord közelebbi lemondása következtében megürült hely a Midi kórházban dr. Cullerier által lőn betöltve, ennek osztályára pedig a Salpêtriére eddigi sebésze dr. Cusco neveztetett ki.

□ Galiciában a marhadög újabb időben ismét több helyeken terjedni kezd, nevezetesen Szaczawa, St. Ilie, Slohodka, Sidorow, Zuzawno, Bylice és Ozalpe azon helyek, hol a vész leginkább uralg.

= Byrd L. (Charlest. Medical Journ. and Rev. 1858) ezen bajt 30 esetben szerelte a szokványos okszerűen javalt gyógyszerrel, u. m. bódító, görcsellenes szerekekkel, hangyhalvaggal stb de mindezen 30 esetben nem gátolhatta a halás kimenetelt. Véletlenül megkísérelte a föntnevezett szer alkalmazását, s ez által valóban sikerült neki, a derme három esetben gyógyulást eszközölni. Azon esetek egyike oly nagyfokú vala, hogy a hasizmok tetanicus megfeszítése és hátderme (opisthotonus) valának jelen; a 8 napos gyermek eleinte 5, később 8 és végre 10 csepp terpetinolajat vett két óránként, és véglegesen fölgyógyult. (Jour. f. Kinderkrankheiten 1860. II.)

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. november 1-től novemb. 7-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elboes.			Mehalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülő nő	gyermek	elmeőr.	Összeg
	férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő				
Novemb. 1-én.	14	9	23	4	—	4	2	1	3	282	231	1	—	17	531
„ 2-kán.	13	6	19	10	5	15	—	—	—	285	232	1	—	17	535
„ 3-án.	12	8	20	8	10	18	3	1	4	286	229	1	—	16	532
„ 4-én.	8	4	12	13	3	16	4	—	4	277	230	1	—	16	524
„ 5-én.	12	11	23	16	11	27	—	—	—	273	230	1	—	16	520
„ 6-án.	11	10	21	9	1	10	1	—	1	274	239	1	—	16	530
„ 7-kén.	17	5	22	6	4	10	3	—	3	282	240	1	—	15	538

A betegforgalom élénksége e héten sem változott, a belosztályokra felvett betegeknél nagyobbbrészt takáros bajok észleltettek, ezen kívül előfordult több orbáncz. Az elhaltak száma csekély.

P á l y á z a t o k.

Maros-illyén a Szászvárosi kerületben Erdélyben az id. járásorvosi állomásra 315 frt. o. é. évi díjjal pályázat hirdettek. A szokott módon fölszerelt folyamodványok f. hó 15-ig a szászvárosi k. hatósághoz intézendők.

Előfizetési ár: *holyben* 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. *vidéken* fél év 5 frt. egész év 10 frt új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetések bérmentesen küldendők.

Hirdetések közöltetnek soronként 14 újkérr.

Megjelenik minden vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újkér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya utcza 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: **dr. Markusovszky Lajos.** Kiadó: **Müller Emil.**

Tartalom: A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség köztem s az angol orvosok között, (Vége) Semmelweis I. egyetem tr.-tól. Közlemény a pesti gyermekórházból: Ritka nagyságú függőlyök egy 14 éves leány szeméremtestén, dr. Koller Gyulától. — **L a p s z e m l e:** Az újszülöttek köldökvérzései. — Apróbb szemelvények. **Tárca:** Orvosi ügyeink. Vidéki levelezés, dr. Grósz L., dr. Popper Józseftől. — Válasz dr. Lyachovics úr utóhangjára. Korányi Fr. tudortól. — Vegyesek. — Adakozások.

A gyermekágyiláz fölötti vélemény-különbség, köztem s az angol orvosok között.

Semmelweis I. egyetemi tanártól.

(Vége.)

Az érintett esetekben, hol a szülész ruha változtatás nélkül egészséges szülőknél tett látogatást, kik aztán gyermekágyilázban elhaltak, bizonyosan nem az illető ruhája, hanem keze volt hordója a szétbomlott anyagnak; mely miután nem vala megváltoztatható, de megfertőztetlennithető lett volna. Ha az érintett foglalatosság következtében a ruha annyira bemocskoltatott szétbomlott anyaggal, mennyivel inkább kelle a kezeknek lenni, midőn a vizsgálat ezekkel történt.

Hogy gyermekágyiláz származzék, *conditio sine qua non*, miszerint a szétbomlott anyag a nemző részekbe vitessék be. — Szétbomlott anyaggal bármennyire bemocskolt kézzel, szülházakban úgy mint azokon kívül, bármily orvosi vizsgálatot tehetni, csak bel-szülvizsgálatot nem (*exploratio obstetricia interna*), a nélkül, hogy a vizsgált egyén a gyermekágyiláz veszélyének kitétetnék.

Hogy a felbőr a szétbomlott anyag fölszívódását megakadályozza, bizonyítja azon körülmény, miszerint a szülész, egészsége veszélyeztetése nélkül, naphosszant kezein hordja a szétbomlott anyagot; ezen anyag belső vizsgálat alkalmakor, a méh belfölszínével, ha csak egy percze is, érintkezésbe hozatik, fölszívódik, és gyermekágyilázat okoz.

A boncznokok keze óra hosszant érintkezik poshadt hullarészekkel és ők egészségesek maradnak, ha pedig sérülés következtében a felbőrtől lemeztelenítetik, származik azon kór, a mit Kolletschka és tanítványonknél származni láttunk.

Az első szülészeti kóroda szobáinak fekvése miatt, naponta kétszer, következő rendben tartatott az általános beteglátogatás: először a szülészobát meglátogatva, a gyermekágyasok egyik felét, aztán a betegszobákat, s végre a gyermekágyasok másik felét látogattuk meg.

Ha a kórszobán beteg gyermekágyasoktól kezeinket befertőztettük, az egészséges gyermekágyasok második felével szükségkép érintkezésbe jöttünk, ütérét, hasát megtapogattuk, szóval egész orvosi vizsgálatot tevénk, csak bel szülvizsgálatot nem, a nélkül, hogy előbb kezeinket chlorban ne mostuk volna, és ez által épen nem szaporítottuk a gyermekágyilázat, mert az 1848-ik évben 3556 szülőknél 45-öt, tehát 1.27 százalékot vesztenk el.

A gyermekágyiláz eszerint felbőrön keresztül nem vehető fel, tehát nem úgy többül mint a himlő, ugyan is egy egészséges egyén test-fölszínének egy himlőbeteg légkörébe jutása által. Ellenben, ha a beteg egyének kipárolgása a körléggel a méhürbe bejut, minden bizonynyal gyermekágyilázat okoz.

Imént oda nyilatkozánk, miszerint az angolok azon szokása, hogy egy beteg látogatása után, mielőtt egy egészséges szülőhöz mennének, ruhájokat megváltoztatják, bár ártalmatlan, de fölösleges elővigyázat; mert a ruha nem jut oda, hol rendes esetben a felszívódás történik, a méhürbe. — Az öltöny csak akkor hozhat elő gyermekágyilázat, ha kipárolgása a körléggel együtt a méhürbe jut. Egy öltöny pedig ennyire aligha befertőztetettik valaha. Bécsben mi sohasem változtattuk meg öltönyeinket, s én most sem teszem. Az öltöny azon esetben is hozhat elő gyermekágyilázat, midőn például annak bemocskolt ujja vizsgálat alatt a szülés által megsérült nemzőrészekkel érintkezik, mely bizonyára igen ritkán előforduló esemény.

Ily értelemben hiszem, hogy az öltöny veszélyessé válhat, de nem az angol értelemben, kik hiszik, hogy a gyermekágyi-ragály, mint a himlő-ragály, a ruhák által egészséges gyermekágyasokra átvihető, kik ezen ragályt épen úgy mint a himlő-ragályt a test külfölszínén keresztül magokba fölvehetik, és ezáltal gyermekágyilázat kaphatnak.

Rendes állapotban csak a méh belfölszíne, de sérülések után bármily helye a testnek szolgálhat felszívódási helyül (atrium).

Az angol orvosok, ha gyermekágyilázban szerencsétlenül több nőt elvesztének, nem elégsznek meg halvány-mosásokkal, hanem szülészeti gyakorla-

tukat is egy időre megszüntetik, vagy több heti útra mennek, hogy magokat a gyermekágyi-ragálytól egészen megtisztítsák. Mi a halvány-mosásokkal a szétbomlott anyagot megsemmisítjük, és az ily megfertőztelenítést (desinfectio) elégnek tartjuk.

Mi Bécsben az 1847-ik évi ápril hóban 312 szülő közül 57-et, tehát 18,27 százalékot; május hóban 294 szülő közül 36-ot, 12,24 százalékot vesztenk el gyermekágyilázban. — Május hó közepén kezdtük meg a halvány-mosásokat, az olvasó előtt tudva van, mily eredménnyel, a nélkül hogy én vagy tanítványaink megszüntettük volna foglalatosságainkat.

Én azt hiszem, mikép a gyermekágyiláz származása és tovább terjedése feletti nézetkülönbséget, köztem és az angol orvosok között, a mennyiben az angol orvosok e kórt szétbomlott anyagok által eredni hiszik, elég világosan kifejttem.

A lényeges különbség az én nézetem és az angolok nézete között a gyermekágyiláz származása felett abban áll: hogy én a gyermekágyiláz minden esetére, egyet sem vévén ki, csak egy okot, ugyan is: szétbomlott anyagot veszek föl és hiszek, míg az angol orvosok, jólehet a gyermekágyilázat szétbomlott anyagoktól eredni hiszik, ezenkívül még minden régi a gyermekágyiláz származása körül szereplő járványos és tájbeli okokat, régi jogaikban elismernek.

Ritka nagyságú függölyök (condylomata) egy 14 éves leány szeméremtestén.

Közlemény a pesti szegény-gyermekórházból,
dr. Koller Gyulától.

P. Maria 14 éves, pesti szabómester leánya, 1858 június 10-én vétetett föl a pesti gyermekórházba.

Körelőzmény. A leány 6 éves koráig egészséges volt; ekkor valódi de szelid lefolyású himlők által lepetett meg. A 9-10-dik évben több hónapig makacs fejizagban (eczema) szenvedett. 12-dik életéve óta varró iskolába járt. Mintegy 4 hó előtt az addig viruló kinézésű leánya gyöngéledni kezdett; nemzöréseiből véres kifolyás jelentkezett, mely eleinte hószámnak tartatott, de 3 nap múlva nyálkás s genyenyessé vált, és oly nagyfokú büzzel társult, hogy a varró iskolából kimaradni kényszerült. A kifolyás kezdete után mintegy 1 hónap múlva a leányka nemzö részein bab nagyságú kinövést észlelt, mely úgy eleinte, mint később, több ízben erősen vértett s e mellett folyton és gyorsan növekedett. A baj ellen eleinte semmi, később csupán mosások és fűrésztések lőnek alkalmazva.

Jelen állapot: A leány gyenge alkatú, elsoványodott, bőrszíne sárgás. Feje s külérzékei szabadok, nyelve tiszta, kissé száraz, szomja nagy. A mellkas és has zsigerei rendesek. A nagy szemérem-ajkak táján két férfiköl nagyságú, hosszúkás idomú, a fandumtól egész a segvágányig terjedő, egyenetlen felszínű daganat látható. Közelebbi megtekintésnél úgy találtatik, hogy számtalan, hús színű, és összállású kakastaréj alakú, egymást fedő, mintegy $\frac{1}{2}$ hüvelyknyi hosszú és széles lebenyekből áll, melyek fölületükön igen bő, genyenyálkás s szerfelett büzös váladékkal bírnak. A két belszínel egymást érintő daganat hosszátmérője mintegy 7 hüvelyk, szélessége 5 hüvelyk; egymástól szétválasztatván, a két dag között újjal elérhetni a kis szemérem-ajkakot s a hüvelylyilást. A hüvely takhátyája duzzadt, vörös és szinte gennyes nyálkás váladékkal bevont. A dag alapja keskenyebb. A vi-

zelet kiürítése fájdalomtalan, azonban székletétel alkalmával nagy erőtetés és élénk fájdalmak tapasztaltatnak. — Mindkét czomb belfölszínén, a daganatoknak megfelelő helyeken s a czombvágányban 3—4" magas és széles, hasonló hússzínű kinövések s egyes apróbb (lencsenagyságú), a külbőrrel egyszínű, gömbölyded túltengések láthatók. A beteg bőr hőmérséklete fölmagasztalt, érverése mérsékeltlen gyorsított. Rendeltetik belsőleg: *Rp. Decoct. cort. chinae. reg. e dr. 2. per $\frac{1}{2}$ hor. ar. col. unc. IV. Elix. acidi. Halleri gtt. XII. Sach. albi dr. 2. MDS. 2 ór. 1 gy. k.*; helybelileg tisztántartás, naponta két langyos ülfürdő és *Rp. Calc. chloratae unc. sem. Aq. fontis libr. un. MDS.* Tépettel alkalmazandó.

Ezen csupán a beteg általános gyengeségi állapota javítására irányzott gyógykezelés mellett, a helybeli baj kevés változást mutatott; időnkint erős vérzések állottak be, de nyugalom és hideg borogatások alatt engedtek; a nyákelválasztás a függölyökön csekélyebb lön. Jul. 23-án a baloldali nagy szeméremajkon lévő függölyök egy része ollóval metszetett el, ezt azonban oly erős vérzés követte, hogy csak izzó vassal állíthatott el. Nem volt tehát tanácsos a különben is vérszegény betegnél a függölyök eltávolítására azontúl is az ollót használni és újabb vérzésekre alkalmat adni. Ennélfogva kísérlet gyanánt a jobb oldali függöly-csoportra következő oldat alkalmaztatott ecsettel: *Rp. Collod. drachm. sem. Merc. subl. corros. gr. IV.* A beteg ennek alkalmazása után csak mérsékelt fájdalomról panaszkodott; a képződött pörk edzés utáni másodnapon leválván, a bekenet helyeken csekély genyened mutatkozott. A fájdalmak csekély foka következtében újabb kísérletekre bátorítottánk s a nevezett oldat 4 héten keresztül minden másodnap alkalmaztatott. E mellett *Blanca r d-féle l a b d a c s o k a t* szedett a beteg naponta 2 szemet. Az említett edző szer hatása azonban a felületre korlátolva maradt és csak igen keveset hatott a mélységbe, miért is aug 18-án következő porral hintettük be a függölyöket; *Rp. Pulv. frond. sabinae. drachm. sulf. ferri. cryst. et alum. usti. aa. unc. semis. Mfp.* mely azonban minden hatás nélkül maradt. Erősebb edző szerhez kellett tehát nyúlni, és aug. 20-án legelőbb kísérlet gyanánt és korlátolt helyre fölkenetett a *b é c s i e d z ő p é p* (Pasta Viennensis) Hatása ugyan erősebb volt az eddig használt szereknél, de várakozásunknak még sem felelt meg egészen. Mindamelllett egyelőre a mellett maradtunk, és az említett pép 3—4 naponkint alkalmaztatott a függölyök egyes részleteire, mi alatt sikerült is october végéig a daganatokat mintegy előbbi teriméjök egy harmadáig elpusztítani. Hogy az iránt meggyőződést szerezhessünk magunknak, valjon lehetséges volna-e belső szerelés által a függölyök visszaképződési folyamát előmozdítani, a betegnek *Decoct. Zittmanni* adagoltatott, és pedig úgy, hogy belőle eleinte $\frac{1}{2}$ később $\frac{2}{3}$ fontot vett naponkint s minden 4 font után egy napi szünet volt. A Zittmann-főzet vétele alatt helybelileg mi sem alkalmaztatott, csupán tisztántartás és timsós vízzeli befecskendezések az erősebb hüvelytakár miatt.

November 17-én a főzetből 12 fontot vett a beteg összesen, miután azon időig a függölyökön s e m m i n e m ú változás nem észleltetett, és csupán a nyákelválasztás és takár javult valamenynyire, a szer további adagolásával fölhaltunk.

Ismét helybeli edzésekre szorúlva lévén, nov. 22-én megkísérlettük a *P l e n k-féle oldatot*: *Rp. Merc. subl. corros. Aluminis, Cerussae, Camphorae, Spirit. vini, Aceti vini aa. dr. un. MDS.* Az üledék fölkenendő. 10 percczel a bekenés után nagyfokú fájdalmak jelentkeztek és 3 óráig tartván csupán jeges borogatások alatt enyhültek. Ez oldat hatása már nem maradt csupán a felületre korlátolva, de oly mélyen pusztított, hogy 3 szori alkalmazása után a függölyök legnagyobb része ki vala irtva. Azontúl is szükséges volt ugyan egyes visszamaradt kinövéseket ezen oldat részletes fölkenése által eltávolítani s ez december végéig ismételve meg is történt, úgy hogy újévig a nagy szeméremajkakon többé kinövések nem voltak. A czombok belfölületén s a segvágányban még visszamaradt, vagy a folyton tartó hüvelytakár izgató befolyása következtében újon képzett apró túltengések most ismételve ollóval vágattak el. A vérzés most könnyen volt csilapítható, de a fájdalmak oly

nagyfokúak valának, hogy egy ízben chloroform általi elkábításhoz kellett folyamodnunk. Végre sikerült, felhágó zuhany által, a hüvelytakárt is megszüntetni; és a tápláló étrend mellett tetemesen megerősödött és viruló kinézésű beteg január 30-án gyógyultán hagyható el intézetünket.

A rajzolt kóreset azon szempontból, minthogy kórházi gyakorlatban a függőlyök nem tartoznak a ritkaságokhoz, sokak előtt talán legkisebb érdeklődéssel sem fog bírní. Mindamellet ezen kóreset nagy mértékben és nem ok nélkül ébresztette föl mindazon ügytársaink figyelmét, kiknek alkalmuk volt a beteget — különösen fölvétele alkalmával — láthatni. Ezt könnyen meg fogjuk érteni, ha a következő körülményeket latba vetjük: a beteg korát, a helybeli baj rendkívüli nagy fokát, mely ily nagyságban eddig gyermekkorodán talán soha még nem láttatott, s végre a beteg senyves kórvegyes küllemét, mely az irtóztatón bűzös elválasztás mellett első pillanatra mindenkivel rákos bántalmat gyanított, mi a daganat felületes szemlélésénél valószínűnek is látszott. Közlelebbi vizsgálatnál természetesen e fölcsereleés nem vala lehetéseges

Mi volt azonban ezen bántalom oka és származási módja? mely körülmények közremüködése által hágott ily véstteljes fokra? Oly kérdéseek ezek, melyek önkénynt merülnek föl mindenkinek. Ragályzás következtében jutott-e a leányka a takárhoz és másodlagosan a függőlyökhöz? vagy ismeretlen okból és önkénynt fejlődött e mindkét baj? Az utóbbi kérdése sokak szemében talán különösnek fog tetszeni; de nem lesz az minden orvos előtt, ki a gyermekgyógyászati mezején a legkisebb tapasztalattal bír s ennél fogva tudja, hogy mind hüvelytakár, mind függőlyök, minden ragályzás nélkül és önkénynt, vagy átfázás, bélférgek, tisztátalanság s több efféle okok következtében fejlődnek gyakran leánykáknál a gyermekevében. — A tudomány érdekében sajnáljuk, hogy e kérdésekre határozott feleletet nem adhatunk. Az ennek kiderítése iránt úgy a betegnél, mint szüleínél történt kutatások és kérdéseek mind eredménytelenek maradtak. Azonban betegünknek a fanosadáshoz közel álló koránál, valamint azon körülménynél fogva, hogy a leány baját eleinte oly sok ideig titkolta, míglen ily borzasztó fokra hágott, nagyon is valószínűnek látszik, hogy esetünk bármily nemű de egyenes ragályzásból vette eredetét. —

A gyógyeljárásra nézve nem ok nélkül kérdést intézhetnének hozzánk az iránt, valjon miért nem vétetett igénybe a függőlyök leedzéséhez az itt annyira javalt Middeldorpf-féle galvanocausticus készülék? Erre sajnálattal avval kényszerítetünk felelni, hogy intézetünk ilyennel nem bír; az egyetem sebészi klinikumának galvanocausticus készüléte pedig, melyet ns. Balassa tanár úr igen nagy készséggel e célra átengedni sziveskedett volt, azon időben, valamely a készülékben rejlı hibá következtében, megtagadta a szolgálatot, a sodronykacs kellőleg izzóvá nem lön, és ennél fogva betegünkön alkalmazásba nem vétethetett.

L A P S Z E M L E.

(K.Gy.) Az újszülöttek köldökvérzése.

Dr. Grandidier a „Journal f. Kinderkrankheiten“ 1859. évi 5—6 füzetében értekezik az úgynevezett önkényntes vagy önszenvi köldökvérzésekről, melyek a helyesen lekötött köldökcsinór mellett, vagy a köldökmaradvány leszáradta előtt következnek be, vagy a leszáradás folyama alatt, vagy a köldökheg képzése mellett lépnek föl és sem egyenes külsérelmek behatása, sem pedig később támadott köldöktaplók (Nabelschwämme) által nem tételeztetnek föl. Az értekezésnek 202 külföldi, névszerint amerikai irodalomból vett kóreset szolgál alapul.

Kórjelek: Rendszerint előposták nélkül áll be a köldökvérzés; előjelek gyanánt tekinthetők mégis némely eseteknél a sárgaság és a vérbomlás tünetényei (Dissolutions-

zustände des Blutes), különösen ha azok egy s ugyanazon családnál több eseteken köldökvérzéseek kíséretében tapasztaltatnak. 135 eset közt bekövetkezett a vérzés 38-szor a köldökmaradvány leesése előtt, 26-szor azzal egy időben és 71 ízben azután. Csak ritkán tapasztalhatni a vér kiömlését határozottan kivehető nyiladékból, ez többnyire a köldökcsinórból magából szívárog ki, vagy annak gyöközési helye (Insertionsstelle) körül lévő látszólag egészséges vagy fekélyes helyekből. Vagy szünetlenül szívárog a vér egészen halálíg, vagy kisebb-nagyobb félbenhagyás mellett. Ritkán (5 esetben) ömlött ki finom sugárban, még ritkábban (2-szer) ív alakjában túltúlt ki; a vér többnyire halványnak, megalvási képessége pedig csekélyebbnek iratik le; sokkal ritkább a visszeres köldökvérzés mint az ütérés. Életben azonban a megkülönböztetés, fájdalom, igen nehezen történhetik meg, annál kevésbbé, minthogy a magzatútaknak (Foetalwege) nyitva-maradása gyakran megengedi a visszeres és ütérés vér összevegyülését. 120 esetben beállott a vérzés ötöd napra a szülés után. Tartama nagyon különböző, némelykor korábban áll be a halál, mint sem azt a vérvesztés után ítélve várni lehetne. Legkorábban állott be a halál 1 órával, más esetben 3 órával a vérzés kezdete után. Rendszerint kimerülés és heveny vérhiányból jó létre a halál, más esetekben más szervekből vérzéseek, vagy aszkór, béllób, vízfej, pemphigus stb. következtében. A halál leggyakoribb kimenete a köldökvérzésnek, minthogy a betegek $\frac{5}{6}$ -da elveszett; legtöbbször 3, 9, 10 és 11-dik napon haltak meg.

Kórboncztan: Az aránylag gyér (32) és többnyire tökéletlen kímleletekből kiderül, miszerint gyakran a máj és függelékeinek korcs képződése van jelen és hogy nem csak a köldök edényei, de gyakran a többi magzatútak is nyitva maradnak. A köldökedények falai gyakran vastag, kemény és vöröseknél találtattak, vagy meg valának telve szenyves-barna vérpontokkal, vegyes s a falakkal lazán vagy szorosán összeragadt véralvadékokkal. A köldökviszér lobja 1 esetben az Arantius-féle visszeres vezetéken áthaladva folytatódott az alsó üres visszérig és annak betömeszelését eszközlé. Némelykor genyvér látszott a halálos kimenetelt eredményezni. 6 esetben takhártya alatti (submucöse) vérzéseek találtattak a bárzsing, gyomor, tüdök és húgyútak takhártyájában. Rendszerint minden szervben nyilvános vérszegénység vala felismerhető. A mondottakból kiderül, hogy a kórbonczai lelet igen kevesek kivételével nem nyújtott elegendő fölvilágosítást a köldökvérzés lényegét illetőleg.

Kórokok. Ugy látszik, hogy a finem nagyobb hajlammal bír a köldökvérzéseekhez. A köldökvérzéseekben szenvedő gyermekek egészségi állapota szülésnél többnyire megnyugtatónak tetszett, csak kevésnél tapasztaltattak már a szülésnél sárgaság vagy bőrkütegek. Sem a szülők, sem ezen gyermekek testvérei nem mutattak különös hajlamot bizonyos betegségek iránt. Örökölt hajlam (erbliche Disposition) sokkal kevésbbé szerepel ezen kóránál, mint a vérző-kóránál (haemophilie).

A köldökvérzéssel közelebből okozati összeköttetésben állanak: 1) sárgaság; 2) a köldökedények tökéletlen elzáródása. Az utóbbi körülményre nézve a szerző úgy vélekedik, hogy csak igen ritkán tekinthető a köldökvérzés közelebbi okának, s inkább csak mint előkészítő mozzanat szerepel, ha egyszersmind oly testalkati kórok (constitutionelle Erkrankung) vannak jelen, melyek a köldökedényekbeni vértömeszképződését (Thrombusbildung) gátolják vagy késleltetik.

A másodlagos köldökvérzéseek főoka gyanánt szerző szerint kóros vérvégület tekintendő, mely következőkből származik: 1) sárgaság; 2) a köldökedények kóros elváltozása; 3) a petelik és Botalli-féle vezeték nyitva maradása; 4) az anyának terhesség alatti túlságos vizivása (amerikai észlelet); 5) alcalicus szerek terhesség alatti túlságos használata; 6) az anya némely betvegyei, u. m. görvély, bujakór stb. valamint nyomor és szükölködés a terhesség alatt.

Kórisme: Óvakodni kell a fölcsereleéstől oly köldökvérzéseekkel, melyek a köldökcsinór tökéletlen lekötése vagy annak korai föloldásából származnak, vagy köldöktaplókból

veszik eredetüket. A köldökvérzés és vérző-kór (Bluterkrankheit) közti viszonyról szerző következőleg nyilatkozik: 1. Az önkényes köldökvérzések csak igen ritkán fordulnak elő a vérzési kórnál (haemophilie). 2. Rendszerint csak mulékony vérömlési vérvegyület (häorrhagische Diathese) következményei. 3. Ugy látszik, hogy az utóbbi szoros összefüggésben áll azon fejlődésfolyammal, mely alatt a magzatéletről történik az átmenet az újszülöttek légzési életére, s az utóbbinak bevégeztével megszűnik. 4. Lényegére nézve még ismeretlen, de úgy látszik, hogy rendellenes folyamatok által tételeztetik föl a májban, melyeknél fogva a vérképződés a májban hiányosan történik s a vér epealkatrészekkel vegyül, melyek megalvási képességét csökkentik. 5. A köldökvérzésnél főleg a hibás vérvegyület okozza elsődlegesen a vérzést; a vérzési kórál azonkívül hibás és kóros a hajszáledények szerkezete és működése (?) is talán többnyire megelőzi a kóros vegyületet. 6. Lehetne ennél fogva a köldökvérzést úgy tekinteni, mint a vérzési kór csekélyebb fokát, melynél a vérzési hajlam csak mulékony, és nincs kötve egész életen át megmaradó föltételekhez.

K ó r j ó s l a t. Ez egészben véve igen kedvezőtlen, mint-hogy a betegek $\frac{5}{6}$ -da, azaz 202 közül 169 esett áldozatul. Különösen kedvezőtlen jelek gyanánt tekinthetők: gyöngye testalkat, nagyfokú vérzés, a köldökdedények és a nagy hasvisszerek lobja, kivált genyvéres tünetekkel, a magzatútak nyitva maradása stb.

G y ó g y m ó d. 202 eset közt a köldökvérzés csak egy esetben állott el magától. A megelőző gyógmód (prophylaxis) igényli a terhes anyának erősítő szerelését oly családban, mely vérzésekhez hajlammal bír, továbbá a köldökzsinór óvatos leköntését s a hegedési folyamat fölötti szoros őrködést. Beállván a köldökvérzés, azt lehető leggyorsabban elállítani szükséges. E célra valók: 1) A helybeli vérállító szerek alkalmazása, u. m. a timsó, csersav, kreosot, Maphico, Catechu, kino, Ergotin, kolophonium, pokolkó, halvsavas vas, eczetsavas ólom, horgany, kénsavas réz, hideg stb. vagy egyedül vagy nyomkötéssel együtt. 2) Nyomkötés, nyomfoltok és ragtapaszból, betömészlés tépet és taplóval, hosszabb ideig folytatott ujjali nyomás, kúpidomú pelották általi nyomás stb. 3) Pokolkó vagy izzóvassali edzés. 4) Kötés (Ligatur). Belsőleg calomel, ricinusolaj, kénsavas szikéleg, vas, mákony, hígított ásványsavak, china, izgató szerek stb. kísértettek meg.

Az 1. alatt elősorolt vérállítók csak ritkán bizonyultak be sikereseknek nyomkötéssel összeköttetésben. Az izzóvassali edzés csak ott alkalmazható, hol a vér egyetlenegy pontból buzog; a pörk leesése után azonban gyakran ismétlődik a vérzés. A pokolkóval edzés néha használt nyomkötés mellett. A kötözés (Ligatur) háromféle módon történhetik: a) a közvetlen kötözés, hol a köldökdedények különválva leköntetnek; ez sok nehézséggel jár, s némely esetben kivihetetlen. b) A közvetett kötözés, midőn a köldökpúp előrehúzzatik s mindhárom köldökdedény egyszerre köntetik le; ez tapasztalás által szinte nem bizonyult sikeresnek. c) A kötözés tömegben (Ligatur en masse), melyet Dubois javasolt, még leginkább érdemel alkalmazást. Az e melletti eljárás következő: a gyermek oly helyzetben fektetik hátára, hogy a has kissé előáll; a műtő egy nyúlászajtút vezet harántul balról jobbra a köldök alapján a bőrön keresztül, úgy hogy csak a bőr maga, nem a hasfal, egész vastagságában szúratik át; egy tű körül vezetett fonal segítségével fölemeli a bőrt a köldökkel együtt, és egy másik tűt vezet az első alatt oly módon felülről aláfelé át, hogy az elsővel függőlegesen keresztődzék, minden tű körül most fonal vezetetik 8-as alakban s végre a köldök alapja is körülkerítettik fonallal. A vérzés rendszeren rövid idő múlva eláll; ha néhány óra múlva a szúrponctokból vérszivárgás tapasztaltatik, a tűk hosszában kis darabka nyomszivacs (Presschwamm) illesztetik a tűk végeire és erősen oda szorítottatik. A tűk eltávolítását legjobb azon időig halasztani, míg a pörk magától le nem válik. Ezen leköntési mód könnyen kivihető és igen biztos. Állandóan sikeres volt 8 esetben, pillanatnyira 7-szer, sikertelen 5 ízben. — Megfelelő belső szerelés s tápláló étrenddel összeköttetésben

az újszülöttek önkényes köldökvérzései ellen legbiztosabb szer eddig a tömegbeni leköntés. (*Jahrbuch für Kinderheilkunde* 1860. 4. f.)

(K.A.) Kikircs-cukor heveny csúz és köszvény ellen.

J o y e n s e a kikircset csúz és köszvény ellen oly hathatós szernek tekinti, a minő az iblany golyvák, és a vas sápkór ellen; továbbá oda nyilatkozik, miszerint a colchicum alkalmazásának eredménytelensége a készítmények hiányosságában keresendő. J. következő készítményeket használ:

1) Száraz kikircs vonatot (extract. sicc. colch) zárt edényben elpárologva.

2) Kikircs-cukrot, melyet 100 rész friss colchicumnedv és 500 rész cukorból készített, hasonlóképp zárt edényben szárítva.

Ezen cukorból belsőleg naponkint egy nehezéknyit ad 10 adagban (óránként 1 szemer); a vonatot pedig valamely zsiradékkal vegyítve, a fájdalmas részekre bedörzsölésül alkalmazza.

Két—három napi használat elegendő a köszvényes roham, 2—3 heti szerelés pedig a heveny csúz megszüntetésére. J. saját tapasztalásából a többi között azon következtetést vonja, miszerint a kikircs gyógyeredménye annak nem a belekire irányzott ingerlő sajátságában, hanem általában azon enyhítő hatékonyságban keresendő, melylyel a kikircs alja (colchicin) bír; ennél fogva a kikircs tört adagban s fokonykint emelkedő mennyiségben nyújtandó, hogy hashajtó hatása kikerültesék. (*Gaz. d. hôp. — Journ. de chir. et pharm.* 1860. Avril.)

(K.A.) Végbél-vérzés, mint a pöfeteg jele gyermekeknel.

N é l a t o n (*Traité de pathologie chirurgicale* T. V. p. 114) e tárgy felett következőleg nyilatkozik: Tartózkodás nélkül kimondjuk, miszerint mindannyiszor végbél-pöfeteget kórismérhetünk, valahányszor egy 7 éven alóli gyermeknél bizonyos mennyiségű vért látunk kifolyni a végbélből, miután az aranyerek ezen korban a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. Ezen állítást B r y a n t tapasztalatai is igazolják, ki a pöfetegek helyezkedésének megközelítő meghatározására nézve némi útmutatást ad. Ha a pöfeteg a zárizmokkal egyirányos magosságban ül, vagy előesik, úgy a vérzés gyakran folytonos; ha ezen tünet hiányzik, akkor magasabban van helyezve, 5 centimeter-nél fölebb azonban soha nem ül. Ezen pöfetegek többnyire szárazakkal bírnak s az ujjak segélyével könnyen kiszakíthatók, fogóval azonban biztosabban lecsavarhatók. (*Gaz. des hôpit.* 52 sz. 1860.)

(K.Gy.) Iblany tartalmú tej és savó mint gyógyyszer.

Miután a salzbrunni iblanytartalmú források gyógyhatása több kóroknál tapasztaltatik, a betegeknek 1856 óta oly tehene- és kecskéktől vett tej és savó adagoltatik, melyeknek vagy a jódvíz adatik italul, vagy a forrásból nyert só vegyítettik a takarmány közé azon célból, hogy tejjök iblany tartalmúvá váljon. B u c h n e r tanár egy kecskénél mely 3 héten keresztül naponta 2 nehezéknyi jodtartalmú forrás-sót kapott takarmányával, a tej vizsgálatánál iblanyt talált, azonban oly csekély mennyiségben, hogy az bizossággal nem határozthatott meg. — Mind a mellett állítatik, hogy az ily módon iblanytartalmúvá tett tej használata görvélyes küllemű gyermekeknel, kedvező eredményre vezetett. — (*Balneol. Ztg. Journal f. Kinderkrankheiten.*)

(K.A.) Alkati bujasenyv a vékonybélben.

Dr. M ü l l e r E. Erlangenben egy hártás tüdőlobban elhalt alkatilag bujakóros nő hullájának bonczolata alkalmával, azon bujasenyves hegjegyeken kívül, melyeket a méhüvely, gög, máj és mellhártyán talált: a v é k o n y b é l e n is fedezett fel hasonló hegedményeket. A talált két nagy vékonybél-heg, első tekintetre is szor-kint tűnt fel; mindketten egymástól 1 lábnyi távolságra teljesen elkülönítve, voltak s hus, izom és

takhártya boríték nélkül, egészen kemény, tömött, belsőleg sima, csikozatos hegszövetből (Narbengewebe) állottak, melyek miatt a bél két helyen $1\frac{1}{4}$ —2 hüvelyknyi széles öv által szorított össze.

Ezen bonczlelet eredményénél fogva a bujasenyvnek a bélhuzambani előjövetele valószínűvé válik. A talált heggyek a gümőkóros fekélyek hegeivel föl nem cserélendők: 1) Nagy felületük, simaságuk és tömörségüknel fogva, mert a gümőkóros hegek rendszeren egyenetlen felületűek szoktak lenni, egyébiránt ezen hegek környezetében az előrement gümőkóros folyamatnak nyoma sem mutatkozott. 2) Sajátságos helyzetüknel fogva, épen az éh és csipbél közepetti részén. Sem a vastag bélben, sem a tüdők és mirigyekben nem lehetett korábbi gümös kórfolyamatra akadni; a gyógyúlt gümők után fennmaradó fekély hege, duzzadt rostjainál és egyenetlenségénél fogva, nagyobb szűkületet hagyott volna maga után. Kül

sértésből sem származtathatók e hegek, valamint az átfuró gyomorfekélyt illetőleg szintén minden analogia hiányzik. (Frorieps Notizen 1860. 13.)

(P.Zs.) Sisakvirág festvény (T. acconiti) szemloboknál.

Blo dig bécsi szemorvos a sisakvirág festvénynek rendkívüli hatását észlelte fájdalmas belső szemloboknál és pedig a felhozott esetekből ítélve különböző eredetűeknél u. m. erőszakos, csuzos, köszvényes, sőt tán görvélyeseknél is. Különösen jelentve látszik, ha fájdalommal van párosulva. Egyébiránt több tekintélyek szerint hevítő szerekhez tartozván, vérmes, fiatal alkatoknál, heves loboknál ellenjavallatik, vagy legalább előleges vérvétel kívántatik. A használt adag 10 csep négyszer egy napra, s a kórjelek tüntével kevesebb. (Zeitschrift d. G. d. Aertzte z. Wien.)

T Á R C Z A.

Orvosi ügyeink.

— Tiszt. ügyfeleinkhez e lapokban intézett felszólításunkra, eddig három választ kaptunk; egyet már lapunk utolsó számában közöltünk, kettőt tiszt. olvasóink alább olvashatnak. A válaszok oly férfaktól jönnek, kiknek a tárgyban, melyről írnak, tapasztalataik vannak, véleményük e szerint előttünk annál nagyobb nyomatékkal bír. Mindegyike e válaszoknak a közegészségi ügy külön és pedig fontos oldalát érinti, tudniillik a megyei főorvosok állását, a törvényszéki orvosok szükségességét, s a közkórházak jövődöbeni fennállásának föltételeit.

A provisorium előtti időben, mint tudva van, az orvosi és közegészségi ügy élén az ország protomedicusa állott, ki a magyar k. helytartóságnál tanácsos s többnyire egyszersmind az orvosi egyetem igazgatója is volt. Ő a kormány által nevezetett ki. — A megyei, kerületi és községi orvosok csaknem mindenhol és mindenkor, ősi szokás szerint, a karok és rendek, vagy az illető városi testületek által választattak meg élethossziglan. — Saját törvényszéki orvosaink akkor nem voltak, s teendőik a megyei, községi vagy szükség esetén magán orvosok által teljesítették. — Közkórházakat honunkban ez időben szintén nem találunk, hanem polgári kórintezeteket városokban, hová idegent csak kész fizetés melett vettek föl, s nehány megyei kórápoldát, melyek leginkább utolsó időben, egyes megyei orvosok erélyes fáradozása következtében, közadakozás s megyei segélyzés útján jöttek létre.

Mi szakavatott ügyfeleink által a közegészség tárgyában teendő javaslatokra nézve lapunkban tért engedtünk; azért is egyelőre csupán azok nyomán, miket e részben hallani és olvasni alkalmunk volt, állítjuk össze azon kívánalmakat, melyeknek életbeléptetésétől a közegészségi ügy üdvös kezelését várhatni, s melyek úgy hazánk közigazgatási formájával és szokásaival megegyeznek, mint az egészségügyi személyzet állását és működésének sikerét biztosítani látszanak.

Ezen ügyfeleink által felhozott kívánalmakat következő pontokban foglaljuk össze:

1. Az orvosi és közegészségi ügy, mint alkotmányos országhoz illik, alapvonalaiiban országgyűlésileg törvény által szentesítessék. Mi ugyan nem hisszük, hogy a megyei hatóságok orvosait mint valaha, úgy ezután is conventionalis embereknek tekintsék; azt sem, hogy az egészségügyi hivatalnok befolyása és hatása tisztán személyes, önkívta tekintélyétől függjön, vagy hogy a hatóságok saját nemzeti kormányuk egészségügyi rendeleteit, ha épen inyök szerint nincsenek, simpliciter ad acta tegyék; de alkotmányos országban, hol minden rendeletnek törvényen kell alapúlnia, az önkénynek pedig lehetőleg kizárva lennie, az orvosi és közegészségi ügy kivételes tör-

vény kívüli állapotban nem maradhat, és merő ordonanczok által nem szabályozható. Az orvosi és közegészségi ügynek törvények által ép úgy biztosítva kell lenni, mint az igazságszolgáltatásnak. Így találjuk azt Angol, sőt némileg Franciaországban is.

2. A megyei és községi orvosnak az illető megye vagy község által jövőre is szabadon kell választatnia élethosszig, úgy hogy restauratio alá ne essék, hanem csak formaszertint itéletnél fogva távollíthatassék el hivatalától. A szabad választást a municipalis rendszer természeté, a hivatal állandóságát ennek függetlensége, a viteléhez megkívántató s nehezen megszerezhető tudományos képzettség, de még a hivatalra vállalkozó egyének anyagi subsistentája is megkívánják. A megyei és községi orvosnak, ki sem a megye és városbeli urak körül teendő udvarlás és gyógyítgatásra hívatva nincs, sem nagyrészt költött jelentések merő rubrikázásával be nem érheti, oly független állásának kell lenni, mind anyagilag mind erkölcsileg, mint a bírónak, hogy minden figyelmét tudományának, egész idejét akadály nélkül a közegészség ápolásának szentelhesse.

3. A tudomány mostani állása s a civilisált népeknél elfogadott lelkiismeretes igazságszolgáltatás tekintetéből a törvényszékekhez saját szakavatott emberek, orvosok és vegyészek alkalmazandók. A közegészségi és törvényszéki orvos tudománya egészen különvált. A lélektani, physiologikus, kórboncztanai és physikalis ismeretek, a tapintat és emberismeret, melyek e fontos pályán megkívántatnak, az egész embert igénybe veszik s csak hosszú gyakorlat által szerezhethők meg. Ezt nem szükség bizonyítanunk. A két működést egyiknek vagy másíknak kára nélkül egyesíteni ritkán lehet. Valóságos szakembert a gyakorlat tereén úgy, mint a tudományban, csak egy tárgyból találhatni, s nem átaljuk kimondani, miként az állam és társadalom érdekében feküdne, hogy a közegészségügyi vagy törvényszéki orvosi és vegyészhi hivatalért folyamodók, szakmájukból külön vizsgának vettetének alá, vagy hogy a tanrendszer terjedelmére s alaposságára nézve megváltoztassék, amint ez valósággal már több ízben tervezve is volt.

4. Az ország főorvosa állíttassék az összes egészségügyi ügy s az egész orvosi személyzet élére, ki hazánk első, független és felelős hatóságánál valóságos tanácsosi ranggal és befolyással bírjon. Ez postulatum azon ügy fontosságának, melyet képvisel, s melynek értéke a művelés terjedésével s tudomány hatalma és gyakorlati irányának gyarapodásával mindinkább nő és elismertetik. — Ha az egyetem az állam gyámnoksága alól felszabadúl s önmagát kormányozza, az igazgatói szerep, mely e hivatallal összekötve volt, fölöslegessé válik.

A nyugoti államokban az egészségügyi ügy kezelésére e hi-

vatalon kívül tanácsadó véleményező testületeket találunk — *Conseils d'hygiène, C. de salubrité publique, Boards of Health* —. Ezen egészségügyi tanácsok országosak és helybeliek; tagjaik orvosokon és vegyészeken kívül államhivatalnokok, építészek, mérnökök s más szakemberek. Az országos tanácsok tagjait a kormány nevezi ki, a helybelieket Angliában legalább a megyék és városok választják meg. Ily testület bizottmánya előtt történhetnék a följebb említett vizsga is, ha erről az egyetem és orvosi kar szervezetében gondoskodva nem volna.

5. A kórházak nálunk, mint följebb említők, helybeli intézetek voltak; Franciaországban államintézetek, Angliában szinte mind magán jótékonyok művei, mint pesti gyermek-kórházunk. Ezek egyszersmind orvosi iskolák, ha erre a törvény által szabadalmat nyertek, s a kórház. orvosok, kik ez intézetek pátrónusai által választatnak, tanárok. Mi óhajtanók, hogy ez nálunk is úgy lehetne, de miután nincs, az állam kötelessége nem csak gondoskodni a szegény beteg nép számára azóta keletkezett s közegészségünk előnyére hasznosan működő köz-kórházak fenntartásáról, hanem elő is segíteni azokat, kik e nélkülözhetlen menhelyek felállítására körül fáradoznak. A módjának meghatározása, melylyel a civilisatio és humanitás e szent céljának megfelelni lehetne, a törvényhozás és közigazgatás föladatához tartozik.

Az egészségi ügy szervezete s tanrendszerünk az 1848. év előtti időben nem ment oly átalakuláson keresztül s nem fejlődött azon fokra, milyennel közéletünk és igazgatásunk sok más ágaiban találkozunk. De a javaslatban és tettben dúskorszak itt is teremté az eszméket, kijelölé az irányt s megvetette a teendő alapját, és csak idő hiányzott, hogy a megkezdett mű korunk igényei és hazánk szükségzeihez képest ki is vitessék. E feladat számunkra maradt fenn, s megoldásához hozzá kell látnunk minden körülmények közt őszintén és lan-kadatlan szorgalommal.

Az orvostörvényszéki személyzet szükségessége.

Szeretett hazánk jobb jövőnek néz elibe, fiai kik ezentúl belügyeit vezénylendik, oda fogják minden igyekezetüket fordítani, hogy a magyar méltó helyet foglaljon el a művelt nemzetek sorában; ezen honfiakat nemes buzgalomokban elősegíteni mindenkinek szent kötelessége; ennek érzete jelen soraimnak egyedüli indoka.

Tudva van, hogy az igazságnak kiszolgáltatása számos esetekben orvostörvényszéki ismeretektől föltételeztetik, hogy az orvosi vélemény képezi az ily esetekben a legszigorubb ítélet alapját; világos tehát, hogy a bár miként szervezett ítélő bíróságnak oly szakavatott egyénekre van szüksége, kik képzettségöknél fogva legtöbb biztosítékot nyújtanak.

E tekintetben, dönthetlen elvnek tekintendő, a törvényszéki orvosannak önállósága, melynél fogva a legjobb gyakorló orvos sem képes azon tannak kivételére, ha azt különös tanulmányává nem tette; e szakmában folytonos gyakorlás kívántatik s a törvényszéki orvosnak a jogi elveket is kell ősmerni, míg ezeket a gyógyító orvos nélkülözheti; ezen elveknek ősmereite különösen szükséges a végtárgyalásoknál, melyeknél a törvényszéki orvos nem ritkán nagy közönség előtt adja ősmereiteinek vagy ezek hiányának bizonyosságát.

Miután tehát a törvényszéki orvostan, az orvosi tudományoknak külön ágát képezi, mely folytonos gyakorlatot igényel: az igazság pontos kiszolgáltatása érdekében elkerülhetlenül szükséges: az orvostörvényszéki munkálatakat a cézélra kirendelt külön orvosi személyzettől teljesíteni.

Ezen személyzetnek hiánya honunkban már a régiebb időkben is káros befolyással volt a törvénykezésre, mert az orvostörvényszéki látletek többnyire az e szakmára képtelen egyének által szerveztettek, a megyei főorvosok által szokásban volt felülvizsgálat a munkálatok hiányait nem pótolhatta; innen eredt a magas k. helytartótanácsnak 1845. augusztus 7-én kelt 135. számú s a megyékhez kiküldött azon in-

tézménye, mely szerint ezeket fölszólítja, hogy az orvostörvényszéki eljárásokban főforgó hiányokra és fogyatkozásokra való tekintettel az e részben tapasztaltokról és azoknak mi módon történhető legezészerűbb megszüntetéséről véleményes jelentést adjanak; — az 1848-ban megjelent „Orvosi tár., 12-ik számában közölve van Bihar megye főorvosának Dr. Zsogovics tisztelt ügyfelemnek e tárgyban irt jelentése, mely jeles értekezés zsínórmértékül szolgálhat azon szomorú állapotnak megítélésére, melyben az akkori orvostörvényszéki munkálatok sinlődtek; kitűnik ez a jelentés következő soráiból:

„Talán nem is szükség nagyon állitanom, miként épen nem csekély számuak az ugynevezett látletek, melyekben nemhogy logica vagy rhetorica lenne, de még csak grammatice sincsen, elannyira, hogy fordult már meg kezemben orvostörvényszéki irat, melyet voltaképen megérteni — nagyítás nélkül mondom — emberi tehetséget meghaladó dolog lett volna.“

Ezen jelentésnek tizedik pontjában szükségesnek tartja a nevezett megyei főorvos, hogy az orvosi személyzet egy járásbeli fő- és alorvossal szaporíttassék meg, kiknek kötelességök legyen az orvostörvényszéki munkálatokat teljesíteni.

Az igazságügyi miniszteriumnak 1858-ban hozott azon intézménye, melynél fogva az első bíróságu törvényszékek mindenikéhez egy törvényszéki orvos és sebész alkalmaztatnak, az említett fontos törvénykezési hiányt elhárította; ezen intézménynek köszönhető, hogy az orvostörvényszéki munkálatok szakmájokban jártas egyének által az igazság kiszolgáltatására mulhatlanul megkivántató pontossággal teljesítenek és hogy az orvosi tudományok ezen ága honunkban is fontosságához méltóan műveltetik. Ha tehát a régi hibás szervezetbe vissza ne akarunk esni, mely a törvénykezésre nézve szomorú befolyást gyakorolt: szükségesnek vélem a törvényszéki orvosi személyzetet elkülönítve a közigazgatási orvosi hivataloktól ezentúl is föntartani és azon állomásokat ideiglenes szervezetökből kiemelve, az illető egyénekre nézve örvendetesb alapokra fektetni.

Dr. Grosz Lajos,
törvényszéki orvos Nagyváradon.

Miskolcz, november 10-én 1860.

Engedje t. szerkesztő úr, hogy rég megszakadt levelezésem fonalát, egy kellemes hír közlésével ismét fölvegyem. Közkórházunk keletkezte óta (1856-ban) az elmebetegek mindig az összes betegszám negyedrészt képezék, így eleinte hol a beteglétszám 24 körül forgott, 6 — s jelenleg, midőn 90—100-ra emelkedett a betegek napi létszáma, 24 elmekóros egyén találkozik intézetünkben gyógyítás vagy ápoló őrzés alatt. Ily arányban szaporodása s folytonos növekedése az elmebetegeknek, ezek számára egy külön osztályt teremteni annyival inkább szükségessé tették, minthogy az eddig hiányzott elkülönzés miatt nem csak a még javúlható elmebeteg gyógyítása szerfölött nehezítették, s a gyógyíthatlanok vagy őrzőngők kellő elzárása gátoltaték, hanem a többi betegek is nyugalomukban, üdülésökben, szóval egészségök helyreállításában kimondhatlanul háborgattattak.

Senki sem érzé ezen kórházunk szomorú helyzet-viszontagságait annyira, mint ezen sorok írója, s így képzelheti minő örömmel sietek önnel tudatni, hogy közkórházunk egy szerény t é b o l y d á v a l gazdagodván meg, a közegészségi ügy hazánkban ismét egy lépéssel előbbre haladott. Ugyancsak a kórház kerti telken egy külön épület — a női osztálylyal egyhosszában, de attól egy 2 □ öles tér által elválva — építetett föl; van benne hat négyszögű szoba, mindegyik négy ágy kényelmes elhelyezésére alkalmas; a szobák egy másfél ölnyi széles zárt tornácra nyílnak, mely szinte fűthető s így szükség esetére az ápolókon kívül még itt is ny o l c z, tehát összesen 32 elmebeteg elhelyezhető; mind a szobák mind a tornác két egymástól tökéletesen elzárható egyenlő osztályra van felosztva, s három szoba a nők s ugyanannyi a férfiak számára van fenntartva. A széles hat ablakkal ellátott

kellemes tornász a kertre nyílik, s az elmebetegek mozgását vagy kilátását lehetővé teszi, anélkül hogy szabadon bocsátatnának.

Ezen nevezetes s még a távolabb vidékre nézve is nagy fontossággal bíró kórházunk kiegészítését ismét derék, hivatalos működésében fáradhatlan megyei főorvosunk dr. Schnirch Emil úrnak köszönhetjük, ki az elmebetegek aggasztó szaporodását látván környékünkön, évek óta meg nem szűnt egy tébolyda felállítását sürgetni, s valahányszor az eszme elvettetett, vagy kivihetetlennek nyilvánított, mindig újra meg újra felfogta, míg végre e nyáron a mi erélyes, a humanitás érdekei védelmében senki által magát felülmúltni nem engedő polgármesterünk, Jekelfalussy Lajos úr közreműködése által az ige testté vált, s az utolsó 3 hó alatt a fentebb vázolt tébolyda elkészült.

Az elmebetegekkel való bánásmód, abeteg ész s kedély kór- s gyógytana, magasztos tudományunk — az összes orvostan legsötétebb oldala; ne czáfoljanak meg ezen állításomért azok, kik az elmebetegek számára épített palotákra — örüldékre — utalva, számos fényesoldalú ellenadatokat felmutatni képesek; én a mindennapi orvosi gyakorlat viszonyát értem az elmebetegekhez, s ki csak egy párszor az évben elmebetegekkel találkozik, kikkel szemközt gyakran a legtapasztaltabb s kiképzettebb orvos érvágás s hányató borköféle majdnem egyetlen fegyverével az empirismus legridegebb magányába kivettetve érzi magát, minden bizonynyal velem együtt felsohajtand, s a szerény alakú de minél számosabb tébolydákat, mint e tekintetben egyedüli menhelyeket tekintendi, nem csak azért, mert egy búskomort vagy őrjöngőt valjon ki remélhetné máshol, mint egy tébolyda igényeinek megfelelő helyen sikeresen gyógyítani, de azért is, mivel csak ilyen intézetekben lehet a mai orvostan szellemének megfelelő elme- s gyógytani adatokat szereznii, melyek közzétételel vel ügytársaink, bár gyöngé horderejű, de mégis lélekkórtani gyakorlatukban érvényesíthető tapasztalmányokkal ismerkedhetnek meg.

Látja tehát t. szerkesztő úr, hogy kórházunk ezen újabb vívmánya az új kötelezettségek érzetét bennem elfojtani alig fogja, s ha idő s alkalom engedi az elme- s kórterén, mely becses lapjaiban némileg mostohán van képviselve, találkozni szerencsém leendő; úgyis utóbbi időben elmebetegeim sorsa alkalmul szolgált a Psychiatria újabb termékeivel megismerni, melyekből néhány becses jelentékeny virágzatot vagy éppen érett gyümölcsöt a mi kedves „Heti lapunk“ számára szakítani, tán nem egészen haszonnélküli munka leendő.

Amde míg én így a kórházi tevékenység alapján kéjelmes kórbuvárkodó tervek szövődésén gyönyörködöm, tán az egész vezetésem alatt álló intézet végpercei közelednek. Jól tudja ön, hogy mint valamennyi, hazánkban az utolsó évtizedben alakult köz-kórházak éltető alapját, úgy a miskolczinak is azon birodalmi sarkalatos alapszabály képezi, miszerint minden beteg, kór, nem, származás s betegség különbsége nélkül feltétlenül ápolásban s gyógyításban részesülvén, a kórházi napi díj minden fő után az országos pénzalapból (Landesfond) okvetlenül megtérítetik azon esetre, ha ön maga az ápolat beteg ügyefogyottsága miatt a kórházi díjt kifizetni képtelen. Kórházunk pénztári kimutatásaiból csakugyan kiviláglik, hogy az évi kiadások fedezésére a különböző országos pénzalapok 80—90 % -al járulnak. Ha tehát a jelenlegi nagyszerű politikai átalakulás folytán, melyhez annyi hazafiúi remény csatlakozik, a centralisatio elve köz-kórházainkra nézve is megszüntetnék, s a pótdók útján alakult országos pénzalap megyei házi pénztárakra (Cassa domestica) változtatnák át, akkor valószínűleg több kórház jövője, de minden esetre a miskolczie, melynek fölszerelésén kívül legcsekélyebb pénzalapja nincsen, kockázattalva lesz még azon esetre is, ha, mint nem kételkedünk, a városi vagy az újjá alakult megyei hatóság a szent ügyet partolván, egy városi vagy megyei kórház fenntartására kitelhető mérvben áldozni nem vonakodnék; hiszen városi vagy megyei kórház nem nyilvános köz-kórház, amattól követelni nem szabad, nem is lehet, hogy minden be-

te g a szó legszorosabb értelmében fölvetessék, ellenben oly kórház, hol ezen legfőbb és leghumánusabb elv zsinórmértékül nem vétetik a szükséges pénzalap hiánya miatt, s a felvétel csupán a városi vagy megyebeliekre szorítkozni kénytelen, oly szükkörű kórház mondom, bár jobb a semminél, azon követelésnek félig vagy épenségesen nem felelhet meg, melyeket a közegészségi ügy s az emberbaráti szeretet nyilvános köz-kórházakhoz jogosan csatolni szokott.

A „Heti lap“ mint egyetlen orvosi közlönyünk, hazánk újra szervezendő közegészségi ügy érdekében hervadhatlan babérokot szerezhethetne, ha késedelem nélkül a köz-kórházak kérdését az újra életbe lépendő alkotmányos megyei rendszer irányában szellőztetni kezdené, s ha sikerülne az eszmét népszerűsíteni s foganatosíttatni, hogy hazánkban a nyilvános kórházak országos intézetekké emeltetvén, ezután is a betegek feltétlen befogadását eszközölhetnék.

Dr. Popper József.

Válasz dr. Lyachovics úr „utóhangjára.“

Midőn a sokat emlegetett pályakérdések véghatárideje következtvén, az OHLapban megjelent javaslatokat átlapozandó volnék, ezen lap 31-ik számában igen tisztelt kartárs úr sorai akadtak előmbé „Utóhang a díjazott pályamunkákra“ felirással. A cikk éppen külföldön úttaztomban jelenvén meg, figyelmemet mindez ideig kikerülte, ezen körülménynek legyen szíves ön válaszom késedelmét tulajdonítani és semmi esetre sem udvariatságnak.

Válaszolni akarván, önkénytelen eszembe jut, mit I-ső Napoleon Franciaország történetéről mondott, hogy ennek vagy egy kötetben kell megírni vagy ezekben. Önnek sorai oly dúsak idézetekben, hasonlatokban, költői eszmékben, hogy ha ezekre és kivált alkalmazásukra nézve nyilatkozni akarnék: akkor ezer kötetet kellene írnom (bocsánat az auxesisért), azonban a lap tere, az olvasók ideje drága és így csak egy kötetet írok.

Egy hasonlatra azonban lehető balmagyarázatok tekintetéből kénytelen vagyok megjegyzésemet kinyilatkoztatni, t. i. hogy a Nero és udvaronca közti eset meg az OHL. pályakérdési ügye közt nem bírom az analogiát fölfedezni, miután a jus boni suppositi nyomán nem tehetem föl tisztelt kartárs úrról, hogy csekély személyemet az udvaronczsal hasonlítsa össze és elhigye felőlem, miszerint szándékosan és javamra az OHLapot oly dilemmába akartam volna hozni — ha tudtam volna is.

Mi a cikk érdemét illeti, ismét az udvariasság kötelességénél fogva nem vonom kétségbe tisztelt kartárs úr jogát az alapos szakismeret magaslatáról engemet tapasztaltaim egy kétségére figyelmeztetni, sőt tartalék nélkül elismerem, hogy az e nemű tapasztalatoknak mindez ideig egységénél vagyok; a mennyiben azonban ezen egy eset alkalmából néhány elme- s kórteréről szóló munkát lapozgattam, melyeket még nem tekinthetek a bibliothekák roppant temetőjének halottjainak, már ezekből — nem lévén joga senkinek valamely író jóhízeműsége fölött fontos okok nélkül kételkedést nyilatkoztatni — már ezekből jutottam a meggyőződésre, miszerint a busongás legtöbb esetében átmeneti szakot képez egy más elme- s kór alakba.

A kórisme módjára nézve véleményem az, hogy minden orvos annyi kérdést vet föl elméjében, mennyi ismereteiből folyik, többre senkit sem lehet kötelezni — különösen arra nem, hogy tevékenységét egy ismeretlen specificus változásra alapítsa; de továbbá arra sem, hogy midőn — ha nem is a tudomány, de minden esetre — véges eszes sorompóit érinti, egy kezeügyében eső consiliumon kívül még mindazokat consultálja, kik magokat a tudomány képviselőiül tekintik, ha mindjárt e mulasztás miatt azon naivságba esik is, hogy benne valamely a kórfolyamatban létrejövő változás nem csekély csodálkozást gerjessen.

Egyébiránt, ha a tisztelt kartárs úr a díj kiosztására nézve tesz kifogást, higgye meg minden álszerénység nélkül magamra nézve önnel szavazok, de engedje meg óvást tennem ha oly következtetéseket tulajdonít nekem, melyeket nemcsak nem állítottam, sőt megezáfolni igyekeztem. Valóban roppant stylus gyöngeséggel kell magamat vádolnom, ha egy oly figyelmes olvasó, mint milyennek kartárs urat föltételezem, soraimból azt volt kénytelen következtetni, hogy a látszó sikert föltétlenül a jodnak tulajdonítottam; de épen kétségbeejtő, ha soraimból még az is olvasható, hogy a jod sikeréből következtettem a kór bujasenyves voltára, holott pedig ezen állítvány ellenébe mindazon tényeket igyekeztem magam is érvényre juttatni, melyeket kartárs úr fölemlit — sőt némely másokat is. Annyi bizonyos, hogy ezen tévtannak nem volt szándékom hódolni.

Mindezekután úgy látszik nekem, hogy tisztelt kartárs úr ellenvetései csak félreértésből erednek, s ha már szíves volt ön szerény cikkemet figyelmével szerencsétlenni, nem fogja talán kimélytelenségnek venni a kérést, hogy azt még egyszer átolvassni szíveskedjék.

A tanulmány kiinduló pontját képező kóreset további lefolyásáról csak keveset tudok mondani. Midőn a parádi fürdőből a beteg hazatért, őt azon állapotban találtam, mely a „Tanulmányban“ leírva van: Észtehetsége annyira rendben voltak, hogy bonyolodottabb gazdálkodási ügyeiről is rendelkezhetett, testi egészsége a legjobbnak látszott. Nehány hónap múlva értesültem arról, hogy a beteg egy kuruzsuló kezelése alá adta magát. Nem tartván a gyakorló orvos föladatát ugyanegynek a pásztoréval, t. i. az eltévedt juhokat visszatéríteni, ily esetben nemlegesen véltem magamat viselendőnek. Nehány hét múlva egy rokon által fölkérettem, hogy az ismét rosszul lévő beteget Balassa tanár úrnak ajánlanám, mit készséggel meg is tettem. Ugyanazon rokon értesített később arról, hogy a beteg Schwarzer úr intézetébe vétetett föl, míg később pedig a beteg haza hozataláról és nem sokára bekövetkezett haláláról.

Ha dr. Lyachovics úr szíves leend igénytelen soraimat átnézni, úgy hiszem meg fog róla győződni, miszerint azok nem a czélra irattak, hogy az orvosi közönség elébe egy gyógyított beteg vezetessék: hanem hogy vázoltassék az agy bujakóros bántalmairól szóló tannak jelenleg elfogadott álláspontja. — Kartársi tisztelettel maradok

Nagy-Kálló, october 31-én 1860.

Dr. Korányi Frigyes.

V e g y e s e k .

— A budapesti orvosegylet f. hó 10-én tartott gyűlésében dr. Bene Ferencz múlt évben elhunyt Eckstein Frigyes érdemteljes, buzgó és lankadhatlan szorgalmú ügytársunk felett számos ügytársak s a megboldogult barátai jelenlétébenemlékbeszédet tartott, melyet legközelebbi számaink egyikében t. olvasóinkkal közölni fogunk.

— Az orvosi pályadíjak összegének növelésére dr. Bódog Albert Szalontai városi orvos 10 o. é. frtot szíveskedett beküldeni, s ily nemes ügyhöz jövőre is tehetsége szerint hozzá járulni kíván. — Gyurkovszky István sebész, szülész, mr. ker. orvos Csermőn hasonlóképen 1 o. é. frtot adakozott s pályadíjak növeléséhez jövőre is évenként legalább ennyivel szándékozik járulni. Köszönet közügyünk nevében. — Gy. úr az anyagit a szellemivel egyesíteni óhajtván, buzgón ajánlja a szellemi egyesülést, egyetértést s az orvosi ügy középponti képviselétét.

— A m. helytartóság rendelete következtében Wagner János egy. tr. nevezetett ki helyettes tanárnak a belgyógyászatból a sebészek számára; segédje Kurz G — A magyar nyelvet nem értő tanároknak megengedettett tantárgyaikat latin nyelven előadni; ugyan e tanok magyar előadására ideiglenesen következők nevezettek ki: az általános kórtan,

gyógyszertan és gyógyszerismeré Discher tanár; az állattanra Kovács Gyula; az ásványtanra Szabó József, a vegyészetre Thann Károly vegytudor.

□ Tudni fogják bizonyosan t. olvasóink, miszerint a múlt nyár és ősz folytán a testvér fővárosban uralgott vörheny-járvány, gyermekeink számát néhány százzal megkevesbbité. Ezen, helybeli orvosaink figyelmét nagy mértékben igénybe vevő járványról Dr. Hoffer budai ügyfelünktől következő tudósítást vettünk.

„Rendkívül változékony időjárás és a hévmérő nagyfokú ingadozása után, már julius havában jöttek elő egyes vörheny esetek, melyek gyorsan terjedtek s főkép a külvárosokban, legkivált pedig a rácz-városban uralkodtak; a járvány augusztus végével és sept. elején érte el erejének s kiterjedésének legnagyobb fokát; ez időtől fogva alábbhagyott s október végével majdnem teljesen megszűnt.

„Ezen járvány a kütég rendellenes föllépése, a száj és torok takhártyáin gyakori zsebre (aphta) képződés, és nem csekély fokú halandósága által tűnt föl, mely utóbbi körülmény részint a szülők gondatlanságának, részint a roncsoló torokgyíknak (angina diphtheritica), részint a vesék megtámadtatásának, részint pedig a következményi vízkórnak tulajdonítandó. A gyermekek nagyobb része orvosi ápolás teljes hiányában halt el.“

— A pesti szegény-gyermekkorház igazgató választmánya a múlt hó folytán választá meg az intézet számára a segédorvosokat. Az egyik állomást dr. Kocsis Alajos ügyfelünk, külföldön tett másfél évig tartó utazásából történt megérkezése óta szerkesztőségünk egyik tagja, a másikat dr. Barbás József eddigi második segéd nyeré el. — Mindketten egyenlő ranggal és fizetéssel fognak bírni.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. november 8-tól novemb. 14-ig ápolott betegekről.

	Felvéte.			Elboocs.			Meghalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülő nő	gyermek	elmekór.	Összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Novemb. 8-án.	16	4	20	13	6	19	—	—	—	285	238	1	—	15	539
„ 9-kén.	10	4	14	2	—	2	—	—	—	293	242	1	—	15	551
„ 10-én.	9	6	15	13	16	29	2	1	3	287	231	1	—	13	532
„ 11-én.	11	5	16	15	1	16	2	1	3	281	234	1	—	13	529
„ 12-én.	21	6	27	8	7	15	2	2	4	292	231	1	—	13	537
„ 13-án.	20	10	30	15	7	22	—	—	—	297	234	1	—	14	546
„ 14-kén.	14	3	17	6	2	8	3	2	5	302	233	1	—	14	550

E héten a létszám növekedett, a takáros bajokon kívül sok váltóláz és sárgaság észleltetett. A halálozás számosabb volt.

Szerkesztői levelezés.

Dr. B. úrnak Szalontán. A küldemény tévedésből került a kiadói hivatalba, honnan azt csak e két folytán kaptuk meg.

Dr. R. úrnak Sárváron: A lapot megrendeltük.

Dr. K. A. úrnak Miskolczon. A levelet köszönettel vettük s legközelebb közlendjük.

A d a k o z á s o k .

Szemevilágát veszített dr. Répáczky részére adakoztak Szalontán: ifj. Ercsey Sándor ügyvéd 1 frt, Balogh Imre 30 kr, ifj. Nagy József 30 kr, Mezey Jeromos polgármester 50 kr, Trajánovits Ede gyógyszerész 1 frt 50 kr, Braun Fülöp sebész 1 frt, Benedikty mérnök 30 kr, Bartalis Lajos 50 kr, Szombathely Gyula 40 kr, Szingey Aladár 50 kr, Borrha 50 kr, Gabányi János cs. k. segéd sz. bíró 2 frt, Hólnagy Mihály jegyző 1 frt, Toperczer Miklós sarkadi polgármester 1 frt, ifj. Markovics Antal 2 frt, Kenyeres János földbirtokos 1 frt, Markovits Dénes 1 frt, Sternthal Adolf 1 frt, dr. Bódogh 4 frt 20 kr; összesen 20 frt — kr. o. é.

Lapunk 37-ik számában 309 „ 20 „ „

Egész összeg 329 frt 20 kr. o. é.

Előfizetési ár: helyben 4 frt. 50 kr., egész év 9 frt. ideken felév 5 frt. egész év 10 frt. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetések bérmentesen küldendők. Hirdetések közöltetnek soronként 14 újkért.

Megjelenik minden vasárnap. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Derólyantéza 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Negyedik évfolyam.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: dr. Markusovszky Lajos. Kiadó: Müller Emil.

Tartalom: Pödrődő fonalóc (Trichina spiralis), Leuckart után. — Könyvismertetések. Dr. Linzbauer F. X. Codex sanitario-medicinalis Hungariae. Ismerteti Kátai G. — Dr. L. Türek Prakt. Anleitung zur Laryngoscopie. Dr. Balogh K.-tól. — Lap szemle: Villam húgyhólyag hűdés és hurut ellen, Petrequin-től Vilanymérgezés Reveil-től Apróbb szemelvények. Tárca: Az orvos tanuló ifjusághoz. — Eckstein Fr. orvos tr. életrajza, Dr. Bene Ferencztől. — Vegyesek.

PÖDRÖDŐ FONALÓCZ (Trichina spiralis),

egyike az ember izmaiban tenyésző s reá nézve legveszélyesebb bélférgeknek.

Az emberben tenyésző fonalférgek (nematoidea) ezen legkisebbike, mely J. Hilton londoni demonstrator által már 1832-ben fölfedeztetett, de melynek nevét s határozottabb leírását Owen angol boncznok csak 1835-ben ismertette meg, újabb időben 1860-ban egy elég terjedelmes értékőzés tárgya lett, melyet a kitünő természetbúvár dr. Leuckart Rudolf giesseni tanár tett közzé.* Azon fontosságnál fogva, melylyel ezen, az ember minden állati izmaiban előjövő bélféreg a gyakorló orvosra nézve bír, jónak véltük ezen értékőzésből a tudni-méltót t. olvasóink számára összeállítani. A fontosság Leuckart következő szavaiból (i. h. 53. l.) legjobban kitűnik: „Kísérleteim első váratlan eredménye ólta nem kételkedtem, miszerint a trichina épen nem tartozik az emberitest ártatlan vendégei közé, hanem hogy azt annak legfélelmesebb (furchbarsten) ellenségei közé kellsorolni.“

Hilton (1832) a trichina első fölfedezője, egy 70 éves ember mellizmaiban apró fehér testecsekkel találta nagy mennyiségben, melyek 1/5 vonalnyi mekkoraságú tömlők (Kysten) gyanánt tűntek fel, s melyeknek tartalmát 1—1/2 vonalnyi hosszú csigaszerűen csavart — pödrödött — fonalférgek képezték.

Owen (1835) ezen állatkáktól, miket ő trichina spiralis-nak első nevezett el, még minden világos állati szervezetet megtagadott, azt írván róluk: tubo intestinali, genitalibusque inconspicuis.

De már a reá következő évben Farre angol búvár kimutató, hogy Owen vizsgálatai hiányosak, s hogy e fonalócok három szakaszú bélhúzzammal s oly

szervvel bírnak, mit petefészeknek (ovarium) kell tartani.

Az angolok fölfedezéseit nem sokára azután anémet búvárok is igazolták; nevezetesen Henle (1835) az apró izomtömlők főregtartalmát, és Bischoff (1840) a férgek bonyolodott alkatát.

Elvégre 1851-ben Kölliker és Siebold Zeitschrift für wiss. Zoologie czimű folyóiratában a fonalóc boncz-tani monographiája jelent meg Luschka-tól.

Luschka értekezése két állitmány által tűnt fel leginkább, melyeknek egyike igaz, másika hamis volt. Igaz az, miszerint az állat vékonyabb testfele a mellső rész, és nem a hátsó, a mint ezt az előtt hitték hamis, hogy a fonalócznak szája és alfélnyilása nincs, hogy ennél fogva elől-hátúl vakon végződik; mi Farre tana irányában valóságos visszalépés a trichina ismeretében.

Ezt azért hoztuk fel, hogy megmutassuk egyrészt azt, mily lassan és ingadozva halad néha valamely állat ismerete; másrészt azért, hogy figyelmeztessük olvasóinkat az észlelet nehézségeire, melyek miatt még oly kitünő görösövizsgáló is mint Luschka tévedhetett.

Minden eddig fölemlített vizsgálók 1832—1852-ig, a trichinat tökéletesen kifejtett, önálló állatnak hitték, ámbár annak támadása és szaporodása előttök még megoldatlan rejtély volt.

E rejtélyességet még inkább növelte a fonalóc csak egyes ritka esetekben előjövetele, minél fogva azt inkább csak bonczolathoz előforduló pathologikus curiosumnak tekintették, s az emberi szervezetre nézve, melyben azon ideig kizárólag találtatott, teljesen jelentéktelennek (!) tartották.

De a kísérletek, melyek általán az egész bélféregtanban hatalmas reformot idéztek elő, névszerint Küchenmeister-nek kísérletei a hólyagfarkok (cysticercus) átalakulására nézve galandócokká (taenia), a trichinát illető nézeteknek is lendületet adtak s új döntő kísérletekre vezettek.

Karöltve a fonalóc-ismeret ezen állat-kísérleti lendülettel, s értéket kölcsönözve ennek a gyakorló orvosra nézve is, járt Németországban azután tett

*) Untersuchungen über Trichina spiralis, zugleich ein Beitrag zur Kenntniss der Wurmkrankheiten. Von Prof. Dr. R. Leuckart. Mit 2 Tafeln. 1860. Leipzig und Heidelberg C. F. Winter.

(Virchow, Zenker) azon észlelet is, hogy a trichina embereknél sokkal gyakrabban jön elő, mintsem ezt egyelőre hitték, s hogy az izmoknak csak a hullabonczolásnál szokásban lévő elhanyagolása oka annak, miért becsültetett oly kevésre a trichina kártékony volta.

Virchow bebizonyítja *) hogy a fonalócz épen oly gyakran, sőt gyakrabban fordul elő mint a hólyagfark. — Zenker kimutató **) hogy 136 bonczolatnál 4 trichina-estet észlelt (és csak egy cysticerust és echinococust), hogy eszerint 34 halottra egy fonalócz esik. Leuckart-nak, ki a hullákat csak kicsiny, tehát nem gazdagon ellátott boncztermékből s a boncznokok szívességéből kapta, tíz év alatt ötször volt alkalma a fonalóczot emberi testben vizsgálat alá vevetni.

Ezen aránylag gyakori előjövétel — mely valószínűen még sokkal jobban annak fog bizonyulni, ha a gyakorló orvosok minden előforduló bonczolásnál, kivált oly esetekben, midőn csúszban (Rheuma) szívlobban, úgynevezett heveny köszvényben (acute Gicht) és tárgyilag homályos hagymázban (typhus) elhalt betegek hullai kerülnek vizsgálat alá, figyelmeket az izmok átkutatására fordítandják — kapcsolatba hozva a trichina támadása és szaporodása rejtélyes viszonyaival, és azon fejlemtani (morphologisch) körülménnyel, hogy e fonalféreg a hólyagfarkok módjára mindenkor tömlőkben találhatók: a hólyagfarkok (cysticerus) és galandóczok (taenia) közt létező s Küchenmeister és Siebold által bebizonyított összefüggés kimutatása után, mintegy logikai kényszerűséggel azon gondolatra vezettek, hogy a szintén mindenkor betokozva előjövő trichinák sem lehetnek önálló állatok, hanem hogy csak az emberi test valamely már ismert vagy még eddig ismeretlen fonalféregnek fejlődési szakaiúl tekintendők.

Mint hogy Küchenmeister kísérleteiből továbbá kitűnt, hogy a galandóczkór (Bandwurmkrankheit) legtöbb esetben borsókás (finnig) disznóhús élvezete által föltételeztetik, a trichina szaporodása viszonyainak s azon módnak, melyen az emberi szervezetbe juthat, okvetlenül föl kelle ébresztenie a gyakorló orvosok figyelmét, azon valószínű természetrajzi hasonlóságnál fogva, melyet a trichinák s a borsókák és galandóczok közt találunk.

Az alak hasonlatossága s a trichina belső szervezete legnagyobb összefüggést gyanítottak közte s az indafej (trichocephalus, Peitschenwurm) közt, mely fonalféreg, mint tudjuk, leginkább a hagymázban szenvedő betegek vakbelében fordul elő, s Küchenmeister ez oknál fogva a fonalóczban az egyenetlen indafej (trichocephalus dispar) fiatalkori állapotát vélte föl ismerhetni.

Az angol buvár Leidy-nak azon észlelete hogy fonalócz a sertések izomhusában is jön elő, s az Amerikában általán elterjedt vélemény, hogy az

ember nyers disznóhús élvezete által indafejre tehetőszert, hasonlóképen Küchenmeister-nek elméleti nézete mellett látszottak szólni. E nézet általános tetszésben részesült s a trichinát gyakorló orvos előtt új fontossággal ruházta föl.

Hanem itt csupán a kísérlet dönthette el tudományosan a dolgot.

Valamely e célra alkalmas állat etetése által, fonalóczot tartalmazó hússal, ebben indafejnek kellett támadni, ha Küchenmeister-nek igaza volt. Mert ha a trichina valósággal csak a trichocephalus fiatalkori állapota, a mint ezt K. hiszi, úgy annak ott indafejjé épen úgy ki kell fejlődnie, mint a cysticerus cellulosa emberben borsókás disznóhús élvezete után galandóczzá (taenia solium) fejlődik ki (Küchenmeister hirneves kísérlete).

Másrészt ismét a trichocephalus tojásainak alkalmas „gazdávali“ (Wirth, Woththier, lakállat) föltétele által izom-trichinának, azaz betömlözött, izmokban tenyésző trichophcephalus fiának kellett támadni, s e mellett természetesen még a kísérlethez használt állat gyomrába bevitt férgek (s illetőleg tojásaik) vándorlásának az izmokba kiderülni.

Ha mind a két említett kísérlet várt eredményhez vezetendne, akkor a zoologikus összefüggés a fonalócz és indafej, mint ennek fiatal- és felnőttkori állapota közt, megczáfolyhatlanul ki volna mutatva; — ha ellenben a kísérletek azt mutatnák, hogy a föltételezett trichinák nem trichocephalus, hanem más nemileg kifejlett fonalféreg támadt, akkor be volna bizonyítva, hogy a trichina más, eddig ismeretlen féreg fiatalkori állapota.

Leuckart a tudományos trichina-ismeret mind ezen követelményeinek, igen szép és sikeres kísérletei által iparkodott megfelelni s ezek közlése legnagyobb részét képezi azon monographia tartalmának, mely jelen közlésünknek alapul szolgál.

Herbst *) Göttingában 1851—52-ben tett hasonló kísérleteket. Ő ugyanis egy borznak trichinát tartalmazó húsát kutyákkal étette fel, eredményül azonban nem trichocephalust, hanem ismét fonalóczzal megrakott izmokat kapott. Ez látszólag Küchenmeister állítása ellen szóló eredmény volt.

Virchow **) hasonlóképen a párisi t. akademiához irt levele szerint, kutyákkal étette fel a trichinát tartalmazó húst; ő eredményül 4 nap múlva a kísérletnek használt kutya belében számtalan apró fonalférget talált, melyek nem indafejek, hanem világosan nemileg kifejlett, vagy legalább a nemi kifejlődéshez közel lévő fonalóczoknak látszottak.

Ezen eredmény — így előállítva — szintén Küchenmeister ellen szólott, ha csak azt nem akarták fölvenni, miszerint ezen apró trichinához hasonló fonalféreg, talán még később az indafejek ismert alakját fölvehetik.

*) L. Archiv für path. Anatomie 1860. XVIII k. 330 l.

**) L. Archiv f. path. Anat. 1860. 5 f.

*) Nachrichten v. d. Univ. und. königl. Gessell. d. Wissenschaften zu Göttingen, 1851 19 sz.

**) Comptes rendus 49 köt.

Virchow és Herbst etetési kísérletei nem vezettek döntő eredményhez a Küchenmeister által fölállított állattani összefüggésre nézve a fonalóc és indafej között.

Azonban Leuckart három sorozatban kutyák, malacok és házi nyulakon tett kísérletei, tudományilag egészen biztos tapasztalatokat szolgáltatnak, melyeknek főbb részeit a következő pontokban állítjuk össze:

1. A trichina spiralis fiatalkori állapotja egy eddig ismeretlen kis fonalféregnek, melynek faj-neve ezentúl is trichina legyen.

2. Küchenmeisternek azon nézete, hogy a trichina — mint fiatalkori alak — a trichocephalus-hoz tartozik, mint valótlan elvetendő, miután a fonalócból fejlődő nematoideák a trichocephalustól állattaniilag egészen különböző lények, melyek — mi az állattani egyediségre döntő — a tojások és zoospermák jelenléte által, némileg érettek, tehát tökéletesen kifejtett — sui generis — állatoknak tűnnek fel.

3. A némileg érettek trichina, t. i. azon némileg kifejtett fonalféreg, mely a soha tojással és zoospermával nem bír, tehát éretlen betömlözött izom-trichinából fejlődik, mint bél-trichina, fiatalkori állapotának, az izom-trichinának ellenébe állíthatatik, miután csupán csak a bélhuzamban találhatik, még pedig számos melegvérű, kivált emberek és emlős állatok belében.

4. A bél-fonalóc állandóul nagy mennyiségben jön elő.

5. Már másodnapra, az izom-trichinának valamely alkalmas állat általi fölemésztése után, azokból a beburkoló tömlő fölolvadása után némileg érettek trichinák fejlődnek ki.

6. A bél-fonalócok elevenszülők s a parányi embriók hatodnapra peteburok nélkül születnek.

7. Az újdonszülött ébrények azonnal vándorlásnak indulnak, átfúrják a belek falzatait s a test üren át egyenesen gazdájuk izmaiba jutnak, hol kedvező föltételek mellett, az eddig ismert betömlözött izom-trichinák alakját veszik fel.

8. Ezen, Leuckart által boncztanilag bebizonyított vándorlásból könnyen megfejtetheti, mint fertőztethetik meg valamely állat, és így az ember is izom-trichinával, fonalócot tartalmazó hús élvezete következtében. A fölemésztett fonalócok t. i. a bélben bél-trichinák alakulnak, melyeknek fiai az izmokba vándorolván, izom-fonalóczokká válnak.

9. A vándorlási utakúl a belekből az izmokba: az izomközi sejtszövet-tömegek vannak kijelölve, s a vándorlás legközelebbi czélját a has és mellüregtet övedző izmok teszik. Az első trichina eset, mint följebb említők, a mellizmokban tapasztaltatott.

10. Azonban a trichina-beteg állatnak minden állati izmai megtelhetnek fonalóczokkal.

11. Az izmok beljében a bevándorlott trichina-ébrények már 14 nap múlva elérik a pödrödő fonalóc ismert nagyságát és szervezetét.

12. A tömlő képzése, melyben az izom-fonalóc mindenkor beburkolva találhatik, kórtani folyam,

s a féreg bevándorlása következtében megfertőzött izomköteg megbetegedett sarkolemmájából indul ki. Eszerint a régebben felállított nézet (Bischoff, Vogel, Luschka), mely szerint a tömlő egészben, vagy csak annak belső rétege, a trichina lényeges és kiegészítő részét képezné, egészen elvetendő.

13. A trichina porontyok tömeges bevándorlása, embernél tehát a trichinát tartalmazó hús élvezete gyakran veszedelmes, sőt néha halálos jelenségeket is hoz létre. Ilyenek: hashártyalob (peritoneitis) a bélfalzat átfúródása következtében; béllob (enteritis) hártvás (croupos) izzadmánnyal, mely hol ezafatok alakjában kiküszöböltetik (házi nyúlaknál), hol genynyé (és sókká) átalakul; fájdalom és hűdések a bevándorlás által megfertőzött izmok elroncsolása folytán.

A fönnebbi 13 sz. alatt felhozott tények a gyakorló orvost érdeklik, s mi ez érdeket nem véljük jobban felkölthetni, mint a szakavatottak (Virchow, Zenker, Leuckart sat.) azon állításának fölemlítése által, melynél fogva ők azt hiszik, hogy sok rejtélyes kór, mely eddig a zsigerekben kórtanilag be nem bizonyítható ok nélkül halálossá vált, ezentúl az izmok vizsgálata által — valjon nem váltak-e trichina-gyarmatokká — tudományosan meg fog fejtetni és földerítettetni. Ez állítás alaposságára nézve, csak lapunk ez évi 20. számában közlött Zenker azon esetére utalunk, hol egy állítólag hagymázban meghalt szolgálóleánynál, a halál utáni vizsgálat nem ezt, hanem a fonalócot mutatta ki nagy mennyiségben.

Az ember trichina általi megfertőzésének módját Leuckart munkája 50 és 51 lapján bőven adja elő; a válasz lényegét következő tétélekben fogjaljuk össze:

1. Az ember más állatok érettek bélfonalóczával fertőztethetik meg.

Miután a bélfonalóc épen oly állatoknál jön elő, melyek az ember közelében élnek (házi nyulak, egerrek, tyúk), s melyekkel a legbarátságosabb lábón áll, tágadni nem lehet, hogy a megfertőzésre alkalom van. De a megfertőzés ezen módja kétségkívül ritka, s az ekképen emberbe jutott trichinák száma csekély.

2. Az ember rendszeren nyers, fonalóczal telt hús fölemésztése által fertőztetik meg.

Azon körülmény, hogy az izomfonalóc sertések-nél előfordul, s hogy az emberek ezek nyers húsát kedvelik, megfejtésül szolgál a fertőzés ezen módjának.

A fonalóc gyakrabbi előjövetele az északi tartományokban (Anglia, Dánia, Északamerika) mint a déliekben összhangzásban van ezen nézettel, mert az elsőbbiek lakói nyers disznóhússal bővebben élnek.

Füstölt vagy főtt disznóhús, melyben a trichinák mindenkor halva találattak, az élvezőre nézve semmi veszélylyel nem jár, mit a sonka és kolbász kedvelők megnyugtására jegyzünk meg.

A megfertőzés ezen második módjánál a bevett trichinák száma akkor is nagy, midőn a fertőzött hús-nak kis mennyisége fogyasztatott el.

A pödrödő fonalóc boncztani viszonyait

Leuckart említett munkája 44—49 lapján adja elő, s nekünk azon olvasóinkat, kiket a tárgy érdekel, a szép kömetszvényekkel ellátott eredetire kell utalnunk. Gyakorló orvosra nézve ezen részletek különös érdekel nem bírnak; ő reá nézve elég azt tudni, mit már följebb elmondunk: hogy a trichina belső életműve-zete nem oly egyszerű mint az ázalagoké, milyenek azt Owen hitte, hanem hasonló a fonalférgek (Ascaris, Strongylus), különösen a trichocephalus szerveze-téhez. A trichina tehát külön bélhuzammal, szájjal és alfélnyilással s tisztán kivethető testürrel bír, melyben a bélhuzam szabadon fekszik; vannak izomszalagjai; észlelhetők oldaledények mint vízcsövek, egy saját-ságos a bárzsinogot (oesophagus) követő, sejtekből (Zellen) álló zsinog, Leuckart „sejtteste” (Zellen-körper) valószínűen elválasztó szerv és nemzörészek. A fonalóczt különvált nemmel bír; a hímek sokkal ki-sebbségek a nőstényeknél. A hímek 1—5, a nőstények 3 és több vonalnyiak. A nem már az izomtrichinánál különválnak. A nőstények nem tojnak, hanem elevenen szülnék.

Jelen közleményünk berekesztéseül figyelmeztetni akarjuk még a gyakorló orvosokat Leuckart és Zenker azon gyanítványára, hogy az úgynevezett repülő köszvény (fliegende Gicht) sok esetei, miket gyakran ki nem mutatható meghülésből szoktak magyarázni, s melyek ideiglenes hűdés (Lähmung) tünetényeivel és iszonyú izomfájdalmakkal lépnek föl, valószínűen a betegek húsában jelenlévő izomtrichinák által fejthető még.

Mennyire sikerülend e gyanítványt oly esetekben bebizonyítani, melyek halállal nem végződnek, az természetesen igen kétséges. Leuckart azt tanácsolja (i. h. 54 l. jegyzetében) hogy az illető egyének nyelve vizsgáltassék meg. „Egy erősen trichinizált macskánál, így írja, melyet néhány év előtt vizsgáltam, a nyelv alsó felületén legalább a tokokat (Kapseln) világosan láttam áttűni az e helyütt vékony bőrtakarón keresztül.”

KÖNYVISMERTETÉS.

Codex sanitario-medicinalis Hungariae. Congessit med. Dr. Franciscus Xav. Linzbauer. Propaedeuticis chirurgiae ad Universitatem Pestensem r. Professor. Budae. Tomus I. 1852—1856. 898-lap. — Tomus II, 1852. 822 lap. — Tomus III. sectio I. 1853. 932 lap. — Tomus III. sectio II. 1855. 953 lap. Tomus III. sectio III. 1860. 917 lap. — Ara orvosoknak a helytartóság külön rendelkezéséből kötetenkint a budai egyetemi könyvnyomdában 2 ft 50 kr; bólti ára 4 ft.

Míg a nemes magyar nemzet tizenegy év óta egy óra szerszámzat mintájára készített, pontosan és pontatlanul összerakott mesterséges halállal mindvégig megtörhetlen kitar-tással szakadatlanul vívódott: addig egy, nagy szükségünket rég időtől fogva tisztán felismert messzebblátó férfi közegészségi ügyünk körül tizenegy év óta hivatalosan tett minden manipulatiok egyetlen nyereségének a Codex sanitario-medicinalisnak kiállításán csüggedetlen szorgalommal fáradozott.

Fáradozásai eredménye gyanánt ezen Codexből a mai napig közel 300 nagy 8-adrét iven 5 roppant kötet van kiál-lítva. A hatodik kötet, melyből e napig már 32 év elhagyta

a sajtót, még ez év folytán, — a hetedik, és ha még többre is terjedne, a nyolczadik kötet (mely aztán 1849-ik év sep-temberéig terjedve az egész művet befejezi) egy kimerítő tárgyjegyzékkel együtt a jövő év végéig, vagy úgy lehet ha-marább is várható.

Mint hogy ezen Codex megjelenése oly helyről gyámo-littaték, mely tizenegy év óta nem vala termőföldre a közbizo-dalomnak, s az orvosok közötti terjesztéssel megbízott hiva-talnokok is — mint több oldalról hallani — egy egy kötetért 2 ft 50 kr. helyett épen 5 ftot vettek: egyáltalában nem lehet csudálni, ha nem középszerű szükségessége és hasznossága daczára is aránylag sokkal kevésbbé van elterjedve, mint a hogy azt valósággal megérdemelné.

Epen azon okból indulva ki, mert a könyv idáig kevés-sé van elterjedve, szükségesnek látom azt röviden megis-mertetni.

Röviden — mondom, mert egy, tartalmát tüzetesebben ismertethető tárgyjegyzéket itt közölni nem is akarhatok, voltaképen megismerni pedig e dús tartalmú és tárgyainak temérdekfelesége s az orvosi és gyógyszerészi rendet lege-gyenebben érdeklő mivoltánál fogva ránk nézve igen be-cses művet csakis önmagából lehet.

Hogy azonban könyvismertetői tisztelnék annyira a mennyire azt szükségesnek vélem, mégis eleget tegyek, el kell mondanom, miszerint ezen mű mindazon közegészség ügyünkre s orvosi tudományunk egyetlen palladiumára egye-te m ű n k r e vonatkozó történeteket, okmányokat, rendeleteket, intézvényeket, leiratokat, tudósításokat, véleményeket, táblázatokat sat. foglalja és foglalandja magában, melyeket sz. István első királyunk idejétől fogva hiteles történet köny-veinkből, krónikáinkból, s az 1848-ik évig fennállott nagy-méltóságú magyar királyi helytartó tanács levéltárából lelki-ismeretes gondnal összegyűjteni s magukból az okmányokból teljes hitelességgel lenyomatni lehetett.

S így lön, hogy az I-ső kötet, mely József nádor kö-nyomatú arczképével van diszitve, s még életében, midőn a mű csak töredékesen volt elkészítve neki volt ajánlva, mint Aera I a közegészségügy és egyes természeti tünetények tör-ténetét Szt Istvántól tehát az 1000-ik évtől kezdve 1724-ig azaz a nagyméltóságú magyar királyi helytartó tanács felál-lításáig és Posonyba telepítéseig foglalja magában. Ezen idő-szaknak kisebb nagyobb történetei Thuroczy chronikájából, Fejér Codex diplomaticusából, Pilgram, Petthő Ger-gely, Spangár András, Fuhrmann, Schwandt-ner, Petrus de Réva, Spányik, Paulus Adamus, Kovachich történeti műveiből, az Ofner Stadtrecht-ből, Codex austriac-ból udvari rendeletekből, Libri patentium-ból vannak átvéve, s 40 ivre terjednek. Erre egy 19 ives Mantissa következik, mely 1724—1790-ig többnyire német nyelvű közegészségi ügyet tárgyzó udva-ri rendeleteket foglal magában.

A második kötetben a Pozsonyban székel-t nagyméltóságú magyar királyi helytartó tanács 1724—1780-ig, azaz M. Terézia királyné haláláig kiadott rendeletei foglal-tatnak.

A harmadik kötet I-ső könyve ugyanazon ta-nács II-ik József császár, II-ik Leopold és I-ső Ferencz ki-rályok alatt kiadott intézvényeit tartalmazza 1800-ik évig. Mely rendeletek, minthogy a n. m. magyar k. h. tanács 1784-dik évi oct. elején Budára tétetett át, s ugyanazon évi oct. 18-án már ott tartá első ülését, azontúl egész 1849-ig szaka-datlanul Budáról adattak ki.

A harmadik kötet 2-ik könyve I-ső Ferencz király uralkodása alatt 1801—1820-ig kiadott rendeleteket, s ugyancsak

a harmadik kötet 3-dik könyve 1821—1831-dik évi 30-ik juniusig terjedő időszakot foglalja magában.

Ezen mostanig utolsó kötetben kezdődnek meg az elő-vigyázati és közvetlen rendelkezési szabályok az 1831-ben ha-zánkat is iszonyú mértékben dúlt borzasztó keleti cholera el-len, mely tárgyban tett intézkedések ezen kötetből 30 ivet

vesznek igénybe, s a következő kötet 30-ik ívén még nincsenek befejezve.

Azt úgy hiszem mondanom sem kell, miszerint nincs az az ága az orvosi és természetrajzi tudományoknak, melyeknek terére vágó, s a közegészségi ügyet illető rendeletek s szabályzások e nagy munka terén előnefordulnának. S ezen rendeletek közt temérdek van olyan, mely vagy magában véve is úgy a mint van, vagy némi módosítással jövőre is irányul szolgálhat.

A mi ez utóbbit illeti, csak néhány héttel ezelőtt is úgy látszott, hogy e mű, melynek legnagyobb részének megjelenése törvényes természetétől oly teljesen idegen időszakba esék, pusztán csak a történeté marad. S bár én részemről tökéletesen osztva a római bölcs azon mondataát: „Nescire, quid antea, quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum.” (Cicero lib. de Oratore ad M. Brutum) a Codex Sanitario-medicalist legelső megjelenésétől fogva örömmel üdvözlém: — mindamellet is aligha irandottam még most e sorokat, ha a lassan bár, de mégis megkezdődött átalakulás e műnek tetemes hasznát nem vehetné.

Mert a jövőendő magyar orvosi testület s közegészségügyi bizottmány, építse fel bár épületét a múlt alapján, vagy ha úgy kell szólanom a múlt romjain, — vagy csináljon bár egy teljes tabula rászát, melyszert a múltat, mint általa többé nem használhatót rakja mind egy lábíg a háta mögé, — s végkép elfeledve még emlékét is azon szerencsétlen, semmi kiméletet, semmi különböztetést nem, csak gyűlöletet ismert tizenegy év ótai bürocraticus rendszernek, melynek paragrafusból kiinduló s újra csak paragrafusba visszafutni tudó természetét útját állotta az emberiség méltóságát s a közelohaladást kellőleg számba venni szokott méltányosságnak, — és szervezze azt a mi legóhajtabb volna, a magyar ember józan észjárásának, a tudomány előrehaladt más igényeinek s a jelen körülményeknek megfelelőleg egészen újonan, a Codex sanitario-medicalist mint egészségügyünk multjának rendszeres és teljes diplomariumát, mint eleven multat egyáltalában nem nélkülözheti. — Kelt Pesten. nov. 12-én 1860.

Káti Gábor.

Praktische Anleitung zur Laryngoskopie. von Dr. Ludwig Türck, k. k. Primararzt im Wiener allgemeinen Krankenhause. 67 lap, 32 fametszettel és egy könyomatú táblával. Bécs 1860. Braumüller Vilmos cs. kir. udvari könyvtárusnál. 1 frt 40 kr.

A gégetükört, ezen újkori találmányt illető irodalmi téren Czermák, Lewin, Semeleder, Störk és Türck neveivel találkozunk leginkább s örvendetes jelenségül vehetni, hogy ezen hasznos eszköz már is ily terjelemben foglalkoztatja a tudományos orvosi sajtót; mert ezen működés híven mutatja a részvétet, mely irányában folyton nyilvánul.

A gégetükörről való irodalom legújabb terménye Türck-nek fenn címzett füzeté, azon buváré, ki az európai száraz földön legelőbb készítettett Garcia-féle gégetükört, kiről tudva van, hogy ugyancsak ott ezen tárgyakban először tön eredménytelen kísérleteket s ki csak akkor vette fel újra vizsgálatai fonalát, midőn más sikere által magát megelőzni látta. Azóta pedig az idevágó ismeretek terjesztésével mindig visszamarad s ha mindemellet folytonosan elsőségi érdemről álmodoz, csak azon hiúság rabjának mutatja magát, melynek azok vannak alávetve, kik fájlalják, hogy mások azon tárgyban, melyben közösen munkálódtak, többre mentek.

Türck ezen elsőségi vitája megemléstét azért találtam helyén valónak, mert a szerző munkájából azt ki nem hagyta. A munka maga három részben taglalható, u. m. 1-ör a gégetükör alakjáról, 2-or a vizsgálati és 3-or a világitási módról valóban.

A szerző által használt gégetükör alakja kétféle: peté-

ded vagy kerekded. Ezen alakú tükrök egyike sem versenyezhet a négyszögletűekkel, mert ezen utóbbiak ugyanazon átmérő mellett jóval nagyobb felületűek mint Türck tükrei; hogy pedig nagyobb felület több világosságot foghat fel s a vizsgált szerv nagyobb részét engedi egy pillanattal észlelhetni, mindenki átláthatja. De még a kényelem is a kerek és petéded tükrök ellen van, mert az egyenes szélű tükrök, — milyenek a négyszögletűek — rögzítése a nagyobb surlódás miatt könnyebben történhetik, mint a hajlott szélűeké. Erről igen könnyen akárki is meggyőződhetik.

A vizsgálati módról szóló rész két félre oszol, melyek közül az egyik az általános, a másik pedig az egyes részek vizsgálatához való részletes eljárást tartalmazza.

Az általános eljárást illetőleg meg kell jegyezni, hogy 1-ör az *A* betű mondásakor a gége alább száll s a vizsgálat tetemesen nehezítettik, míg az *E* betűnél a gége feljebb jövé, könnyeben lesz vizsgálhatóvá. — Türck egyedül az *A* hangot ajánlja s az *E*-t meg sem említi. Ajánlását azáltal indokolja, hogy az *A* mondásánál a nyelv jobban a száj fenekéhez fekszik, de okoskodása csak akkor lenne helyes, ha a gége egyúttal alá nem szállana. Nem egyszer kísérlettem meg az említett körülmények előidézését s mindannyiszor alkalmam volt a mondottak valóságát tapasztalni. Másodszor pedig Türck nyelvfogaszát sem lehet szó nélkül hagynom. Egyes vizsgáló közönséges nyelvtartó (Zungenspatel) által legyőzheti a nehézséget, melyet a nyelv támaszthat s Türck e célra ajánlott eszköze valóban felesleges; nem is szolgálhat egyébre, minthogy a gögvizsgáló betegeit magától elidegenítse.

Az egyes részek vizsgálatánál való eljárás igen hosszadalmasan tárgyz az oly dolgokat, melyekre csak kevésbé világos fő is magától sokkal hamarabb rájön, mint Türck leírása után.

Legegyszerűbb, ha a világitó tükör a fogak közt tartatik, vagy pedig, ha ezek nem épek, szemüveggént alkalmaztatik. Így a vizsgáló mind a két keze szabad s egyszersmind a beteg fejének ki nem kerülhető apró mozgásaihoz könnyen alkalmazhatja magát. Türck világitó tükör-állványa azon előnyök egyikét sem nyújthatja s ezen kívül maga a bonyolultság hátránya is meg van nála. Ezen állványnál vagy segédre szorúl a vizsgáló vagy pedig bal kezét kell a világitó tükör igazítgatására használnia, már pedig, hogy mind a két eset mily alkalmatlan, mindaz tudja, ki gégevizsgálással foglalkozott. Türck eme készüléke hasznosságát azzal védi, hogy csak ez teszi lehetővé a nagyító üvegeknek, a gége vizsgálatánál való alkalmazását; ide vonatkozó nézetem azonban oda megy ki, hogy a használt lupe-kkal se többet se jobban látni nem lehet, mint pusztá szemmel, ezen kívül még azon kellemetlenséggel is járnak, hogy a fej legcsekélyebb mocczanása által a vizsgált rész a gócz-távolból kijövé, minden egyebet láthatni azon kívül, mit látni kellene. Ugyanez áll a homorú gégetükörökről is, melyet Wertheim Gusztáv után ő is megemlít, ezek hasznosságát azonban az ő készüléke után helyezi.

Türck gégetükört rögzítő készülékeinek csak akkor volna haszna, ha a főt rögzíteni lehetne, így azonban semmiféle mesterkelt izületi rendszer nem pótolhatja az ügyes kéz szabad mozgásait, mely legnagyobb gyorsasággal mindennemű helyváltozásokat követhet.

S most végül meg kell említenem Elfingert, kinek mester kezétől valók az ezen füzethez mellékelt rajzok, melyek kétség kívül majdnem egyedül képezik a munka becses részét. Kelt Pesten 1860-iki öszutó közepén.

Dr. Balogh Kálmán.

L A P S Z E M L E.

(K.A.) Vilanymérgezés Reveil tanártól Párisban

Reveil a múlt év végével a párisi orvosi akademiának egy terjedelmes értekezést nyújtott be, mely azonnal egy bizottmánynak adatott át, véleményadás végett. E bizottmány tagjai voltak: Chevallier, Devergie és Poggiale. E jeles munkálatból a következőket emeljük ki:

1) A mérgezések száma vilányval és vilányos gyufákkal 1846 óta oly mértékben szaporodik, miszerint a szigorú rendőr-orvosi rendszabályok életbeléptetése sürgető szükségé vált. A hatóságoknak névszerint a közönséges vilány-gyufák készítését és eladását kellene mindenekelőtt megszüntetnie, miután ma már a kevésbé ártalmas vörös vilányval, vagy minden vilány nélkül is tudnak dörzs-gyufákat készíteni. A tilalom oly helyeken még nagyobb mérvben lenne kiterjesztendő, hol az úgynevezett vilánymérgekkel szokásban van nagy mennyiséget eladni kártékony állatok kiirtása végett. E czélból a fehér mireny eladását kellene inkább meg engedni, szorgos ügyelettel lévén, hogy az csupán feltűnő módon megfestett, vagy nagy szagú vegyítékekben adassék gazdasági czélokra, hogy így az esetleges mérgezések lehetőleg kikerültesse; a mirenynek cinóberrel vegyítése talán legalkalmasabb lenne e részben.

2) Azon idő, mely alatt a vilány a gyomorban marad, különböző a szerint, a mint az víz alatt megömlésztve, olajban oldva, vagy állományban nyújtatott. Apróbb darabok a közönséges vilányból, néhány óra sőt néhány napig is maradhatnak a gyomorban a nélkül, hogy súlyos következményeket vonnának magok után; az állományban és néha az oldatban vett phosphor azonban az illető szövetekben rendszerint lobot hoz létre, azokat felernyesztheti sőt helyenkint teljesen elroncsolhatja, s a kifejlődő gyomor-bél lob maga véget vehet az életnek, vagy legalább a mérgezéssel együtt lehet a halál oka. Azon savak, melyek a vilányval a gyomorban történő élenyülése által képződnek, nem úgy hatnak, mint töménysavak, sőt föleresztve teljesen hatás nélküliek; ennél fogva alaptalan a vilány mérges hatását annak élenyüléséből következtetni.

3. Nagy számú, állatokon tett kísérletekből kitűnik, miszerint jelentékeny adagokra sem következnek mindig gyomor-gyulladás, tehát a vilány fölszívása állományban vagy valamely élenyülési fokozatában föltehető; az állománybani fölszívás, főleg olajban oldva, könnyítettik. Ha tehát a vilány a vérforgalomba s ez által a távolibb szervekbe jut, úgy a legtöbb esetben halálos kimenetű működési zavarok, mint lázrohamok, ideges reszketegség, görcsök, igen nagy fokú izomgyöngeség, ájulások stb. állanak elő; — ezen általános hatások oka közelebről még nem tudatik, Reveil azt a vérben levő vilányval nem az idegekre gyakorlott hatásából, hanem azon sajátságából magyarázza, mely abban áll, mely szerint a vilány a visszeres vérnek üteressé történő átváltását megakadályozza.

4. A magnesia folyvást a vilány ellenszeréül tekintendő; ez nem csak az által hat, hogy a vilányval a gyomorban képződött savaikat neutralisálja, hanem azáltal is, a mennyiben mint idegen test a phosphor föloldatását és fölszívását hátráltatja; hasonló sajátsággal bír valószínűleg a tojásfehérnye is.

5. Törvényszéki orvosi vizsgálatnál a vilánymérgezésnek egyetlen biztos bizonyítéka, az, ha a phosphor állományban izolálható, vagy ha a Mitscherlich-féle módszer szerint a vilánytündöklés (Phosphorescenz) kimutattathatik. A vilányval vagy a phosphor alsóbb élenyülési fokozatainak kimutatása, valamint a vilány mennyiségének meghatározása a szövetekben, azok rendes mennyiségével összehasonlítva, csupán alárendelt értékkel bír. Vilány-gyufák általi mérgezésnél a halvsavas hamanyéleg vegyi úton fölthalálható. (Annal. d' hyg. 1859. — M. C. M. H. 1860)

(P.Zs.) A szesznek előző (prophylactique) hatása a váltóláz rohamai ellen.

Guyot párisi orvos a szeszeknek, u. m. rhum, pálinka stb. többször véletlenül tapasztalt jó hatását szándékosan alkalmazá váltó- sőt álarczás láznál is, és annak bizonyos modorban való használatának, mondhatni csodás hatását észlelte.

Ugyanis a lázrohamnak első szakában (stadium algidum) körülbelül 1—4 kanálnyi rhum, szilva vagy egyéb szesz adatik, egy-két, vagy háromszor, kevés időközrel, mire a dider-

gési időszak azonnal átmege a forró időszakba, s ha a lázrohamok ezzel meg nem szüntenek, a legközelebbi rohamkor hasonló cselekedendő; és ritka esetben, úgymint megrögzött, nagyfokú, vagy idült váltólázaknál léssen ezen gyógyimódnak harmadszori használata szükséges.

Szerinte a szesznek ugyanezen gyógyalkalmazása használatik álarczás láznál, sőt choleraanál is, melyet Guyot nem tart egyébként váltóláznál, de oly nagyfokú váltóláznak, melynél a bántódás túlságos magas foka, s a kiürítések bősége okozta kimerülés, nem engedi átmenni a lázat a második és így tovább a harmadik szakába.

E vélemény bármennyi hasonlatosságot nyújt a váltóláz és cholera közt, sőt ha orvosi segítség vagy egyszerű ápolás következtében emez gyógyulással végződik, azt látjuk, hogy mintegy főfeltételül, a váltó, vagy általában a láz időszakain kell átmennie, úgymint a hőségi s izzadási időszakokon. Mindazáltal, miután sem a gyöngébb s így nem halálos cholera-esetek nem tüntetnek elő időszakos vagy felváltó (periodicus) bélyeget, mit tenniök kellene, ha a cholera nem volna egyéb váltóláznál vagy annak módosítása, minők mindazon bajok, melyeknek alakját a váltóláz fölveszi, úgymint szélhűdés, guta, vérhas, különféle lobok, sőt maga a hagymáz is, melyek ez esetben időszakosan lépnek föl álarczás láz nevezete alatt; miután továbbá a váltóláz magával a choleraival is szövetkezik, s épen a fennevezett álarczos láz alakjában: mindez azt mutatja, hogy a kettőnek két különböző természetű kórnak kell lenni, minthogy ha ugyanegy volna, önmagával való szövetkezésének nem volna értelme, vagy szövetségök az egyszerű láztól különböző kórt nem alkotna.

Mindezekon kívül a cholera jellemző elválasztása azon kiüríteni szokott szürke anyagnak, bármily fokú váltólázban sem tapasztaltatik, sőt még akkor sem, ha a cholera váltólázzal szövetkezik, mint álarczás láz lép föl.

Hogy pedig a szesz, legyen az bor, czukor, vagy egyéb gyümölesszesz, általában az életszervezet erőhiányos föllázadása ellen, legyen az pos- vagy cholera gerj, vagy akár ijedség s egyéb kimerítő szenvedelmek okozata, mintegy erőtűlos lázat ébresztő szer, igen czélszerűen alkalmazatik. Alkalmam volt éveken át tett tapasztalat után meggyőződni, posgerjes és lázzal bővelkedő vidékeken tartózkodván, hogy a köznép természetes és fölfogásával azonos empiriával miként használná, tán századok óta napjainkig a törköly, szilva s egyéb szeszek italát magyarosan paprikával a váltóláz rohamai ellen, és miután róla meggyőződtem, hogy azt sikerrel teszi, nem átalottam e tant elfogadni, és fölülmúlhatlan czélszerű- s egyszerűsége miatt, ésszerűleg módosítva alkalmazni, a legörvendetesebb sikerrel.

(P.Zs.) A fogíny szegélye mint biztos korjele a tüdő gümösödésének.

A fogínynak azon állapota, hogy szabad széle sötétebb színű mint a szomszéd részek, s mintegy kikanyargatott szegélyt mutat, hosszú észlelés következtében biztos jelnek állítatik a tüdő gümös állapotánál; szélessége ezen szegélynek változó, néha csak egy szűk vonalnyi, máskor két vonalnál is szélesebb. Ha a tüdőbaj súlyosbodik, ezen szegély skarlát színű lesz, s közönségesen a metsző fogakat körözi, de elég gyakran látható az örlők körül is. A mely esetekben erősen ki van fejlődve, gyakran a fogíny tultengése is szövetkezik hozzá.

Ezen szegély megkülönböztethető azon fogíny vörösségtől, mely egyéb behatásoknak eredménye, így a higány vagy iblány okozta vörösség sokkal terjedtebb, vagy ha szűk, határozottabb, s nem tér át oly észrevehetlenül a szomszéd rész színeztébe.

Ha a fogíny vörösségét egyedül a meggyült fogok okozta, úgy azt a fogíny partjának rendetlen csipkészetessége eléggé jellemzi.

Duleher pensylvaniai orvos nyolcz éven át figyelemmel észlelé a tüdővésztes betegek fogínyját és 58 kezelt beteg közül 48-nál látható volt a kérdéses szegély. Nőknél gyakrabban hiányzott, mint férfiaknál, és fiatal egyéneknél korábban

előtűnt, mint korosaknál. Néha két évvel megelőzi a tüdővész egyéb kórjeleit, de leggyakrabban megjelenését azonnal követi a tüdővész kifejlődése: csupán öt esetben tapasztaltott a szegélynek megjelenése már a kifejlett kór alatt.

Dulcher a tett észleletek nyomán következő pontokat állított föl:

1-ör A fogíny szegélye csilhatlan (?) jele a tüdők gümösödésének.

2-ör A midőn az jelen van, bár minő homályosak legyenek az egyéb kórtünetek, a tüdővész közel feltűnését biztosan lehet várni.

3-ör Ha az ilyenmü betegek gyógyításánál az eleintén létező fogíny szegélyt a szerek behatása alatt eltűnni látjuk, biztos jele a javulásnak, s elég arra, hogy kedvező jóslatot tehesünk.

4-er Ha a szegély eleintén csupán a metsző fogak körül, s lassankint az őrlők körül is terjed, daczára az alkalmazott szereknek, a kórjoslat szomorú; s ha a szegély vörös színe sötétebb, bíbor színt ölt, a bajnak gyors vészes kimenete várható.

5-ör Ha a szegély nem létezik, bár minők legyenek az általános kórjelek, mindig reménylhető, hogy az általános életerő nincs mélyen bántódva s hogy a beteg, czélszerű szerek mellett még visszanyerheti egészségét, s hogy a gümők kifejlődésének megelőzése vagy meggátlása lehetséges. (*The Medical Reporter.*)

(K.A) Villam húgyhólyag-hűdés és hurut ellen. Petrequin-től.

A húgyhólyag hűdésnek különböző nemei vannak, melyek kórjóslat és gyógyszerelés tekintetében egymástól különböznek. A hűdés egyszer önszenvi és elsődleges s következménye valamely idegzavarának (rászkódás, túl-kifáradás, a hólyag csúzos zsábája, széngöz következtébeni fulladás stb); a kór kétszeresen figyelemre méltó, mert a vizelet visszatartás által a hólyag mindinkább megtelik s kitágulása által egyszersmind összehuzékonysági képességéből is veszít. Ezen esetekben a villam felette hatékony szert képez. — Máskor a hűdés kórjeles vagy másodlagos. A húgykiürítésnek valamely akadály szegül ellene. Ennek következménye a hólyagfalzat túltengése, minek folytán bennkét egészen kiüríteni nem képes, úgy hogy a túltengés fokozatosan hűdésel társul. A villam két különböző föltétel alatt itt is hasznos lehet: 1) Az akadály s ezzel együtt a túltengés és hűdés okai eltűnnek, a bénulás azonban főleg kóros egyéneknél megmarad. 2) Az akadály nem tökéletesen vagy csak kevéssé van elhárítva s a hólyag csak fokozott erőltetéssel győzheti le vagy gyöngítheti annak behatását. Mind a két kategoriához tartozó eseteket Petrequin villam alkalmazásával gyógyított.

Hólyaghurútnál előbb a lobos szak várandó be; idült hurútnál könnyen megtörténik, hogy a húgyhólyag bénulása (paresis) annak teljes kiürülését nem engedi meg, s ebből az következik, miszerint a húgy megállapodik — stagnál — és fölbomlik s ez oly folyamat, mely a nyák jelenléte által még inkább elősegítették; a falzatok ingereltetnek, összehuzódásuk még jobban gyöngül, s a hurut, tartóssága által hűdést eredményez. Itt a föladat a hűdés eltávolításában s a hólyagfalzat összehuzódási képességének visszaállításában áll, hogy így a húgy teljesen kihajthatassék.

E tekintetben egy gyöngéd villamfolyam (Inductionsstrom) bevezetése a legalkalmasabb szer. Ennek nem szükség hosszasan alkalmaztatni s azon idegekre kell helybelisíttetnie, melyeket izgatni szándékozunk. Egyik electrod a húgyhólyagba a másik a végbélbe vezetendő. Jó, ha a húgyot a hólyagban hagyjuk, miután az mint villamvezető (Conductor) minden oldalról a hólyagfalzatra hat. (Bulletin de l'Academie tom. XXIV. — M. C. M. H. 1860.)

(P.Zs) Szórtúszeg (Sycosis) gyökeres gyógyítása.

Mombert catteli orvos, tekintve az eddigi gyógyeljárások elégtelenségét s többi közt Hebra bécsi bőrkórtanár által ez évben az *Allg. Wiener med. Zeitung.* július 10-iki számában ajánlott szert, mely langgal péppé kevert kéntejnek (lac sulfuris) fölkenéséből áll, s gyakran nem csak fájdalommal de sikertelen is, következő eljárást ajánl, mely a nevezett kórnak megrögzött eseteiben is kivánt gyógyulást idézett elő, mikint ezt egy (!) földézett esetben tapasztalta. A beteg 7 évig számtalan gyógymódnak aláveté magát siker nélkül s az előadandó gyógyeljárás szerint gyökeresen meggyógyult, s azolta, most már 10 éve a baj meg nem újult.

A gyógymód következő.

1-ör Szoros étrend; minden savanyu, fűszeres, csipős, tulkövére ételek, valamint szeszes italok kerülése.

2-ör Belső szerül sóféle ürítők, hogy naponta egy két lágy székelet következék, közben fáfőzetek, főleg Dulcamara.

3-ör Külszerűl, ólom és horgany kenőcsök bedörzsölése; ezeken kívül legnagyobb fontosságot tulajdonít a szörszalagnak (setaceum) a nyakszirten mit 4—6 hétig genyedésben kell tartani, Ung. digest. segedelmével.

A szörszalag hatása szembetűnő, nyolcz nap mulva már föltűnő javulás észleltetik s 5—6 hét alatt a nevezett szerek mellett nagyobb részt tökéletes gyógyulás áll be. (*Allg. med Centr. Zeit.*)

(P.Zs) Szikiblag (jodetum natri) heveny agyvízkór ellen gyermekeknel.

John Coldstream többoldalu tapasztalatai szerint, ezen szer nemcsak hogy a nevezett bajt megakasztja, még pedig gyakrabban, mint sem azt hiszik, hanem gyakran a bajt legkésőbbi korszakaiban is meggyógyítja. — Megengedi ugyan hogy a szer majdnem különyszerűleg (specifice) hat oly esetekben melyek görvélyes kórképséggel párosulvák, de nem kevésbbé alkalmazá haszonnal ott, hol görvély nem mutatkozott, sőt látszólagosan egyszerű külső okból, például esésből származott legyen a baj. A szikiblagot sokkal többre becsüli a mások által magaszlalt higiblagnak (jodetum hydrargyri) és amazt 7 szemertől 20-ig adja 3—4 óránként. Nehéz esetekben, vagy a kór későbbi szakában még nagyobb adagokat is ad néhányszor napjában, de e mellett nadályokat s hólyaghuzót is alkalmaz, a javalat szerint. (*L' Union méd.*)

(Gy.) A kőrishogár-mérgezés hatalmas ellenszerét

Thouery az állati szénben véli feltalálhatni. 45 kutyánál és egy embernél igen hasznosnak bizonyult. Nagy mennyiségben adagolandó. (*Journ. de Pharm. et de Chim.*)

T Á R C Z A.

Az orvos tanuló ifjusághoz.

Pest, november 22-én 1860.

— Később, de örvedetesb körülmények közt tárultak fel az egyetem — most ismét magyar egyetemünk — kapui a tudomány s annak követői előtt, — örvedetesb körülmények közt, mint milyenekkel az orvosi tanfolyam kétszeres leforgása alatt találkoztunk!

A két haza népei, a törvény és ősi alkotmány zászlója körül újra gyülekeznek, hogy egyesülten és egyetértve a közügyek felett, mint szabad néphez illik, önmagok végezzenek.

Az egyetem nem eszköz többé önkényes államczélok kivitelére, de — ha akarjuk — a tudományok szentélye; nem eszköz többé azon rendszernek, mely egy magas cultura jótéteményének színe alatt saját szellemi életünkétől s az önmívelés lehetőségétől meg akart fosztani, azon cultura ne-

vében, melynek soha még saját házában sem volt nagyobb el-
lensége e rendszernél, s mely nem csak hogy nem terjeszthető
e culturát a kelet népeinél, sőt szinte félelmetessé tette azt
ott is, hol belbecse miatt azelőtt kedveltetett.

A nemzet enmagának, s egyetemünk a nemzetnek vis-
sza van adva.

Sorsunk s e haza összes népeinek jövője újra kezünkben
van, s alakulása, egyrészt legalább önmagunktól s belátásunk
és erélyüinktől függ.

A hit azon benső érzelve, hogy él és élni fog még nemzet
e hazán, vezérlé azon férfiakat, kik magyar orvosi lapunk kö-
rül fáradoztak; — azon meggyőződés, hogy „nemzetek
csak úgy felelhetnek meg feladatuknak, ha a
gondviselés adta adományok hű és erélyes ki-
fejtése által saját nyelvükön, saját modor,
saját jellemök és egyéniségök szerint járúl-
nak a közös civilizáció nagyszerű eszméje va-
lósulásához“*), e meggyőződés tette, hogy e lap megin-
ditását kötelességünknek tartottuk még azon esetre is, ha ama
hit csalékonynak és alaptalannak bizonyulna.

A tudomány emberei nem hagyhatják el őrhelyeiket, ha-
bár veszendők lennének is azok.

De hitök valóság, s meggyőződéseink mindinkább szil-
lárdulnak.

Mi valamint önkormányzatot óhajtottunk hazánk,
úgy óhajtottunk önálló magyar tudományt nem-
zetünk számára az orvosi szakmában s az ismeretek minden
térein; — önállót, azaz olyant, mit saját erőnk szerzett s mely-
lyel az emberiség tudományos kincseit részünkről is becsület-
tel gyarapíthatjuk.

A nemzeti nyelv joga és használatának megállapítá-
sa, századunk első felének feladata és műve volt; — s megál-
lapította azt a nyelv kiművelése s lángeszű munkák teremté-
sével jobban, mint azt rendeletek és karhatalommal valaha te-
hette volna.

E jog, mai nap, bevégzett tény; e jog, megállapítva úgy a
mint van, szellemi lángérő, mit csak jogot épen nem ismerő
durva erőszak fojthat ugyan el, de mit örök fényétől megfosztan-
nia nem lehet.

A tudomány embereihez nem illik, hogy az utóhadban
küzdjenek, midőn a haladás zászlója leng.

Megvan az alak és az eszközök; az önkormányzat és a
nyelv; törekedjünk, hogy a d o l o g is a miénk legyen.

Alkossunk — mint nemzet — oly hazát, hogy a magyar
szent korona oltalma alatt a népek milliói legszentebb emberi
és polgári érdekeiket biztosítva láthassák; legyünk oly nem-
zetté, melynek szövetsége és barátsága jólétet és világot
áraszt, a merre csak hatalma terjed.

Sajátítsuk el- és át — a tudományban — mindazon is-
mereteket, miket az emberiség haladó szelleme bármely föld-
dön, bármely szakmában és nyelvben kiállított, — s alkossunk
saját buvárlat és saját szép és hasznos művek teremtése által
saját tudományt és művészetet, melyre nézve kitünő képességi
bizonyítványt a nemzet már oly sok tekintetben adott.

Az első feladat legközelebb e haza férfiai illeti meg, az
utóbbira a fiatal nemzedéknek készülni kell.

Korunk és hazánknak s z a k k é p e s s é g r e, s z a k e m-
b e r e k r e van szüksége. Csak szakember töltheti ki a mai
társadalomban helyét s felelhet meg föladatának tökéletesen,
úgy a gyakorlati pályán mint a tudományban. A felületes so-
kat tudás s a dilettantizmussal csak salonok s félig civilisált
népek érhetik be, — a tett mezején, az organisált társaságban
hasznavehetlen az.

Szavunk nem szól a gymnasiumi tanulókhöz, kiknek
mindenekelőtt magyar nevelés kell, hanem az egyetem és
pedig nem csak a pesti egyetem polgáraihoz, de hazánk ösz-
szes orvosi ifjúságához s fiatal kartársainkhoz, bárhol kezd-
jék s folytassák szaktanulmányukat.

Az orvosi és természettudományok világ-alkotta, világra
szóló tudományok, s ilyen az orvos működése is. Nincs egye-

*) L. OHL. ez évi 26. szám, 513. lap.

tem, nincs nyelv, nincs nép, mely azokat tökéletesen bírná,
mely saját műveivel, saját nyelvével, saját tanintézetével be-
érhetné. Az elszigeteltség hátramaradást szül, a hátramaradás
pedig halál a szellemi mozgalomnak indult világban.

A haza nem azt kérde fiaitól — a katona, orvos, vagy mű-
vésztől — hogy hol keresték tudományukat, hanem hogy mire
képesek; nem azt hogy kitől tanultak, hanem hogy mily érze-
lemmel ajánlják fel szolgálatukat a nemzetnek; nem azt, hogy
mily nyelven sajátították el az ismereteket, hanem hogy mi-
ként akarják s tudják azokat érvényesíteni.

Ha gróf Mikó szavai igazak, hogy „egyben fény-
leni, a többiben némi tájékozó műveltséggel
bírnival elég egy 50—60 éves életre“; s ha igaz általán,
„hogy míg mindenhez kapunk, igazi alapos
tudásaink nem lesznek, tudományosságunk
mély gyökeret nem ver, kellő alapját és irá-
nyát nem találja meg“*): úgy ez az orvosi és termé-
szettudományi tanokra nézve még sokkal inkább áll.

Az emberi ismeretek egyes térein — a positiv jogban, a
szépirodalomban — a lángész és kitünő képesség talán néhány
év alatt nagyra emelkedhetik föl: hanem a természettudomá-
nyokban csak hosszú évek sorának, egy egész élet lankadatlan
önálló kísérleteinek és buvárlatának eredménye a valóságos
szakképesség, s annál nagyobb tiszteletre méltó, annál előbb
és komolyabban hozzá kell látni.

De a szakember nem az, kit az avatlanok annak czi-
meznek, de kinek képességéről élete és művei tanúskodnak s
kit hasonló annak ismernek el.

Ez az út, melyen haladunk, ez a cél, melyet elér-
nünk kell.

Pesti orvosi egyetemünk — s e vallomással tartozunk az
igazságnak — utolsó időben tanintézetekben és taneszközök-
ben gyarapodott, melyeknek hiányát a múltban sajnosan
érezük.

Az élet- s összehasonlító boncz és élettani intézetek fel-
állítására, a kórodák tagíttatására és czélszerűbb elhelyezése, s a
vegyszeri és elvégre emberbonczati intézetek felszerelésével
szakavatott tanárok vezérlete alatt bővebb alkalom nyílt úgy az
orvosgyakorlati ismeretek alaposabb megszerzésére, mint az or-
vosi természettudományok nem csak szóvali megtanulására,
hanem, mi itt sokkal lényegesebb — mert a szót könnyű is pó-
tolhatja — gyakorlati elsajátítására s a szakképzettség eléré-
sére is.

S ez az, mire szükségünk volt.

Az alkalom már is megtermette gyümölcseit; bizonyítja
ezt orvosi gyakorlatunk tudományosságának emelkedése, a
természettudományok iránt növekedő részvét s az intézetek
körében a tudomány iránti szeretettel eltelt azon fiatal kartár-
saink, kik már nemzeti nyelvünkön terjeszthetik a tudomány
kincseit s kik a tudomány méltó képviselőjévé válhatnak egy-
koron a nemzet és világ előtt, ha szép sikerrel kezelt pályá-
jukon ernyedetlenül haladnak.**)

E példa az mit követésre ajánlunk; ez alkalom az mely-
nek szorgalmas elfogulatlan fölhasználására magyar ifju kar-
társainkat az iskolai év kezdetén buzdítani kötelességünknek
tartjuk.

Nemzetünk hazafiusága és politikai érettsége fényes dia-
dalát ünnepelte a legközelebbi múltban a világ népeinek színe
előtt; legyünk azon, hogy a magyar a tudományban is meg-
állja helyét s a komoly és szabatos buvárlatban foglalja el azon
diszes polcot melyre őt képességei — teljes meggyőződésünk
szerint — jogosítják.

*) Budapesti Szemle XXVI. és XXVII. k. 263. lap.

**) Az egyetemünkkel jelenben előfordult taunyelv iránti kérdésre néz-
ve — tisztán az ügyről szólva — csak annyit jegyzünk meg, misze-
rint ezen, szintén a legközelebb kimúlt rendszernél köszönhető fogal-
mazavar csak emlékező, s inkább a politikába, mint szorosán a tu-
dományba tartozó állapot. Hogy kell-e a magyar nyelvén kívül
más nyelveken is, és mely tudományokat előadni, az egyen-
esen csak az ország szükségeitől és eszközeitől
függ. Ezek pedig változókonnyak. A határozat természetesen csak
ez ország törvényes hatóságait illeti meg. Addig is használjuk az
alkalmat, kiki a maga belátása szerint, ismereteink gyarapítására.

Eckstein Frigyes orvostudor életrajza.

(Született 1803. sept. 13-án; meghalt 1859. jun. 8-án).

Dr. **Bene Ferencz** nov. 10-én a budapesti orvosgyűlésen tartott emlékezéséből.

Az Eckstein család Némethonból származott: mintegy 200 év előtt költözött hazánkba egy Eckstein, kinek mint német birodalmi lovagnak de Ehrenberg praedicatuma volt.

Nagyatyja k. kamarai tisztviselő volt az árvai uradalomban A.-Kubinban; volt két fia. Az idősebb Ferencz egyetemünkön a sebészet híres tanára lett és századunk elején a magyar nemesség felkelő serege mellett tett jeles szolgálataiért O. felségétől magyar nemességgel, később k. tanácsosi czimmal, végre a cs. Lipótrenddel lón kitüntetve. Ennek egyetlen fia Rudolf ifjuságától fogva több megyebeli hivatalt viselt és jelenleg Bécsben a belminisztériumnál kitünő tisztviselő van.

A fennevezett kamarai tiszt második fia János még a XVIII-ik század végén Olaszországban a francia hadjárat alkalmával mint tábori törzsorvos szolgálatban volt, ott két sebet kapván, polgári állásba tétetett át és Kolozsvárt, az akkori k. Lyceumnál mint orvosi tanár működött. Ugyanott vette nőül Bergmann Jozefát, ki 1803-ban sept. 13-án szülte Frigyes t. 1808-ban a pesti k. egyetemen a sebészek számára előkészülő orvos tudományok rendes tanárául nevezett ki, de ezen pályán csak kevés évig hatott, mert 1812-ik év elején szívdobogás és később fuladozás fejlődött ki, mely a sorvasztó láz nevedésével ugyanazon év június 12-én életének még fiatal korában véget vetett. Hátrahagyott gyermekei és így Frigyesünk is az anyai gondra és vezetésre voltak bízva. Szerencsére ezen anya kitünő, erélyes és józan gyakorlati észszel bíró nő volt, ki fiát jókor munkás körre és hasznos életmódra szoktatta.

Eszerint Frigyesünk 5-ik évétől fogva Pesten nevedett és 1812-ik év óta a nyilvános iskolába járt és szorgalmasan tanult, ezt mondhatom én, ki vele egykorú lévén vele együtt jártam iskolába és ez iparkodó, minden jóra és szépre törekedő iskolatársamat már gyermekésem óta becsültem és szerettem; évről évre növekedett ez érzés, mely úgy hiszem közös volt és mely később — midőn atyánk példájára az orvosi pályát életünk céljául választottuk és annak sok szép tanulmányait valódi lelkesedéssel követtük, őszinte barátságra emelkedett.

A mindenkor legnagyobb pontossággal követett iskolai tanulmányokon kívül barátom a szép literatúrában, idegen nyelvekben és művészetekben is gyakorolta magát, és ebben annál nagyobb érdemet tulajdonított neki, mert édes anyja a csekély özvegyi tanári nyugdíjjal több gyermekeit nevelvén, fiának magán-leczkékre nem költhetett, ki azt, mit tudott, inkább maga szorgalma által szerzé magának. Azonban volt egy szakban útmutatója, t. i. a rajzban, anyjának öreg atyja, szerény de ügyes festő unokájának rajzmestere volt. Többet gyakorolta azonban szabad íráiban a zenészetet, első ifjuságában a hegedűt, később pedig az éneket és ha ezeket sem vité valami kitünő polczra, azoknak gyakorlása által mégis több évig magának sok élvezetet szerzett és egész életében fennmaradt a szép művészetek iránti rokonszenv és tisztelet, mely a mindennapi prózai életnek olykor nyomasztó gondjai felett lelkét emelé.

A hat éves gymnasiumi és három éves philosophiai tanfolyam alatt az akkor kizárólag latin nyelven előadott klasszikai tanulmányok nem elégitették ki a törekedő ifjunak vágyait, és alkalma nem lévén a fiatal korának leginkább megfelelő természettudományokat művelni, az olvasásban keresett némi kárpótlást, és részint utazási leírásokban, részint drámák és regények szabad ideje alatti olvasásában gyönyörködött. A német szerzők közt Göthe volt az, ki már fiatal lelkére leginkább hatott, kinek jeles munkáit a későbbi korban is nem győzte elegendően olvasni és csodálni. Azonban mindezen tárgyak inkább a képzelőtehetségre hatottak és tudni vágyó társunk jókor érezé, hogy ezen az úton nem érheti el a világot,

annak minden teremtményei és ezek közt a legérdekesebbiknek — az embernek alapos ismeretét, hanem gyanítá, hogy ezen feladashoz legbiztosabban közeledhet, ha ezentúl az orvosi tanfolyamot követi, melyet következőleg főképp ezen indító oknál fogva választott.

Jó kedvvel és nagy szorgalommal kezdette az orvosi tanfolyam első évi előadásokat hallgatni és a rendes előadásokon kívül a boncztant Kieninger ügyes prosector magántanítása, a mineralogiát egy kis tulajdon ásványgyűjtemény által, a 2-ik félévben pedig a botanikát a kedélyes Haberle tanár és az ügyes Rochel kertész barátságos útmutatása mellett a jól felszerelt és hozzánk közel fekvő botanikus kertben sajátjává tette.

A második tanévben a physiologiát és chemiát két nagy tudomány tanár urak tanították, tartalomdús előadásait, melyeket klasszikai latin nyelven gyönyörű ékes szózással tartottak, elejétől fogva végig a legfeszültebb figyelemmel követtük, de mivel azok pusztán észképiek, minden bizonyító mutatóanyagok vagy készülékek nélkül valának, csekélyebb eredményűek voltak; szinte ilyenek voltak a 3-ik évben tartott az orvosnak oly fontos tanok, az általános kórtan és gyógyszertan felőli előadások, melyek bennünket, az akkori harmad évi orvos hallgatókat azon eszmére hoztak, hogy kiki közöttünk egy kitünő, az addig tanult szakba vágó munkát válasszon, hetenkint egyikünk lakásánál összejöjjünk és az ezen úton nyert ismereteket és adatokat egymást felváltva közöljük. A görösó használatához és vegytani kísérletekhez még nem értvén sajnálatos volt, hogy tudományos szomjunkt nem olthattuk a természet élő forrásán, hanem csak könyvekből és rajzokból merithetünk ismereteket, melyek talán ez okból nem voltak oly vonzóak a tanulóársak nagyobb részének, mert az első félévben rendszeresen megjelent mintegy 12 társakból a másodikban alig maradt 3—4 és végre csakugyan ketten voltunk, Eckstein barátom t. i. és én, ki ötlet mint munkásabb társamat minden szombaton örvendő fogadtam és jeles dolgozataim épültem, mely az akkori leghíresebb histologiát, Bichat nagy általános boncztanát (anatomie générale) tárgyul vevé, én részemről Cuvier összehasonlító boncztanát (anatomie comparative) vettem volt dolgozatom tárgyul és a megszerzhető ábrákkal hasonlítva, ezen két nagy munkában azon iskolai évben végig jöttünk. Ugyan ezt kiki magában is elvégezhetné volna, azonban hasznosabb volt ily formán a rendes időbeni találkozásunk, mert így el nem mellőztük a kiszabott pensumnak kidolgozását és a tárgyat a docendo discimus elve szerint talán alaposabban is kimerítettük.

Ugyanazon iskolai évben még egy más igen érdekes orvosi tárgy foglalt el naponként bennünket. A különös gyógytan és orvosgyakorlat akkori jeles tanára az ideges kórok (Nevroses) ismertetését tűzte ki azon évi előadásául, és mivel bevezetésül az idegrendszer boncz- és élettanilag az akkori legjelesebb munkák után vevé tárgyul, mi azt eleitől fogva hallgattuk és a felette érdekes fargynak lelkes előadásától megatva, azt egész végig rendszeren követtük; mit azért említek, mert dicsőült társunk onnan nyere talán első lendületét azon sokféle tanulmányainak és dolgozatainak, melyekben később kitünteté magát és melyekben az épen oly érdekes, mint felette homályos idegrendszer főszerepet játszott.

Még egy más, azon évre vonatkozó tapasztalást szabad legyen megemlíteni. Miután a szünnapok idejét egy természetörténeti utazásra felső Magyarországra fordítottam és a legérdekesebb vidékek növényeit és ásványait vizsgáltam és szedtem, ily formán folytonos lelki gyönyörben részesülvén, a sokféle fáradozás és erőmegfeszítés által testemet edzvé, a következő téli időben azon különczféle eszmére jött, hogy szobát ne fűtessen és ruházatom egy közönséges őszi vagy tavaszi ruha, minden egyéb felöltöny nélkül, házban és házon kívül az egész télen át maradjon. Ezen kísérletnek, melyet csakugyan végig vittem, reám nézve semmi rossz következése nem volt, sőt szünet nélkül korareggeltől fogva késő estig tartó tudományos és szépművészeti elfoglaltságom mellett, igen jól éreztem magam, barátom pedig, ki épen akkor legtöbb szabad idejét nekem szentelé, ezen ruházatot illető különcziséget

ezintén utánozta, és testi s lelkikép oly egészséges volt, mint később talán sohasem, maga is számtalanszor, az akkori fiatal tüzes korunkra visszaemlékezvén, elmondá, hogy életében sem dolgozott többé annyit, mint az említett évben.

Következett az orvosi tanfolyam két utolsó éve, melyben az orvosi gyakorlatba vezettetik be az orvosnövendék. Az akkori időben mind a sebészet, mind a szemészet tanára jeles vezetőnk volt, kiki a maga szakmájában, azonban nem bírtak reánk oly vonzó erővel, mint a különös gyógytan és orvosgyakorlat akkori tanítója, ki a legszebb férfi korában ernyedetlen szorgalommal szerzett tudományát, és már akkor egy negyed század alatt szerzett üdv árasztó bő tapasztalatait, valódi lelkesedéssel tárta ki előttünk, melyet hasznára fordítani minden hallgatója igazán törekedett, de egyikünk sem oly nagy mértékben, mint dicsőült barátom, kit azért is még az utolsó iskolaév lefolyása előtt őt méltányló tanítója segédének választott. Úralkodott nálunk azon évben, t. i. 1825-ben járványosan a ragályos hagymáz (typhus contagiosus), mely a télen már a városban mutatkozott, tavasz óta pedig az egyetemi kórházban is elterjedett és uralgó nyavalyává vált. 126 a kórházba felvett beteg közt volt ilyen hagymázos beteg 21 és ez, ámbár mind a jellemző küteget viselő és többnyire ideges tünetmennyeket is mutata, egyszerű orvoslásra kivétel nélkül felgyógyult. Azonban meglepte a ragályos kór több tanulóársunkat, így az akkori szorgalmatos segédet Tóthfalusi Károlyt és az őtet helyettesítő Eckstein barátunkat is, kik szinte rövid idő alatt kigyógyultak.

1825-ki novemberben átvevé Eckstein Frigyes a segédhivatalt és azt két éven át a legnagyobb pontossággal folytató, 1826-ki január 21-én pedig orvostudorrá lett, dissertatiója tárgyául választá az utolsó tanév 2-ik felében tett orvosi tapasztalatokat (Memorabilia clinica), melynek 1-ső fél évét kikutatni én igyekeztem; barátom a ragályos hagymázra különös tekintettel volt, azt munkája végén különösen is tárgyalta. Ezen igénytelen munkálatainknak nem csak azon érdeme volt, hogy tanulóársainknak a közösen észlelt nevezetes kórosatok leírása fennmaradt, hanem a jövőre is hatottunk azáltal, hogy bennünket követő collegáink majd évenként hasonló — mindinkább érdekesebb dolgozatokat közöltek.

Az 1826 és 27-ik évben folytatott segédi idejében változatlan szorgalma által tanítója szeretetét, a tanuló orvosnövendékek tiszteletét mindinkább kivívta magának, a számos gyógyult haza tért betegek pedig a fiatal orvosnak mind ügyességétől, mind az irántuk bizonyított emberszeretettől annyira át voltak hatva, hogy ezáltal jókor elterjedett híre városunkban és a távolabb eső vidékeken is, úgy hogy ezen időtől fogva Eckstein Frigyes a híresebb és keresettebb gyakorló orvosok sorába lépett és azon ritka szerencsében részesült, hogy fiatal korától fogva hosszú évek során át számos, többnyire a mívelt osztályokhoz tartozó családok házi orvosa volt, kik benne nem csak a tudományt és orvosi ügyességet becsülték, hanem őt egyéb lelki tulajdonságainál fogva, mint barátjokat szerették.

Bármily jól esett barátunknak ezen kitüntetés, kiben mindenkor élénk volt a vágy másoktól elismertetni, bármily öntudatos volt mind magára mind családjára nézve, kinek körében élt, az anyagi haszon, mely fáradozásainak jutalma lón, egy más tárgy foglalá el Frigyesünk lelkét, melyen tanuló éveitől fogva élete fogyáig a legélénkebb kedvvel mívelt, és melynek állhatatosan minden szabad idejét szentelé, t. i. az orvosi tudomány és minden annak körébe vágó természettudományok művelése, és mivel ennek elérésére sokáig egy ösvényen együtt jártunk, ne vegyék rossz néven, ha ezen alkalommal ismét magamról is szólni fogok.

Midőn 1826-ban Párisból visszajöttem, hol a sokféle orvosi nevezetességek közt a nagy hírű Gallal megismerkedni és általa a phrenológiából magánleczkét kapni szerencsém volt, első teendőim közé tartozott annak a két ezen tárgyat tartalmazó nagy munkáit itthon átolvasni. Eckstein barátom, kivel a kórházban reggelenként találkozni szoktam, ezen esténként tartott felolvasásban társam lett, úgy hogy a különben is igen vonzó tárgy, a nekem mindig kedves társasága által még ér-

dekesebb lett. Azonban nem lettem Gallnak oly buzgó tanítványa mint barátunk, ki annak mindenkép be nem bizonyított tanát nagy tüzzel mindenfelé terjeszteni és magának minden híres phrenologiai munkát megszerezni iparkodott, ezeknek következtében ő nem csak sokat olvasott e tárgyról, hanem sokat gondolkodott és írt is. Vannak iratai közt egész halma-zai azon feljegyzéseinek, melyeket a történet és novelistikai olvasmánya közt érdekes egyéniségekre vonatkozni igyekezett és melyek bizonyosan sok elmés és tanulságos észrevételeket foglalnak magukban.

Nem maradt a phrenologia az egyetlen tárgy, mely felől együtt olvastunk, de irányul szolgált további olvasmányunk választásánál. Így jól emlékszem, hogy az akkori leghíresebb élettani kézikönyvek olvasásánál különös érdeklődéssel viseltünk az idegrendszer működésére, Müller János physiologiájának e részéből legbővebb kivonatokat csináltunk és közlöttünk egymással. Ezen alkalommal láttam, mikép igyekezett barátunk a dúczrendszer (Syst. nerv. gangliosum) behatását az ember egészségére és annak változását betegségeknel, különösen az akkor járványosan fellépő váltólázaknál puhatolni, ezen igyekezeteinek voltak is eredményei, melyekről később fogok szólni.

Alkalmunk lévén az akkori leghíresebb német, franczia, angol orvosi folyóiratokat használhatni, azokból kényünk szerint választottunk és hetenkint egyszer történt összejövetelünknel, mindenki az előtte legérdekesebbnek látszó adatokat kivonatban közölte, ez többnyire téli estéken történvén, mások, orvos és nem orvos ismerőseink társaságában ment végbe. Ezeknek sorában néha Toldy Ferencz is megjelent, ki épen azon időben, az 1830-ki novemberben Bugát Pál tanár ural az „Orvosi Tár“ kiadására engedelmet nyert, mely 1831-ben csakugyan megjelent és annak E. barátunk is jeles munkatársa lón.

Ugyanazon évben alakultak városunkban az akkor nem rég létre jött kereskedelmi Casinóban estélyek, melyekben nagy körökben mindenféle tudományos felolvasások tartattak, E. egy ilyenben az 1830-ik év telén a cholera-ról értekezett, melyet nálunk akkor még senki sem ismert és melytől már mindenki félt. A reá következő év nyarán volt azután bő alkalmunk ezen keleti vendéggel megismerkedni; július, august. és september hónapokban dühöngött a járvány városunkban és hazánk nagyobb részében. Eckstein Frigyes akkor már a legkeresettebb orvosaink közé tartozván, a betegséget minden alakjában bőven látta, észlelteit később a következő külön leírásban egy magán álló munkában közölte: „Die epidemische Cholera. Beobachtet in Pest, in den Monaten Juli, August u. September 1831. von Dr. Fridr. Eckstein. Pest u. Leipzig. 1832.“

Ezen jeles értekezése által barátunk a külföldi tudós orvosi közönség előtt jó hírt szerzett magának; bizonyítja azt egy ugyanazon évben a Hecker híres orvosi évkönyveiben (Literarische Annalen der gesammten Heilkunde, 1832. März.) megjelent körülményes kritikája, mely többek közt így szól: „Ezen munka a cholera literaturában azon kevesek közé tartozik, melyek az orvosi rendnek becsületére válnak és még az utókornak történeti érdemöknél fogva szolgálnak. E. tudor úr nézete nem alapszik egyoldalú vagy eldarabolt észleleteken, vagy politikai sugalatokon, mert ő mellözve minden csekély tekintetet, az uralkodó járványt a legmagasb látpontból fogta fel, mit azért tehetett, mert arra őt hazájának természete hívta fel. Magyarország régóta a járványok hazája, melyeknek hatalmas tünetmennyei ott mindenkor világosabban jelenkeznek, mint más európai tartományokban. Így történt ez a cholera-járvánnyal is stb.“, melyet azután bővebben leír és E. munkájának egyes részleteibe ereszkedik és általánoson megdicséri, de különösen kóroktanát remeknek jellemzi. Írást Hecker a híres berlini tanár és az akkori orvosi literatúrának legjelentékenyebb ítése.

Az 1831-ki Orvosi Tár 8-dik füzetében közlé a járványos cholera okait, különös tekintettel annak eredetére Pesten.

1832-ben ugyanabban közlé az ibolónak használatát görvélyekben, továbbá három füzetben értekezett a Ma-

gyarországban 1826-tól fogva uralkodó váltóláziól. Ezen betegséget később is legnagyobb figyelemmel kísérte és azt egy külön, később megnevezendő munkájának tárgyává tette.

1838-ban a budapesti vizáradásról orvosi tekintetben irt az Orvosi Társaságban.

1839-ben b. Eötvös József társaságában utazott. Németországban egy részét bejárta és ezen alkalommal Bécsben egy hétig mulatván, Skodát a közkórházban több ízben meglátogatta, ki stethoscopiai vizsgálatai és az imént megjelent munkája által akkoriban kezdé magára vonni az egész orvosi világ figyelmét. Prágán keresztül elkísérte lángeszű és már akkor híres barátját Carlsbadba, ki az akkoriban kibocsájtott „Karthauzi“-jával, mint első rangú regényíró tündöklött. A többi szomszéd cseh fürdőhelyeken kívül barátunk meglátogatta Drezdát, Lipsét és Berlint; hazafelé pedig Münchenen keresztül jött. Rövid mulatása alatt ezen nevezetes városokban szerzett tapasztalatát naplókönyvben pontosan feljegyzé, hazajövet pedig az ezúttal látott fürdők, u. m. Teplicz, Karlsbad, Marienbad, Franzensbad, Gastein és Ischl felől az Orvosi Társaságban két érdekes cikket irt.

Ugyanezen tárgyról szólott az 1839-ik októberi orvosegyület nagy ülésében, midőn mint annak megválasztott elnöke székét elfoglálá.

1841-ben a megürült gyakorló orvos tanári székre pályázni akart, de betegsége által ezen szándékában meg lön gátolva; evégre ugyanazon év tavaszán két hetet Bécsben töltött és mind a mellbajok vizsgálata, mind a nagy hírű bécsi tanár Rokitsky halotti bonczolásai mellett fáradozott.

Volt, t. i. barátunk, együletünk keletkezte óta, annak fáradhatlan munkás tagja és ha nem sokan vagyunk már hátra az akkori tagtársak sorából, vannak mégis velem együtt, úgy hiszem, többen, kik élénken és hálásan visszaemlékeznek azon számos oktató és buzdító előadásra, melyeket ő körünkben — kivált elnöksége idejében — minden hónapban tartani szokott. De később is szeretett ő fellépni és kitárni újabb kori tanulmányainak eredményeit, miről nem szükséges, hogy itt bővebben szóljak, hiszen alig van köztünk, ki azokat tőle maga nem hallgatta volna.

Előadásainak főtárgyai voltak eleinte orvos gyakorlatából merített tapasztalati adatok, melyeknek sorozata és a részvevő tagtársak szintén a gyakorlatokból vett közlései képezték az akkori havi együleti üléseinknek rendes tárgyát. Eszerint szönyegre kerültek sok egyes, nevezetes kóresetek és különös figyelemmel kísértettek az időnkint uralkodó járványos betegségek, elmondattak minden nevezetes kórtünemények, szinte ugy az orvosszerek, melyek a kórok gyógyítására vagy legalább enyhítésére alkalmaztattak. A nem kedvező kimenetelnél pedig közölve lön velünk a halotti vizsgálat eredménye. Ezen tanulságos és buzdító üléseinkben az akkori tagtársak sorban, kiki tehetsége és kedve szerint tevőleg részt venni szokott, legbuzgóbban működött Eckstein barátunk. De miután ezt pár éven által így folytattuk, ő volt az első, ki a tények pusztá elsorolásával meg nem elégedett, és azon feladatot tevő eleinte magának és később ismételve társulatunknak, hogy a kórismeret biztosabb elnyerésére górcsövel történjenek vizsgálatok, melylyel a betegségek által előhozott változások az emberi test különféle részein szemügyre vétessenek. Ezen kívül volt még egy más fürkészet neme, melyből nagy eredményeket várt, t. i. bizonyos kitünő hatású gyógyszerekkeli próbákat kívánt társaságosan tétetni, egészséges egyénekben, kis adagokkal kezdve, lépcsőnkint nőtten és sokáig folytatva, melyeket azonban, bármennyire sürgette, létre nem hozhatta.

Társaságos közös munkálatokban nagy bizodalma volt, azért felhasználta az alkalmat s az 1841-ik év tavaszán, a magyar orvosok és természetvizsgálók Pesten tartott első nagy gyűlésén felhívá a hazánk több vidékeiről összegyűlt collegákat Magyarország orvosi helyrajzának közös kidolgozására, melyet azonban létesíteni mindeddig szintén nem sikerült.

Mindamellett nem csüggedt el barátunk törekedéseiben és dolgozott ernyedetlenül kitűzött célja elérésére. E végre a magyar k. helytartó tanácsnál évek óta összeszedett, az or-

szág egyes megyéiből beküldött évi orvosi jelentéseket szorgalmasan átnézé és azokból kivonatokat készített, különösen a hazánkban uralkodó váltóláziól felett sokat jegyzett fel.

A gyógyszereknek egészséges emberekre hatásáról szóló munkákat mind megszerzette magának, és azokat gondosan tanulmányozta, belőlök számos adatokat jegyezgetett, melyekből olykor gyűléseinkben is közölt valomit.

A kórboncztan vizsgálatait, különösen az újabb korú sejt szöveti kórtant nagy szorgalommal tanulta és górcsói vizsgálatokat, mennyire ideje és az utolsó években elgyöngült szemei engedték — élte utolsó évéig nagy kedvvel folytatta. Mindezekről számos feljegyzéseket hagyott hátra.)*

A mivel foglalkozott vagy a mit tanult, azt igen szerettem másoknak is elmondani vagy megmutatni, és mivel bő tudománya és szorgalmatos tanulása által többnyire világos fogalmat szerzett magának, és azokat értelmes módon tudta előadni, kár hogy e jeles tehetségének megfelelő működési tért nem nyerhetett, bár ezért egy alkalommal folyamodott. Az orvosi kar azonban érdemeit méltányolva, ötlet kevéssel ezután, t. i. 1844-ben dékánjának megválasztá és a következő évben meg is erősíté, mely fontos hivatalnak tökéletesen megfelelt.

1848-ban pedig a magyar kormány mellett mint egészségügyi tanácsos dicséretesen működött, és csupán a közegészség és emberiség dolgaira ügyelvén hazánkban, ezen szolgálataiban még 1849-ig is megmaradt.

Az eddig mondottak barátunk észbeli tehetségeire és az azokból származott állására a közéletben vonatkoznak, de ő kedélyére, szívbéli tulajdonaira nézve szintoly jeles volt, ezek által vívta ő ki magának nemcsak betegjeinek tiszteletét és számos ismerőseinek barátságát, hanem nejének, budai várostanácsos Meyer úr Amália leányának hű szeretetét, mivel 1846-ban házasságra lépett és ki ész és szívbéli tulajdonaira nézve barátunknak tökéletesen megfelelően, további életének boldogságára jótékonyan hatott, minden élvezetét, melyet fogékony barátunk a természet és szép művészet körében keresett és talált, kedves társaságával nagyobbitotta, később pedig, midőn különféle testi bajok által lelke csüggedni és komolylyá válni kezdett, ő benne szinte oly gyöngéd érzésű, mint értelmesen gondoskodó ápolóját lelta. Ezen nehéz és sokáig tartó időszakban számos orvos és nem orvos barátai közt mindenkor találkozott, kik beteg társunkat mindinkább növekedő szenvedéseiben támogatni és felderíteni igyekeztek. Őszinte hálával fogadta ő ezen barátság nyilatkozatait még élete utolsó hónapjaiban is, midőn már ki nem járhatott és szokott olvasmányait nem folytathatá; csak az utolsó héten szívbántalmának növekedésével szünt meg idegenekkel társalkodni.

1859-ben Junius 8-án este halála bekövetkezett.

Ámbár későn, megérett korának második felében lépett házasságra Eckstein, mégis egész életét családi körben tölté, gyermekségétől fogva hű társa maradt édes anyjának és testvéreinek, kik között a vele rokoneszű és rokonszenvű Karolina huga, csak pár évvel előtte és hasonló kórtünemények következtében halt el. — Gyermekai nem voltak. De hagyott maga után tömördek nagy olvasottsága s fáradhatatlan szorgalma bizonyítványait és válogatott jeles könyvtárt, melynek megszerzésére évenként vagyonából sokat áldozott. Azt tartván, hogy a könyvek eladása által ezen költségeknek legalább egy része visszaszerezhető lészen, végrendeletében úgy intézkedett, miszerint az innen bejövendő összeg némi költségek levonásával szegényebb sorsú orvostanulók segélyezésére fordíttassék. Rendeletének végrehajtása azonban nehézségekkel járult és a könyvek iránti csekély részvét miatt jó szándékának valószínűleg csak igen kevés eredménye lett.

*) A bold. Eckstein F. tr., ki törekvéseinknek egyik legőszintébb pártolója volt s mit az OHL, 1859. évi 24. sz.-ban megemlítünk, még néhány nappal halála előtt küldte volt el hozzánk „a köztalomány sejtjeiről élettani szempontból“ (OHL. 27. 28. és 29. sz.) szóló értekezését — ezenkívül következő munkákat tett közzé lapunk hasábjain: 1857-ki folyam 11, 12, 13, 14 és 16. számában: Élettani gyógyszer kísérletekről, kivált ezek szükségéről és módjáról, — 1858-ki f. 44 és 45 számában: „Ismeretetésék Frerichs tanár munkájának a májbajokról. Sz.

Írásai nagyjában rendezve a boldogult özvegyének kezében vannak, ki azokat vagy azoknak részét átengedni szíveskedik, ha valaki azon tárgyokban és azon úton, melyen barátunk fáradozott, tovább haladni kívánna. A kéziratok a következők:

1. A váltólázat illető jegyzetek a magyar k. helytartó tanács levéltárából, azonkívül egy teljesen kidolgozott és tisztázott értekezés a váltólázról.

2. A gyógyszerek hatásáról az egészséges emberre, számos jegyzetek különféle munkákból.

3. A sejtiszóveti kórtanból, különösen Virchow munkáiból bő kivonatok.

4. Kivonatok az élettanból, különösen az idegrendszer működéséről.

5. Orvosi napló-könyvének egyes töredékei.

6. A phrenológiához tartozó számos jegyzetek.

Mindezen iratok német nyelven, tisztán, olvashatóan írva és egyes füzetekbe rendezve vannak.

Véleményem szerint első munkája, t. i. a váltólázról értekezése a legnagyobb figyelmet érdemli, mert ő azt sok idegen adatok és tulajdon tapasztalása nyomán különös szorgalommal dolgozta ki és már több év előtt nyomtatásra elkészítette. Ha tehát ezen honunkra nézve fontos tárgy vagy egyletünknel vagy egyes tagtársak által szőnyegre kerülne, barátunk ezen dolgozata méltánylást érdemelne. Így megtörténhetné, hogy a már évek óta készült munkájával barátunknak tudományos szempontból megfelelő méltó emléket állítsunk; emlékezete mint közszeretben lévő tagtársunké változatlanul maradjon fel közöttünk; hogy pedig arcvonásait se feledjük el, jól talált képének sikerült fotografiáját van szerencsém átadni, melylyel szabad legyen az egyleti termünkben felállítandó a képgyűjteményt megkezdenem.

V e g y e s e k.

Pest, nov. 23-án. A budapesti orvosegyet. f. hó 17-én tartott rendkívüli gyűlésében a pályakérdés tárgyát megvitatván, szótöbbséggel a Wagner tanár által indítványba hozott és dr. Kovács Endre által módosított és formulázott orvos-topographiai kérdést (különös tekintettel a syphilisre) tartotta a legközelebbi két évre kitűzendőnek. — Az első legjobbnak talált munka 100, a hozzá legközelebbi 50 arannyal jutalmaztatik. — A részleteket s magát a pályakérdést legközelebbi számunkban közlendjük.

— Folyó hó 22-én kezdte meg egyetemünk élettani intézetében előadásait magyar nyelven Jendrassik Jenő tanár következő lelkes és buzdító szavakkal:

„Uraim! Midőn ma először szólok e tanszékből, nem lehet meg nem emlékezni azon jeles tanárról, ki ugyhiszem szíves és tiszteletteljes emlékét bírja azoknak, kiknek alkalmuk volt kitűnő szakképzettségét megismerni, s ki idegen ajku levén, kevés hóval ezelőtt e tanszékről lemondott, midőn a nemzet azon óhajtását nyilvánítá, miszerint nyelve, melyet számos kitűnő lelkes honfiai még a balviszonyok közt is ernyedetlen szorgalommal a kiművelés azon polezára emeltek, melyen a tudományos eszmék kiváltásának épen oly kielégítő eszközévé vált, mint bár mely más művelt nemzeté, hogy mondom, saját nyelve ne legyen többé a közoktatás intézeteiből kizárva; hogy fiai, kik a tudományok kincseit keresik, meríthessék azokat azon nyelvből, melyen bennök édes anyjuk az első eszmék csiráit fölkellette és őket Istenhez fohászkodni tanította, azon nyelvből, mely minket egy nemzeté füz. És a nemzet ez óhajtása teljesült. A honnak közoktatási intézeteiben magyar szó hangzik és az tudományos egyetemének termeiben többé nem idegen. És épen midőn a nemzet nyelvének visszahelyezését a közigazgatás és oktatásnak minden ágaiban ünnepli, jutott nekem a nagy szerencse, egyetemének, melynek egykoron én is növendéke valék, e tanszékébe léphetni. E körülmény teszi reám nézve kétszeresen ünnepe-

lyessé ez órát, de egyszersmind épen oly élénken tünteti előmbé a föladatnak fontosságát is, mely nekem itt kitűzetett.

Uraim! midőn mi a tudományokat saját nyelvünkön műveljük, akkor eszméit, fogalmait nyelvünk képleteibe ruházzuk és így nemzetesítjük azokat, mieinknek ismerjük el, mert örökölt, keblünknek drága őshangalakokban tűnnek élénkbe, magunkéinak valljuk azokat, mert nemzetünk szellemébe bekebleztettek. Mig a tudományok előttünk mintegy idegen küllemet hordottak, addig talán kisebb érdekléssel is bírhattak, csak hasznos terményekként vettük azokat át, hogy a beszerzettel fedezhessük egyéni napi szükségünket; most ellenben, midőn nemzeti szellemünk nyilatkozataivá lettek, azon kell lennünk, hogy ne csak átvegyük azokat, hanem termesszük is, ne csak elhasználjuk, de önmagunkból ki is fejlesszük azokat, hogy az egyesek tehetségeikhez képest az átvett magból dúsan gyümölcsöző terményt idézzenek elő. E szerint föladatomat is úgy fogom föl, hogy e szaktudományt is ne drága gyöngyként mutassam föl előttök Uraim, hanem osszam azt szét fejlekeny magként, melyet keblökbe fogadva, ápoljanak úgy, hogy verjen ott szilárd gyökeret és éltök hosszúig gyümölcsözzék önsaját jóllétokra és a nemzet dicső felvirágzására. — Azt óhajtom tehát uraim! azt követelem tehát hivatásom értelmében önmagamtól, mikép képes legyek önökben nem csak türelmes hallgatókra találni, hanem mielőbb buzgó munkatársakat fölbreszteni, kik majd túlhaladva azon szűk korlátokon, melyek az iskolai oktatásnak már a kimért időhöz képest is kiszabvá, benső hivatás érzeténél és ösztönénél fogva még akkor is, midőn intézetünk küszöbét már odahagyták vala, gyarapítandják ismereteiket és új győzelmeket vívandnak ki a tudomány részére. Csak úgy, ha e törekvésem sikerülend, fogom teljesülni tekinteni hazám iránti feladatomat, melyet átveszek, midőn e tanszékbe lépek, mert csak úgy fogom azt általam be is töltve tekinthetni.

De ily feladatot csak azon bizodalmas reményben tűzhetek magam elé, hogy önök is Uraim! a nemzet fölvirulásának új hajnalán azon komoly öntudatra ébredtek, hogy csak úgy teljesítik valódi honfi kötelességeiket, ha minden igyekezetet, minden tehetségeiket arra szentelik, mikép peszekké váljanak megfelelően azon önelhatárázással választott szent hivatásnak, a szenvedő emberiség javára működni.

Feladatomnak ily felfogásával és magamat önök irányában ily reménnyel biztatva, kezdek hozzá azon tudomány ismertetéséhez, mely az élet jelenségeit fejtegeti.

□ A tojások régiségét meg tudhatni, ha azokat 7 lat konyhasó oldatába tesszük egy itcze vízben. A frissen tojt tojások egészen az olvadék fenekére szállnak; az egy naposok nem szállnak egészen le; a három naposok a folyadék közepe táján úszkálnak; ha azonban a tojás 5 napos, akkor a felületen úszik, s minél régiebb, annál jobban kilátszik az oldatból.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. november 15-től novemb. 21-ig ápolt betegekről.

	Felvétel			Elbocs.			Mehalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülő nő	gyermek	elmeőr.	Összeg
	férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő		férf.	nő				
Novemb. 15-án.	13	11	24	7	8	15	1	—	1	307	236	1	—	14	558
„ 16-kán.	10	6	16	15	4	19	—	2	2	302	236	1	—	13	552
„ 17-én.	13	7	20	9	5	14	—	—	—	306	238	1	—	13	558
„ 18-án.	6	2	8	13	4	17	1	—	1	298	236	1	—	13	548
„ 19-én.	16	6	22	11	7	18	—	1	1	303	234	1	—	13	551
„ 20-án.	16	5	21	14	8	22	—	2	2	305	229	1	—	13	548
„ 21-kén.	28	7	35	4	5	13	2	—	2	323	231	1	—	13	567

A beteg forgalom igen élénk nem csak a belgyógyászati, de a sebészi osztályokon is. Elénkült a tüdő gümőkórosok, s a takáros kórváltozásokban szenvedők száma. A meghaltak meynisége felette kevés.